

หนังสือเรียน รายวิชาบังคับ

รายวิชา **ทักษะการเรียนรู้**

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ทร21001)

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 33/2555

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้

รายวิชาทักษะการเรียนรู้

(ทร21001)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(ฉบับปรับปรุง 2560)

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนเล่มนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ลิขสิทธิ์

เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้

รายวิชาทักษะการเรียนรู้ (ทร21001)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(ฉบับปรับปรุง 2560)

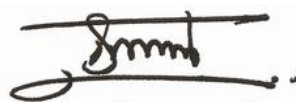
ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 33 /2555

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 แทนหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามหลักปรัชญาและความเชื่อพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่มีการเรียนรู้และสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

ในปีงบประมาณ 2554 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงและมั่นคง เป็นบุคลากรที่มีวินัย เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สำนักงาน กศน. จึงได้พิจารณาทบทวนหลักการ จุดหมาย มาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเนื้อหาสาระ ทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้มีความสอดคล้องตอบสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งส่งผลให้ต้องปรับปรุงหนังสือเรียน โดยการเพิ่มและสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอาชีพ คุณธรรม จริยธรรมและการเตรียมพร้อม เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่ยังคงหลักการและวิธีการเดิมในการพัฒนาหนังสือให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรม ทำแบบฝึกหัด เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม หรือศึกษาเพิ่มเติมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้และสื่ออื่น

การปรับปรุงหนังสือเรียนในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชา และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จากสื่อต่าง ๆ มาเรียบเรียงเนื้อหาให้ครบถ้วนสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตัวชี้วัดและกรอบเนื้อหาสาระของรายวิชา สำนักงาน กศน. ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ และหวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน ครู ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงาน กศน. ขอน้อมรับด้วยความขอบคุณยิ่ง

(นายประเสริฐ บุญเรือง)

เลขาธิการ กศน.

พฤศจิกายน 2554

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

โครงสร้างรายวิชาทักษะการเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง	1
บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้	49
บทที่ 3 การจัดการความรู้	67
บทที่ 4 การคิดเป็น	115
บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย	152
บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ	163

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบเรียนที่จัดทำขึ้นสำหรับ
ผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกกระบบ

ในการศึกษาหนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่ายเนื้อหา
2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด
แล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมที่กำหนด ถ้าผู้เรียนตอบผิดควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจ
ในเนื้อหาใหม่ให้เข้าใจก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อไป

3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นการสรุปความรู้ความเข้าใจของเนื้อหา
ในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของเนื้อหาแต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครู
และเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้

4. แบบเรียนนี้มี 6 บท คือ

- บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง
- บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้
- บทที่ 3 การจัดการความรู้
- บทที่ 4 การคิดเป็น
- บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย
- บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

โครงสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สาระสำคัญ

รายวิชาทักษะการเรียนรู้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าถึงและเลือกใช้แหล่งเรียนรู้จัดการความรู้ กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือชี้นำในการเรียนรู้ และการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานและการพัฒนา 5 ศักยภาพของพื้นที่ ใน 5 กลุ่มอาชีพใหม่ คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการและการบริการ ตามยุทธศาสตร์ 2555 กระทรวงศึกษาธิการ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. สามารถวิเคราะห์ความรู้จากการอ่าน การฟัง การสังเกต และสรุปได้ถูกต้อง
2. สามารถจัดระบบการแสวงหาความรู้ให้กับตนเอง
3. ปฏิบัติตามขั้นตอนในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง และทักษะการจดบันทึก
4. สามารถนำความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง 5 ศักยภาพของพื้นที่ และหลักการพื้นฐานตามยุทธศาสตร์ 2555 กระทรวงศึกษาธิการ ไปเพิ่มขีดความสามารถการประกอบอาชีพ โดยเน้นที่กลุ่มอาชีพใหม่ ให้แข่งขันได้ในระดับท้องถิ่น

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

1. จำแนกความแตกต่างของแหล่งเรียนรู้ และตัดสินใจเลือกใช้แหล่งเรียนรู้
2. เรียงลำดับความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ และจัดทำระบบการใช้แหล่งเรียนรู้ของตนเอง
3. สามารถปฏิบัติการใช้แหล่งเรียนรู้ตามขั้นตอนได้ถูกต้อง
4. สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการและการบริการ เกี่ยวกับอาชีพของพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ได้ตามความต้องการ

บทที่ 3 การจัดการความรู้

1. วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นของขอบข่ายความรู้ ตัดสินคุณค่า กำหนดแนวทางพัฒนา
 2. เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดการความรู้ กับการนำไปใช้การพัฒนาชุมชน
- ปฏิบัติการ

3. ปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ

4. สามารถนำกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชน จำแนกอาชีพในด้านต่าง ๆ ของชุมชน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการและการบริการ ได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 4 การคิดเป็น

1. อธิบายหรือทบทวนปรัชญาคิดเป็นและลักษณะของข้อมูลด้านวิชาการ ตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม ที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อประกอบการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหา

2. จำแนก เปรียบเทียบ ตรวจสอบข้อมูลด้านวิชาการ ตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม ที่จัดเก็บและทักษะในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทั้งสามด้าน เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา

3. ปฏิบัติการตามเทคนิคกระบวนการคิดเป็น ประกอบการตัดสินใจได้อย่างเป็นระบบ

4. สามารถนำความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง 5 สักยภาพของพื้นที่ และหลักการพื้นฐานตามยุทธศาสตร์ 2555 กระทรวงศึกษาธิการ ไปเพิ่มขีดความสามารถการประกอบอาชีพโดยเน้นที่กลุ่มอาชีพใหม่ให้แข่งขันได้ในระดับชาติ

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

1. ระบุปัญหา ความจำเป็น วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย และสืบค้นข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจในปัญหาการวิจัย รวมทั้งกำหนดวิธีการหาความรู้ความจริง

2. เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการวิจัยกับการนำไปใช้ในชีวิต

3. ปฏิบัติการศึกษา ทดลอง รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปความรู้ความจริงตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน เช่น การวิเคราะห์อาชีพ

บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

1. บอกความหมาย ตระหนักและเห็นความสำคัญของทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่

2. สามารถบอกอาชีพในกลุ่มอาชีพใหม่ 5 ด้าน

3. ยกตัวอย่างอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพหลักของพื้นที่

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 3 ทักษะพื้นฐานทางการศึกษาหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา

และเทคนิคในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองประสบความสำเร็จ

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 2 ห้องสมุด : แหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 3 แหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชน

บทที่ 3 การจัดการความรู้

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ หลักการกระบวนการจัดการความรู้

เรื่องที่ 2 การฝึกทักษะ และกระบวนการจัดการความรู้

บทที่ 4 การคิดเป็น

เรื่องที่ 1 ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ และการเชื่อมโยงสู่กระบวนการคิดเป็น และปรัชญาคิดเป็น

เรื่องที่ 2 ลักษณะและความแตกต่างของข้อมูลด้านวิชาการ ตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเทคนิคการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การคิดเป็นที่จะนำมาใช้ ประกอบการคิด การตัดสินใจ แก้ปัญหาของคนคิดเป็น

เรื่องที่ 3 กรณีตัวอย่างเพื่อการฝึกปฏิบัติ

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 1 ความหมายและประโยชน์ของการวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 2 ขั้นตอนการวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 3 สถิติง่าย ๆ เพื่อการวิจัย

เรื่องที่ 4 เครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

เรื่องที่ 5 การเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย

บทที่ 6 ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของศักยภาพหลักของพื้นที่

เรื่องที่ 2 กลุ่มอาชีพใหม่ 5 ด้าน และศักยภาพหลักของพื้นที่ 5 ประการ

เรื่องที่ 3 ตัวอย่างการวิเคราะห์ศักยภาพหลักของพื้นที่

บทที่ 1

การเรียนรู้ด้วยตนเอง

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่แสวงหาการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จำเป็นต้องรู้วิธี วิจัยความต้องการในการเรียนของตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง สามารถระบุแหล่งความรู้ที่ต้องการ และวางแผนการใช้ยุทธวิธี สื่อการเรียน และแหล่งความรู้เหล่านั้น หรือแม้แต่ ประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของผลการเรียนรู้ของตนเอง มาตรฐานการเรียนรู้สามารถวิเคราะห์ เห็นความสำคัญ และปฏิบัติการแสวงหาความรู้จากการอ่าน ฟัง และสรุปได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. สามารถวิเคราะห์ความรู้จากการอ่าน การฟัง การสังเกต และสรุปได้ถูกต้อง
2. สามารถจัดระบบการแสวงหาความรู้ให้กับตนเอง
3. ปฏิบัติตามขั้นตอนในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง และทักษะการจดบันทึก

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- เรื่องที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- เรื่องที่ 3 ทักษะพื้นฐานทางการศึกษาหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา และเทคนิคในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- เรื่องที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองประสบความสำเร็จ

เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาไม่อาจทำให้บุคคลศึกษาความรู้ได้ครบทั้งหมด การไขว่คว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสนองความต้องการของบุคคลได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ตนต้องการจะรู้ บุคคลนั้นก็จะดำเนินการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีใครต้องบอก ประกอบกับระบบการศึกษาและปรัชญาการศึกษาเพื่อเตรียมคน

ให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่หาความรู้ รู้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ วิธีการหาความรู้ มีความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยในการทำงานและการดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ

ของตนเองโดยการค้นพบความสามารถและสิ่งที่มีคุณค่าในตนเองที่เคยมองข้ามไป

(“...it is possible to help learners expand their potential by discovered that which is yet untapped...”) (Brockett & Hiemstra, 1991)

การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็น การจัดการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนที่อยู่นอกระบบ ซึ่งเป็น ผู้ที่มีประสบการณ์จากการทำงานและการประกอบอาชีพ โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการ เรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้การพัฒนาไปกับกลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจ ให้มีคุณธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและ เทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตาม แนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้น ใน การศึกษาแต่ละรายวิชา ผู้เรียนจะต้องตระหนักว่า การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จะสัมฤทธิ์ผลได้ด้วยดีหากผู้เรียนได้ศึกษาพร้อมทั้งการปฏิบัติ ตามคำแนะนำของครูแต่ละวิชาที่ได้กำหนดเนื้อหาเป็นบทต่าง ๆ โดยแต่ละบทจะมีคำถาม รายละเอียด กิจกรรมและแบบฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจในบทเรียน และทำกิจกรรม ตลอดจน ทำตามแบบฝึกปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งในหนังสือแบบฝึกปฏิบัติของแต่ละวิชาได้จัดให้มี รายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าว ตลอดจนแบบประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้วัดความรู้เดิมและ วัดความก้าวหน้าหลังจากที่ได้เรียนรู้ รวมทั้งการที่ผู้เรียนจะได้มีการทบทวนบทเรียน หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ อันจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมสอบต่อไปได้อีกด้วย

การเรียนรู้ในสาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับรายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเอง รายวิชาการ ใฝ่แหล่งเรียนรู้ รายวิชาการจัดการความรู้ รายวิชาการคิดเป็น และรายวิชาการวิจัยอย่างง่าย ในส่วนของ รายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ในด้านการเรียนรู้ ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า ฝึกทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อมุ่งเสริมสร้าง

ให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นแนวทางการเรียนรู้หนึ่งที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน และเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกในสังคมสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แน่นอน มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ไม่พึ่งคนอื่น มีแรงจูงใจ ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้วิธีการเรียน สามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้มากกว่าการเรียนที่มีครูป้อนความรู้ให้เพียงอย่างเดียว

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลักการทางการศึกษาซึ่งได้รับความสนใจมากขึ้น โดยลำดับในทุกองค์การการศึกษา เพราะเป็นแนวทางหนึ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในอันที่จะหล่อหลอมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามที่มุ่งหวังไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นหลักการทางการศึกษาที่มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีของกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติเป็นคนดี มีเสรีภาพและความเป็นตนเอง มีความเป็นปัจเจกชนและศักยภาพ มีตนและการรับรู้ตนเอง มีการเป็นจริงในสิ่งที่ตนสามารถเป็นได้ มีการรับรู้ มีความรับผิดชอบและความเป็นมนุษย์

ดังนั้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ผู้เรียนควรมีคุณลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขอมอบในศักยภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่ตนเองสามารถที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ในบทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ ผู้เรียนจะต้องรวบรวมผลการปฏิบัติกิจกรรมซึ่งเป็นหลักฐานของการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนบรรจุในแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ของผู้เรียนแต่ละบุคคล ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ในบทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ ผู้เรียนจะต้องมีแฟ้มสะสมผลงานส่งครู

แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามที่วัดความชอบและเจตคติเกี่ยวกับการเรียนรู้ของท่าน
ให้ท่านอ่านข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้ ซึ่งมีด้วยกัน 58 ข้อ หลังจากนั้น โปรดทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่องที่ตรงกับ ความเป็นจริง ของตัวท่านมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น

มากที่สุด	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความนั้นส่วนใหญ่เป็นเช่นนี้หรือมีน้อยครั้งที่ไม่ใช่
มาก	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความเกินครึ่งมักเป็นเช่นนี้
ปานกลาง	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความจริงบ้างไม่จริงบ้างครึ่งต่อครึ่ง
น้อย	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความเป็นจริงบ้างไม่บ่อยนัก
น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความไม่จริง ไม่เคยเป็นเช่นนี้

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้อยู่เสมอรอบชั่วชีวิต					
2. ข้าพเจ้าทราบว่าข้าพเจ้าต้องการเรียนอะไร					
3. เมื่อประสบกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะหลีกเลี่ยงไปจากสิ่งนั้น					
4. ถ้าข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้สิ่งใด ข้าพเจ้าจะหาทางเรียนรู้ให้ได้					
5. ข้าพเจ้ารักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ					
6. ข้าพเจ้าต้องการใช้เวลาพอสมควรในการเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ๆ					
7. ในชั้นเรียนข้าพเจ้าหวังที่จะให้ผู้สอนบอกผู้เรียนทั้งหมดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้างอยู่ตลอดเวลา					
8. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การคิดเสมอว่าตัวเราเป็นใครและอยู่ที่ไหน และจะทำอะไร เป็นหลักสำคัญของการศึกษาของทุกคน					
9. ข้าพเจ้าทำงานด้วยตนเองได้ไม่ยาก					
10. ถ้าต้องการข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่มี ข้าพเจ้าทราบว่าจะไปหาได้ที่ไหน					
11. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ดีกว่าคนส่วนมาก					
12. แม้ข้าพเจ้าจะมีความคิดที่ดี แต่ดูเหมือนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้					
13. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรเรียนอะไร และจะเรียนอย่างไร					
14. ข้าพเจ้าไม่เคยทอดทิ้งต่อการเรียนสิ่งที่ยาก ถ้าเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสนใจ					
15. ไม่มีใครอื่นนอกจากตัวข้าพเจ้าที่จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ข้าพเจ้าเลือกเรียน					
16. ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ว่า ข้าพเจ้าเรียนสิ่งใดได้ดีหรือไม่					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
17. สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ได้มากมาย จนข้าพเจ้าอยากให้แต่ละวันมีมากกว่า 24 ชั่วโมง					
18. ถ้าตัดสินใจที่จะเรียนรู้อะไรก็ตาม ข้าพเจ้าสามารถจะจัดเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งนั้นได้ ไม่ว่าจะมีการกิจมากมายเพียงใดก็ตาม					
19. ข้าพเจ้ามีปัญหาในการทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน					
20. ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียนก็ไม่ใช้ความคิดของข้าพเจ้า					
21. ข้าพเจ้าทราบดีว่า เมื่อไรที่ข้าพเจ้าต้องการจะเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มากขึ้น					
22. ข้าพเจ้ามีความเข้าใจพอ ที่จะทำข้อสอบให้ได้คะแนนสูง ๆ ก็พอใจแล้ว ถึงแม้ว่าข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจเรื่องนั้นอย่างถ่องแท้ก็ตาม					
23. ข้าพเจ้าคิดว่า ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ					
24. ข้าพเจ้าชื่นชอบผู้ที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ					
25. ข้าพเจ้าสามารถคิดค้นวิธีการต่าง ๆ ได้หลายแบบสำหรับการเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ					
26. ข้าพเจ้าพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายระยะยาวที่ตั้งไว้					
27. ข้าพเจ้ามีความสามารถเรียนรู้ในเกือบทุกเรื่อง ที่ข้าพเจ้าต้องการจะรู้					
28. ข้าพเจ้าสนุกสนานในการค้นหาคำตอบสำหรับคำถามต่าง ๆ					
29. ข้าพเจ้าไม่ชอบคำถามที่มีคำตอบถูกต้องมากกว่าหนึ่งคำตอบ					
30. ข้าพเจ้ามีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย					
31. ข้าพเจ้าจะดีใจมาก หากการเรียนรู้ของข้าพเจ้าได้สิ้นสุดลง					
32. ข้าพเจ้าไม่ได้สนใจการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น					
33. ข้าพเจ้าไม่มีปัญหา เกี่ยวกับทักษะเบื้องต้นในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน เขียน และจำ					
34. ข้าพเจ้าชอบทดลองสิ่งใหม่ๆ แม้ไม่แน่ใจ ว่า ผลนั้นจะออกมาอย่างไร					
35. ข้าพเจ้าไม่ชอบ เมื่อมีคนชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาด ในสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่					
36. ข้าพเจ้ามีความสามารถในการคิดค้น หาวิธีแปลก ๆ ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ					
37. ข้าพเจ้าชอบคิดถึงอนาคต					
38. ข้าพเจ้ามีความพยายามค้นหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการรู้ได้ดี เมื่อเทียบกับผู้อื่น					
39. ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ทำลาย ไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ					
40. ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเองให้กระทำการสิ่งที่คิดว่า ควรกระทำ					
41. ข้าพเจ้าชอบวิธีการของข้าพเจ้า ในการสำรวจตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ					
42. ข้าพเจ้ามักเป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้					
43. ข้าพเจ้าสนุกที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
44. ข้าพเจ้าไม่ชอบสถานการณ์การเรียนรู้ที่ทำทาย					
45. ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ					
46. ยิ่งได้เรียนรู้มาก ข้าพเจ้าก็ยิ่งรู้สึกว่าโลกนี้น่าตื่นเต้น					
47. การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก					
48. การยึดการเรียนรู้ที่ใช้ได้ผลมาแล้ว ดีกว่า การลองใช้วิธีใหม่ ๆ					
49. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ เป็นคนที่มีความเจริญก้าวหน้า					
50. ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของข้าพเจ้าเอง ไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้					
51. การเรียนรู้ถึงวิธีการเรียน เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับข้าพเจ้า					
52. ข้าพเจ้าไม่มีวันที่จะแก่เกินไป ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ					
53. การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย					
54. การเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต					
55. ในแต่ละปีข้าพเจ้าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หลาย ๆ อย่างด้วยตนเอง					
56. การเรียนรู้ไม่ได้ทำให้ชีวิตของข้าพเจ้า แตกต่างไปจากเดิม					
57. ข้าพเจ้าเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในชั้นเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
58. ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า “ผู้เรียนคือ ผู้นำ”					

การเริ่มต้นเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดีที่สุดนั้น เราเริ่มต้นที่ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และท่านคงทราบในเบื้องต้นแล้วว่า ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของท่าน อยู่ในระดับใด (มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด)

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามเป้าหมายของการศึกษา ผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีความรับผิดชอบส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำของตนเอง สามารถควบคุมและได้ตอบสนองการณ์ สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ตนเลือก โดยยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มาจากความคิดตัดสินใจของตนเอง

ความหมาย และความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

“เด็กตามธรรมชาติต้องฟังฟังผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีความอิสระ ฟังฟังจากภายนอกลดลงและเป็นตัวของตัวเอง จนมีคุณลักษณะการชี้นำตนเองในการเรียนรู้”

การเรียนรู้เป็นเรื่องของทุกคน ศักดิ์ศรีของผู้เรียนจะมีได้เมื่อมีโอกาสในการเลือกเรียนในเรื่องที่หลากหลายและมีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อม โรงเรียน สถานศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก และครู องค์ประกอบภายใน ได้แก่ การคิดเป็น ฟังตนเองได้ มีอิสรภาพ ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ มีความคิดเชิงเหตุผล มีจิตสำนึกในการเรียนรู้ มีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมิได้เกิดขึ้นจากการฟังคำบรรยายหรือทำตามที่ครูผู้สอนบอก แต่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. **การเรียนรู้โดยบังเอิญ** การเรียนรู้แบบนี้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ มิได้เกิดจากความตั้งใจ
2. **การเรียนรู้ด้วยตนเอง** เป็นการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจของผู้เรียน ซึ่งมีความปรารถนาจะรู้ในเรื่องนั้น ผู้เรียนจึงคิดหาวิธีการเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ หลังจากนั้นจะมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทวีความสำคัญในโลกยุคโลกาภิวัตน์ บุคคลซึ่งสามารถปรับตนเองให้ตามทันความก้าวหน้าของโลกโดยใช้สื่ออุปกรณ์ยุคใหม่ได้ จะทำให้เป็นคนที่มีความค่าและประสบความสำเร็จได้อย่างดี
3. **การเรียนรู้โดยกลุ่ม** การเรียนรู้แบบนี้เกิดจากการที่ผู้เรียนรวมกลุ่มกันแล้วเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้กับสมาชิกทำให้สมาชิกมีความรู้เรื่องที่วิทยากรพูด
4. **การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา** เป็นการเรียนแบบเป็นทางการ มีหลักสูตร การประเมินผล มีระเบียบการเข้าศึกษาที่ชัดเจน ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด เมื่อปฏิบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดก็จะได้รับปริญญา หรือประกาศนียบัตร

จากสถานการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้อาจเกิดได้หลายวิธี และการเรียนรู้ก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาเสมอไป การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนโดยกลุ่มก็ได้ และการที่บุคคลมีความตระหนักเรียนรู้ที่อยู่ในจิตสำนึกของบุคคลนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน และสนับสนุนสภาพ “สังคมแห่งการเรียนรู้” ได้เป็นอย่างดี

“การเรียนรู้เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของมนุษย์”

(LEARNING makes a man fit company for himself) ... (Young)...

การเรียนรู้ด้วยตนเองคืออะไร

เมื่อกล่าวถึง การเรียนรู้ด้วยตนเอง แล้วบุคคลโดยทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามลำพังโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้สอน แต่แท้จริงแล้วการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง

ทั้งนี้การเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นมีแนวคิดพื้นฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยมที่มีความเชื่อในเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อการเรียน โดยจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีการใช้วิธีการเรียนที่หลากหลาย การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นมาตรฐานการศึกษาที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าจากความต้องการของตนเอง ผู้เรียนก็จะมีการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องต่อไปโดยไม่ต้องมีใครบอกหรือบังคับ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามเป้าหมายของการศึกษาต่อไป

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีจุดเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนโดยเป็นผู้รับผิดชอบและควบคุมการเรียนรู้ของตนเองโดยการวางแผน ปฏิบัติการเรียนรู้อย่างอิสระ และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเรียนด้วยตนเองเพียงคนเดียวตามลำพัง และผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้และทักษะที่ได้จากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งได้ในอีกลักษณะหนึ่งเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนด้วยตนเองทุกคนซึ่งมีอยู่ในระดับที่ไม่เท่ากันในแต่ละสถานการณ์การเรียน โดยเป็นลักษณะที่สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้และจะพัฒนาได้สูงสุดเมื่อมีการจัดสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อกัน

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญอย่างไร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - Directed Learning) เป็นแนวทางการเรียนรู้หนึ่งที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน และเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกในสังคม ผู้การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แน่นอน มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ไม่พึ่งคนอื่น มีแรงจูงใจ ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้วิธีเรียน สามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้มากกว่าการเรียนรู้ที่มีครูป้อนความรู้ให้เพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ด้วยตนเองได้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่ใน ตัวบุคคลทุกคน ผู้เรียนควรจะมีคุณลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่ตนเองสามารถที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญดังนี้

1. บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่า มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย และมีแรงจูงใจสูงกว่า สามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าคนที่เรียนโดยเป็นเพียงผู้รับ หรือรอการถ่ายทอดจากครู
2. การเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยา และกระบวนการทางธรรมชาติ ทำให้บุคคลมีทิศทางของการบรรลุภาวะจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง คือ เมื่อตอนเด็ก ๆ เป็นธรรมชาติที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโต มีพัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ พัฒนาดตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง
3. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับพัฒนาการใหม่ ๆ ทางการศึกษา เช่น หลักสูตร ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ มหาวิทยาลัยเปิด ล้วนเน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้เอง
4. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้นุชยอยู่รอด การมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมีแรงจูงใจสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นมากขึ้น มีการปรับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ ปรับและประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาของตนเอง จัดการกับปัญหาได้ดีขึ้น และสามารถนำประโยชน์ของการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีและยาวนานขึ้น ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะอย่างไร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดเป็นองค์ประกอบภายในที่จะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจอยากเรียนต่อไป โดยผู้เรียนที่มี คุณลักษณะในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีความรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำเกี่ยวกับการเรียน รวมทั้ง รับผิดชอบในการบริหารจัดการตนเอง ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้สูงสุดเมื่อมีการจัดสภาพการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกัน

2. ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผนการเรียน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการเรียน จัดเป็นองค์ประกอบ ภายนอกที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนมากที่สุด Knowles (1975) เสนอให้ใช้สัญญาการเรียน (Learning contracts) เป็นการมอบหมายภาระงานให้แก่ผู้เรียนว่าจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์และผู้เรียนจะปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเองมีอะไรบ้าง

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการของตนเองจะเริ่มจากให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกความต้องการและความสนใจของตนในการเรียนกับเพื่อนอีกคน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แนะนำ และเพื่อนอีกคนทำหน้าที่จดบันทึก และให้กระทำเช่นนี้หมุนเวียน ทั้ง 3 คน แสดงบทบาทครบทั้ง 3 ด้าน คือ ผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้คอยจดบันทึก การสังเกตการณ์ เพื่อประโยชน์ในการเรียนร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้าน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยเริ่มจากบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนควรศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชา แล้วเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนของตนให้ชัดเจน เน้นพฤติกรรมที่คาดหวัง วัดได้ มีความแตกต่างของจุดมุ่งหมายในแต่ละระดับ

3. การวางแผนการเรียน ให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสนใจของตน ระบุการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคล

4.1 แหล่งวิทยาการที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4.2 ทักษะต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการแสวงหาแหล่งวิทยาการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เช่น

ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน เป็นต้น

5. การประเมินผล ควรประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองตามที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม มีขั้นตอนในการประเมิน คือ

- 5.1 กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
- 5.2 ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ
- 5.3 รวบรวมหลักฐานจากผลการประเมินเพื่อตัดสินใจซึ่งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้
- 5.4 เปรียบเทียบข้อมูลก่อนเรียนกับหลังเรียนเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าเพียงใด
- 5.5 ใช้แหล่งข้อมูลจากครูและผู้เรียนเป็นหลักในการประเมิน

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนควรมีการวิเคราะห์ความต้องการ วิเคราะห์เนื้อหา กำหนดจุดมุ่งหมายและการวางแผนในการเรียน มีความสามารถในการแสวงหาแหล่งวิชาการ และมีวิธีในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีเพื่อนเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกัน และมีครูเป็นผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวก และให้คำปรึกษา ทั้งนี้ ครูอาจต้องมีการวิเคราะห์ความพร้อมหรือทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในการก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้

รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้

- กิจกรรมที่ 1 ให้อธิบายความหมายของคำว่า “การเรียนรู้ด้วยตนเอง” โดยสังเขป
- กิจกรรมที่ 2 ให้อธิบาย “ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง” โดยสังเขป
- กิจกรรมที่ 3 ให้สรุปสาระสำคัญของ “ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป
- กิจกรรมที่ 4 ให้สรุปสาระสำคัญของ “องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป

เรื่องที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น หมายถึง การที่ผู้เรียนควบคุมเนื้อหา กระบวนการ องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การวางแผนการเรียนของตนเอง โดยอาศัยแหล่งทรัพยากรทางความรู้ต่าง ๆ ที่จะช่วย นำแผนสู่การปฏิบัติ แต่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้เรียน ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองต้องเตรียมการวางแผน การเรียนรู้ของตน และเลือกสิ่งที่จะเรียนจากทางเลือกที่กำหนดไว้ รวมทั้งวาง โครงสร้างของแผนการเรียนรู้ของตนอีกด้วย ในการวางแผนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องสามารถปฏิบัติงานที่กำหนด วินิจฉัยความช่วยเหลือที่ต้องการ และทำให้ได้ความช่วยเหลือนั้น สามารถเลือกแหล่งความรู้ วิเคราะห์ และวางแผนการเรียนทั้งหมด รวมทั้งประเมินความก้าวหน้าในการเรียนของตน

ในการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้เรียนและครูควรมีบทบาทอย่างไร

การเปรียบเทียบบทบาทของครูและผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	บทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
1. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียน ◆ วินิจฉัยการเรียนรู้ ◆ วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน ◆ รับรู้และยอมรับความสามารถของตน ◆ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ◆ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่พอใจด้วยตนเอง ◆ มีส่วนร่วมในการระบุความต้องการในการเรียน ◆ เลือกสิ่งที่จะเรียนจากทางเลือกต่างๆ ที่กำหนด ◆ วางโครงสร้างของโครงการเรียนของตน	1. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียน ◆ สร้างความคุ้นเคยให้ผู้เรียนไว้วางใจ เข้าใจ บทบาทครู บทบาทของตนเอง ◆ วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน และพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ◆ กำหนดโครงสร้างคร่าว ๆ ของหลักสูตร ขอบเขตเนื้อหากว้าง ๆ สร้างทางเลือกที่หลากหลาย ◆ สร้างบรรยากาศให้เกิดความต้องการการเรียนรู้ ◆ วิเคราะห์ความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน ◆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทางเลือกนั้น ◆ แนะนำข้อมูลให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เอง

.....
 การเปรียบเทียบบทบาทของครูและผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ต่อ)

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	บทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน ◆ ฝึกการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน ◆ รู้จุดมุ่งหมายในการเรียน และเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ◆ ร่วมกันพัฒนาเป้าหมายการเรียนรู้ ◆ กำหนดจุดมุ่งหมายจากความต้องการของตน	2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน ◆ กำหนดโครงสร้างคร่าว ๆ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชา ◆ ช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนความต้องการที่มีอยู่ให้เป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่วัดได้เป็นได้จริง ◆ เปิดโอกาสให้มีการระดมสมอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอ ◆ แนะนำข้อมูลให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เอง
3. การออกแบบแผนการเรียน ◆ ฝึกการทำงานอย่างมีขั้นตอนจากง่ายไปยาก ◆ การใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสมในการเรียน ◆ มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผน ◆ ร่วมมือ ร่วมใจรับผิดชอบการทำงานกลุ่ม ◆ รับผิดชอบควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองตามแผนการเรียนที่กำหนดไว้	3. การออกแบบแผนการเรียน ◆ เตรียมความพร้อมโดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เสริมทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ◆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วิธีการทำงาน ต้องทราบว่า เรื่องใดใช้วิธีใด สอนอย่างไร มีส่วนร่วมตัดสินใจเพียงใด ◆ ช่วยให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ◆ ผู้ประสานสิ่งที่ตนเองรู้กับสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ ◆ แนะนำข้อมูลให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เองจนได้แนวทางที่แจ่มแจ้ง สร้างทางเลือกที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติตามแนวทางของตน
4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ ◆ ฝึกค้นหาความรู้ตามที่ได้รับมอบหมายจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ◆ กำหนดบุคคล และสื่อการเรียนที่เกี่ยวข้อง ◆ มีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูลร่วมกับเพื่อนๆ ด้วยความรับผิดชอบ ◆ เลือกใช้ประโยชน์จากกิจกรรมและยุทธวิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด	4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ ◆ สอนกลยุทธ์การสืบค้นข้อมูล ถ่ายทอดความรู้ถ้าผู้เรียนต้องการ ◆ กระตุ้นความสนใจชี้แหล่งความรู้ แนะนำการใช้สื่อ ◆ จัดรูปแบบเนื้อหา สื่อการเรียนที่เหมาะสมบางส่วน ◆ สังเกต ติดตาม ให้คำแนะนำเมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาและต้องการคำปรึกษา

.....
 การเปรียบเทียบบทบาทของครูและผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ต่อ)

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	บทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. การประเมินผลการเรียนรู้ ♦ ฝึกการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ♦ มีส่วนร่วมในการประเมินผล ♦ ผู้เรียนประเมินผลสัมฤทธิ์ด้วยตนเอง	5. การประเมินผลการเรียนรู้ ♦ ให้ความรู้และฝึกผู้เรียนในการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย ♦ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเสนอวิธีการ เกณฑ์ ประเมินผล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ♦ จัดทำตารางการประเมินผลที่จะใช้ร่วมกัน ♦ แนะนำวิธีการประเมินเมื่อผู้เรียนมีข้อสงสัย

จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้เรียนและครูต้องมีการวินิจฉัยความต้องการสิ่งที่จะเรียน ความพร้อมของผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการเรียน การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งวิทยาการ การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งครูเป็นผู้ฝึกฝน ให้แรงจูงใจ แนะนำ อำนวยความสะดวก โดยเตรียมการเบื้องหลัง และให้คำปรึกษา ส่วนผู้เรียนต้องเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติ ด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่ และมีความรับผิดชอบ กระทำอย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เรียนแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้ ดังหลักการที่ว่า “การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง” และ ศักยภาพอันพร้อมที่จะเจริญเติบโตด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนควรนำหัวใจนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ หรือ พัง คิด ถาม เขียน มาใช้ในการสังเคราะห์ความรู้ นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ในบริบททางสังคม จะเป็นพลังอันหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในสภาพชีวิตประจำวันที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมมีส่วนร่วมในกระบวนการ ทำให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยน ฟังพากัน แต่ภายใต้ความเป็นอิสระในทางเลือกของผู้เรียนด้วยวิจารณญาณที่อาศัย เหตุผล ประสบการณ์ หรือคำชี้แนะจากผู้รู้ ครู และผู้เรียนจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ลักษณะสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้บนพื้นฐานความต้องการของกลุ่มผู้เรียน
2. การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสำคัญของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ ความแตกต่างในความสามารถ ความรู้พื้นฐาน ความสนใจเรียน วิธีการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและสื่อให้เหมาะสม
3. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การสืบค้นข้อมูล ฝึกเทคนิคที่จำเป็น เช่น การสังเกต การอ่านอย่างมีจุดประสงค์ การบันทึก เป็นต้น
4. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การกำหนดให้ผู้เรียนแบ่งความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ การทำงานเดี่ยว และเป็นกลุ่มที่มีทักษะการเรียนรู้ต่างกัน
5. การพัฒนาทักษะการประเมินตนเองและการร่วมมือในการประเมินกับผู้อื่น ได้แก่ การให้ผู้เรียนเข้าใจความต้องการในการประเมิน ยอมรับการประเมินจากผู้อื่น เปิดโอกาสให้ประเมินหลายรูปแบบ

กระบวนการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่ผู้เรียนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การวินิจฉัยความต้องการในการเรียน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
3. การออกแบบแผนการเรียน
4. การดำเนินการเรียนรู้จากแหล่งวิทยาการ
5. การประเมินผล

การตอบสนองของผู้เรียนและครูตามกระบวนการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
1. วินิจฉัยความต้องการ ในการเรียนรู้ของผู้เรียน	1. ศึกษา ทำความเข้าใจคำอธิบายรายวิชา 2. วินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง ทั้งรายวิชาและรายหัวข้อการเรียน 3. แบ่งกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับความต้องการในการเรียนเพื่อให้ผู้เรียน	1. กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินการเรียนรายวิชา 3. อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจคำอธิบายรายวิชา 4. ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการวินิจฉัย ความต้องการในการเรียน 5. อำนวยความสะดวกในการเรียนแบบร่วมมือในกลุ่ม

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
	แต่ละคนมั่นใจในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง	
2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน	1. ผู้เรียนแต่ละคนเขียนจุดมุ่งหมาย การเรียนในแต่ละหัวข้อการเรียน ที่วัดได้ สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนของผู้เรียนและอธิบายรายวิชา	1. ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการเขียนจุดมุ่งหมายการเรียนที่ถูกต้อง
3. วางแผนการเรียน โดยเขียนสัญญาการเรียน	1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นและวิธีการวางแผนการเรียน 2. เขียนสัญญาการเรียนที่สอดคล้องกับคำอธิบาย รายวิชา รวมทั้งความต้องการและความสนใจของตนเอง ในการเรียนแต่ละครั้ง	1. ให้คำแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับความจำเป็นและวิธีการวางแผนการเรียน 2. ให้คำแนะนำผู้เรียนในการเขียนสัญญาการเรียน
4. เขียนโครงการเรียนรู้	1. ร่วมกับผู้สอนและเพื่อนเขียนโครงการเรียนรู้ของทั้งชั้น โดยพิจารณาจากโครงการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำมา และสัญญาการเรียนของทุกคน	1. ให้คำแนะนำในการเขียนโครงการเรียนรู้รายวิชา 2. พิจารณาโครงการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง 3. ร่วมกับผู้เรียนสรุปโครงการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
5. ดำเนินการเรียนรู้	1. ทบทวนความรู้เดิมของตนเองที่จำเป็นสำหรับการสร้างความรู้ใหม่ โดยการตอบคำถามหรือทำแบบทดสอบ 2. ผู้เรียนแต่ละคนดำเนินการเรียนตามสัญญาการเรียนอย่างกระตือรือร้น โดยการสืบค้นและแสวงหาความรู้เพื่อสนองตอบความต้องการในการเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย และใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามความต้องการของตนเอง โดยนำความรู้และประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกันมาใช้ในการค้นหาคำตอบ 3. แบ่งกลุ่มเรียนแบบร่วมมือ เพื่อศึกษาในประเด็นที่ต้องตอบคำถาม โดยการปรับจุดมุ่งหมายในการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนเป็นของกลุ่ม แล้วแบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อแสวงหาความรู้ โดยใช้	1. ทดสอบความรู้เดิมของผู้เรียน โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามหรือทดสอบ 2. ให้ความรู้เสริม เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนจะสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับ ความรู้ใหม่ได้ 3. ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหา คำตอบและประมวลคำตอบด้วยตนเอง 4. สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 5. ให้คำปรึกษา ให้ข้อมูลช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความจำเป็นและความต้องการของผู้เรียน 6. กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกันมาใช้ในการค้นหาคำตอบ โดยให้ยกตัวอย่างหรือเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน 7. ติดตามในการเรียนของผู้เรียนตามสัญญาการเรียน และให้คำแนะนำ 8. ติดตามเป็นระยะๆ และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน 9. บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสนอแนะการปรับปรุงให้ดีขึ้น 10. ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการทำกิจกรรม และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน และไม่ตัดสินว่าความคิดเห็นของผู้เรียนไม่ถูกต้อง 11. กระตุ้นให้ผู้เรียนสื่อสารความรู้ความ เข้าใจและแนวคิดของตนเองให้ผู้อื่น เข้าใจอย่างชัดเจน 12. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวางทั้งในกลุ่มและชั้นเรียน 13. สังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียน บันทึก พฤติกรรมและกระบวนการเรียนของ ผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่ส่งผล

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
	เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การหาคำตอบ ทั้งนี้กลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่มอาจมีรูปแบบในการทำกลุ่มที่แตกต่างกัน 4. ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ ได้ตอบคัดค้าน สนับสนุน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกที่เปิดกว้างในกลุ่ม และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อหาแนวทางการได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการของตนเอง และของกลุ่ม 5. แสดงความสามารถของตนเอง และยอมรับความสามารถของผู้อื่น 6. ตัดสินใจ และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียนรู้ 7. ฝึกปฏิบัติทักษะที่ต้องศึกษาตาม จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 8. ขอความช่วยเหลือจากผู้สอนตามความเหมาะสม 9. ปรึกษาผู้สอนเป็นระยะ ๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาการเรียนรู้เพื่อขอ	ต่อการเรียน 14. กระตุ้นให้ผู้เรียนสรุปความรู้ความเข้าใจในบทเรียนด้วยตนเอง 15. กลั่นกรอง แก้ไข และเสริมสาระสำคัญของบทเรียนให้ชัดเจนและครอบคลุมจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 16. ร่วมกับผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่น่าสนใจและสิ่งที่ขัดขวางการเรียนรู้

ขั้นตอน	การตอบสนองของผู้เรียน	การตอบสนองของครู
	คำแนะนำ ช่วยเหลือ 10. ปรับเปลี่ยนการดำเนินการเรียน ตามความเหมาะสม และบันทึกสิ่งที่ปรับเปลี่ยนลงในสัญญาการเรียนให้ชัดเจน และนำไปเป็นข้อมูลในการวินิจฉัยตนเองเพื่อตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนครั้งต่อไป 11. อภิปรายและสรุปความรู้ที่ได้ในกลุ่ม 12. นำเสนอวิธีการเรียน และความรู้ที่ได้ต่อทั้งชั้น โดยใช้รูปแบบในการแสดงออกในสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ที่หลากหลาย 13. อภิปราย แสดงความคิดเห็น สะท้อนความรู้สึกลงและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการเรียนด้วยตนเองที่มีประสิทธิภาพ สิ่งสนับสนุนและสิ่งขัดขวางการ เรียน 14. ร่วมกันสรุปประเด็นความรู้ที่ได้ใน ชั้นเรียน 15. เขียนรายงานผลการเรียน ทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการเรียน รวมทั้ง	

ขั้นตอน	การตอบสนองของ ผู้เรียน	การตอบสนองของครู
	ความรู้สึเกี่ยวกับ ความสำเร็จหรือไม่ สำเร็จในการเรียนเป็น รายบุคคลและรายกลุ่ม	
6. ประเมินผลการ เรียนรู้	1. ประเมินผลการเรียน ของตนเอง โดย เปรียบเทียบกับ จุดมุ่งหมายในการเรียน ของตนเอง 2. ให้เพื่อนและครูช่วย สะท้อนผลการเรียน 3. ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ เพื่อนในกลุ่ม	1. กระตุ้นให้ผู้เรียนตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของ ตนเองตลอดเวลา 2. ประเมินการเรียนของผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรม ในการเรียน ความสามารถในการเรียนตามสัญญาการ เรียน และผลงานในแฟ้มสะสมงาน 3. ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนรายบุคคลและรายกลุ่ม เกี่ยวกับกระบวนการเรียนด้วยตนเองและพฤติกรรมใน การเรียนรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ตามความ เหมาะสม

กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยขั้นตอน วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน วางแผนการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน เขียนโครงการเรียนรู้ ดำเนินการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้นั้น ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนมากที่สุด “สัญญาการเรียน (Learning Contract)” เป็นการมอบหมายภาระงานให้กับผู้เรียนว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์ และผู้เรียนจะปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

สัญญาการเรียน (Learning Contract)

คำว่า **สัญญา** โดยทั่วไปหมายถึง ข้อตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย หรือหลายฝ่ายว่าจะทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ความจริงนั้นในระบบการจัดการเรียนรู้ก็มีการทำสัญญากันระหว่างครูกับผู้เรียน แต่ส่วนมากไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษรว่า ถ้าผู้เรียนทำได้อย่างนั้นแล้ว ผู้เรียนจะได้รับอะไรบ้างตามข้อตกลง สัญญาการเรียนจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดแนวการเรียนของตัวเองได้ดียิ่งขึ้น ทำให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและเป็นเครื่องยืนยันที่เป็นรูปธรรม

ท่านคงแปลกใจที่ได้ยินคำว่า “สัญญา” เพราะคำนี้เป็นคำที่คุ้นหูกันคืออยู่ แต่ไม่แน่ใจว่าท่านเคยได้ยินคำว่า “สัญญาการเรียน” หรือยัง คำว่าสัญญาการเรียนมีผู้เริ่มใช้เป็นคนแรกคือ Dr. M.S. Knowles ศาสตราจารย์ สอนวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัย North Carolina State ในสหรัฐอเมริกา

คำว่า สัญญา แปลตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า “ข้อตกลงกัน” ดังนั้น สัญญา การเรียน ก็คือข้อตกลงที่ผู้เรียนได้ทำไว้กับครูว่าเขาจะปฏิบัติอย่างไรบ้างในกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั่นเอง

สัญญาการเรียนเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่แสดงหลักฐานของการเรียนรู้โดยใช้แฟ้มสะสม ผลงานหรือ Portfolio

1. แนวคิด

การจัดการเรียนรู้ในระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้กำหนดรูปแบบ เนื้อหา กิจกรรมเป็นส่วน ใหญ่ ผู้เรียนเป็นแต่เพียงผู้ปฏิบัติตาม ไม่ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน นักการศึกษาทั้งในตะวันตกและแอฟริกา มองเห็นว่าระบบการศึกษาแบบนี้เป็นระบบการศึกษาของพวก จักรพรรดินิยมหรือเป็นการศึกษาของพวกชนชั้นสูงบ้าง เป็นระบบการศึกษาของผู้ถูกกดขี่บ้าง สรุปแล้ว ก็คือระบบการศึกษาแบบนี้ไม่ได้ฝึกคนให้เป็นตัวของตัวเอง ไม่ได้ฝึกให้คนรู้จักพึ่งตนเอง จึงมีผู้พยายาม ที่จะเปลี่ยนแนวคิดทางการศึกษาใหม่ อย่างเช่นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกให้คนได้รู้จักพึ่งตนเอง ในประเทศแทนซาเนีย การศึกษาที่ให้นักคิดเป็นในประเทศไทยเรานี้เป็นต้น รูปแบบของการศึกษา

ในอนาคต ควรจะมุ่งไปสู่ตัวผู้เรียนมากกว่าตัวผู้สอน เพราะว่าในโลกปัจจุบันวิทยาการใหม่ ๆ ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ ถ้าจะให้แต่มาคอยบอกกัน คงทำไม่ได้ ดังนั้นในการเรียนจะต้องมีการฝึกฝนให้คิดให้รู้จักการหาวิธีการที่ได้ศึกษาสิ่งที่คุณต้องการ กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาแบบที่เรียกว่าเรียนรู้เพื่อการเรียนในอนาคต

2. ทำไมจะต้องมีการทำสัญญาการเรียน

ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พบว่าผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ไม่ใช่การบอกหรือการสอนแบบที่เป็นโรงเรียน และผลจากการวิจัยทางด้านจิตวิทยายังพบ อีกว่า ผู้ใหญ่มีลักษณะที่เด่นชัดในเรื่องความต้องการที่จะทำอะไรด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีการสอนหรือ การชี้แนะมากนัก

อย่างไรก็ดีเมื่อพูดถึงระบบการศึกษาก็ย่อมจะต้องมีการกล่าวถึงคุณภาพของบุคคลที่เข้ามาอยู่ใน ระบบการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรฐาน ดังนั้นถึงแม้จะ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองก็ตามก็จำเป็นจะต้องสร้างมาตรการขึ้นมาเพื่อการควบคุมคุณภาพของผู้เรียน เพื่อให้มีมาตรฐานตามที่สังคมยอมรับ เหตุนี้สัญญาการเรียนจึงเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอน เป็นการวางแผนการเรียนที่เป็นระบบ

ข้อดีของสัญญาการเรียน คือเป็นการประสานความคิดที่ว่า การเรียนรู้ ควรให้ผู้เรียนกำหนดและ การศึกษาจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเข้าด้วยกันเพราะในสัญญาการเรียนจะบ่งระบุว่าผู้เรียนต้องการเรียน เรื่องอะไรและจะวัดว่าได้บรรลุตามความมุ่งหมายแล้วนั้นหรือไม่อย่างไร มีหลักฐานการเรียนรู้อะไรบ้าง ที่บ่งบอกว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้อย่างไร

3. การเขียนสัญญาการเรียน

การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเริ่มจากการจัดทำสัญญาการเรียนจะมีลำดับการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 แจกหลักสูตรให้กับผู้เรียนในหลักสูตรจะต้องระบุ

- จุดประสงค์ของรายวิชานี้
- รายชื่อหนังสืออ้างอิงหรือหนังสือสำหรับที่จะศึกษาค้นคว้า
- หน่วยการเรียนรู้ย่อย พร้อมรายชื่อหนังสืออ้างอิง
- ครูอธิบาย และทำความเข้าใจกับผู้เรียนในเรื่องหลักสูตร จุดมุ่งหมายและหน่วยการเรียนรู้ย่อย

ขั้นที่ 2 แจกแบบฟอร์มของสัญญาการเรียน

จุดมุ่งหมาย	แหล่งวิทยาการ/วิธีการ	หลักฐาน	การประเมินผล
เป็นส่วนที่ระบุว่าผู้เรียนต้องการบรรลุผลสำเร็จในเรื่องอะไร อย่างไร	เป็นส่วนที่ระบุว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้อย่างไรจากแหล่งความรู้ใด	เป็นส่วนที่มีสิ่งอ้างอิงหรือยืนยันที่เป็นรูปธรรมที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้แล้ว โดยเก็บรวบรวมเป็นแฟ้มสะสมงาน	เป็นส่วนที่ระบุว่าผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ในระดับใด

ขั้นที่ 3 อธิบายวิธีการเขียนข้อตกลงในแบบฟอร์มแต่ละช่อง โดยเริ่มจาก

- จุดมุ่งหมาย
- วิธีการเรียนรู้หรือแหล่งวิทยาการ
- หลักฐาน
- การประเมินผล

ขั้นที่ 4 ถามปัญหาและข้อสงสัย

ขั้นที่ 5 แจกตัวอย่างสัญญาการเรียนให้ผู้เรียนคนละ 1 ชุด

ขั้นที่ 6 อธิบายถึงการเขียนสัญญาการเรียน

ผู้เรียนลงมือเขียนข้อตกลงโดยผู้เรียนเอง โดยเขียนรายละเอียดทั้ง 4 ช่องในแบบฟอร์ม
 สัญญาการเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถระบุระดับการเรียนทั้งในระดับดี ดีเยี่ยม หรือปานกลาง
 ซึ่งผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะบรรลุการเรียนในระดับดีเยี่ยมหรือมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ในระดับดี หรือ
 พอใจ ผู้เรียนก็ต้องแสดงรายละเอียด ผู้เรียนต้องการแต่ละระดับดี คือ ผู้เรียนต้องแสดงความสามารถตาม
 วัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้ในหลักสูตรให้ครบถ้วน การทำสัญญาในระดับดีเยี่ยม นอกจากผู้เรียนจะบรรลุ
 วัตถุประสงค์ตามหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนจะต้องแสดงความสามารถพิเศษเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ อันมี
 ส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร

ขั้นที่ 7 ให้ผู้เรียนและเพื่อนพิจารณาสัญญาการเรียนให้เรียบร้อย ต่อไปให้ผู้เรียนเลือกเพื่อน
 ในกลุ่ม 1 คน เพื่อจะได้ช่วยกันพิจารณาสัญญาการเรียนรู้อยู่ของทั้ง 2 คน

ในการพิจารณาสัญญาการเรียนให้พิจารณาตามหัวข้อต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายมีความแจ่มชัดหรือไม่ เข้าใจหรือไม่ เป็นไปได้จริงหรือไม่บอกพฤติกรรมที่จะให้
 เกิดจริง ๆ หรือไม่
2. มีจุดประสงค์อื่นที่พอจะนำมากล่าวเพิ่มเติมได้อีกหรือไม่
3. แหล่งวิชาการและวิธีการหาข้อมูลเหมาะสมเพียงใด มีประสิทธิภาพเพียงใด
4. มีวิธีการอื่นอีกหรือไม่ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้
5. หลักฐานการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเพียงใด
6. มีหลักฐานอื่นที่พอจะนำมาแสดงได้อีกหรือไม่
7. วิธีการประเมินผลหรือมาตรการที่ใช้วัดมีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด
8. มีวิธีการประเมินผลหรือมาตรการอื่นอีกบ้างหรือไม่ ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นที่ 8 ให้ผู้เรียนนำสัญญาการเรียนไปปรับปรุงให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 9 ให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนที่ปรับปรุงแล้วให้ครูและที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

ฉบับที่เรียบร้อยแล้วให้ดำเนินการได้ตามที่เขียนไว้ในสัญญาการเรียน

ขั้นที่ 10 การเรียนก่อนที่จะจบเทอม 2 อาทิตย์ ให้ผู้เรียนนำแฟ้มสะสมงาน (แฟ้มเก็บข้อมูล
 Portfolio) ตามที่ระบุไว้ในสัญญาการเรียนมาแสดง

ขั้นที่ 11 ครูและผู้เรียนจะตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาแฟ้มสะสมงานที่ผู้เรียนนำมาส่งและ
 ส่งคืนผู้เรียนก่อนสิ้นภาคเรียน

(ตัวอย่าง)

การวางแผนการเรียนรู้โดยใช้สัญญาณการเรียนรู้

จุดมุ่งหมาย	วิธีการเรียนรู้ แหล่งวิทยาการ	หลักฐาน	การประเมินผล
1. สามารถอธิบาย ความต้องการ ความ สนใจ แรงจูงใจ ความสามารถและ ความสนใจของ ผู้ใหญ่ได้	1. อ่านเอกสารอ้างอิง ที่เสนอแนะในหลักสูตร 2. อ่านเอกสารที่ เกี่ยวข้องอื่น ๆ 3. รวมกลุ่มรายงานและ อภิปรายกับผู้เรียนอื่น หรือกลุ่มการเรียนรู้อื่น	1. ทำรายงานย่อ ข้อคิดเห็นจากหนังสือ ที่อ่าน 2. บันทึกการอภิปราย 3. ทำรายงานและ เสนอแนะเกี่ยวกับ ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ นำไป ใช้กับนักศึกษาผู้ใหญ่ (โดยจัดทำในรูปแบบ แฟ้มสะสมงาน)	ให้ผู้เรียน 2 - 5 คน ประเมิน รายงานและบันทึกการ อภิปรายการประเมินให้ ประเมินตามหัวข้อต่อไปนี้ 1. รายงานครอบคลุม เนื้อหาตามความมุ่งหมาย เพียงใด 5 4 3 2 1 2. รายงานมีความชัดเจน เพียงใด 5 4 3 2 1 3. รายงานมีประโยชน์ ในการเรียนของนักศึกษา ผู้ใหญ่เพียงใด 5 4 3 2 1

โดยข้าพเจ้าจะเริ่มปฏิบัติตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.ถึง วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ลงชื่อ.....ผู้ทำสัญญา

()

ลงชื่อ.....พยาน

()

ลงชื่อ.....พยาน

()

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

()

การประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้แฟ้มสะสมงาน

การจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นวิธีการสำคัญที่นำมาใช้ในการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการจัดทำแฟ้มสะสมงานที่มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญมาจากการให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic Learning) ซึ่งมีสาระสำคัญที่พอสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

- มนุษย์มีสัญชาตญาณที่จะเรียนรู้ มีความสามารถและมีความกระหายที่จะเรียนรู้
- ภายใต้อารมณ์ของสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและการสนับสนุนจะทำให้มนุษย์สามารถที่จะริเริ่มและเกิดการเรียนรู้ของตนเองได้
- มนุษย์สามารถที่จะสร้างองค์ความรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นและจากสื่อที่มีความหมายต่อชีวิต
- มนุษย์มีพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาแตกต่างกัน

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้

- การเรียนรู้จะเริ่มจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรมโดยผ่านกระบวนการการสำรวจตนเอง การเสริมสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้และการสร้างบริบทของสังคมให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนอื่น
- การเรียนรู้มีองค์ประกอบทางด้านปัญหาหลายด้านทั้งในด้านภาษา จำนวน พื้นที่ คนตรี การเคลื่อนไหว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอื่น ๆ
- การแสวงหาความรู้จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นถ้าอยู่ในบริบทที่มีความหมายต่อชีวิต
- การแสวงหาความรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับการสอน

- การสอนจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- การสอนจะเป็นทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม
- การสอนจะยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและวิธีการเรียนรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียนแต่ละคน
- การสอนกับการประเมินเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน
- การสอนจะต้องตอบสนองต่อการขยายความรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุดของหลักสูตรสาขาต่าง ๆ

1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับการประเมิน

- การประเมินแบบนำคะแนนของผู้เรียนจำนวนมากมาเปรียบเทียบกัน มีคุณค่าน้อยต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
- การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ไม่ใช่สิ่งสะท้อนความสามารถที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน แต่จะสะท้อนถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและความสามารถที่แสดงออกมา
- การประเมินตามสภาพจริงจะให้ข้อมูลและข่าวสารที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับผู้เรียนและกระบวนการทางการศึกษา

2. ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการของการสังเกตการณ์บันทึก การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานหรือภารกิจที่ผู้เรียนได้ทำ รวมทั้งแสดงวิธีการว่าได้ทำอะไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการศึกษาของผู้เรียนนั้น การประเมินตามสภาพจริงมีความแตกต่างจากการประเมินโครงการตรงที่การประเมินแบบนี้ได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากกว่าการให้ความสำคัญกับผลอันที่จะเกิดขึ้นจากการดูคะแนนของกลุ่มผู้เรียนและแตกต่างจากการทดสอบเนื่องจากการวัดผลการปฏิบัติจริง (Authentic Assessment) การประเมินตามสภาพจริงจะได้ข้อมูลสารสนเทศเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่สามารถนำมาใช้ในการแนะแนวการเรียนสำหรับผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

3. ลักษณะที่สำคัญของการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

- ให้ความสำคัญขอการพัฒนาและการเรียนรู้
- เน้นการค้นหาศักยภาพนำเอามาเปิดเผย
- ให้ความสำคัญกับจุดเด่นของผู้เรียน
- ยึดถือเหตุการณ์ในชีวิตจริง
- เน้นการปฏิบัติจริง
- จะต้องเชื่อมโยงกับการเรียนการสอน
- มุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย
- เป็นกระบวนการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกบริบท
- ช่วยให้มีสมาธิและความเข้าใจในความสามารถของผู้เรียนและวิธีการเรียนรู้
- ช่วยให้เกิดความร่วมมือทั้งผู้ปกครอง พ่อแม่ ครู ผู้เรียนและบุคคลอื่น ๆ

4. การประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

แฟ้มสะสมงาน เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งเป็นวิธีการที่ครูได้นำวิธีการมาจากศิลปิน (artist) มาใช้ในทางการศึกษาเพื่อการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยแฟ้มสะสมงานมีประโยชน์ที่สำคัญคือ

- ผู้เรียนสามารถแสดงความสามารถในการทำงานโดยที่การสอบทำไม่ได้
- เป็นการวัดความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ (Process) และผลงาน (Product)
- ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นการเรียนรู้ที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

แฟ้มสะสมงานไม่ใช่แนวคิดใหม่ เป็นเรื่องที่มีมานานแล้วใช้โดยกลุ่มเขียนภาพ ศิลปิน สถาปนิก นักแสดง และนักออกแบบ โดยแฟ้มสะสมงานได้ถูกนำมาใช้ในทางการศึกษาในการเรียนการสอนทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ ทั้งนี้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการที่สะท้อนถึงวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นกระบวนการของการรวบรวมหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้างและเป็นกระบวนการของการแปลความจากหลักฐานที่ได้และมีการตัดสินใจหรือให้คุณค่าการประเมินผลตามสภาพจริงเป็นกระบวนการที่ใช้เพื่ออธิบายถึงภาระงานที่แท้จริงหรือ real task ที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติหรือสร้างความรู้ ไม่ใช่สร้างแต่เพียงข้อมูลสารสนเทศ

การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการของการประเมินที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ

- ให้ผู้เรียนได้แสดงการกระทำ - ลงมือปฏิบัติ
- สานิดหรือแสดงทักษะออกมาให้เห็น
- แสดงกระบวนการเรียนรู้
- ผลิตภัณฑ์งานหรือหลักฐานว่าเขาได้รู้และเขาทำได้

ซึ่งการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานหรือการประเมินตามสภาพจริง โดยวิธีการดังกล่าวนี้จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ

- ชิ้นงานที่มีความหมาย (meaningful tasks)
- มีมาตรฐานที่ชัดเจน (clear standard)
- มีการให้สะท้อนความคิด ความรู้สึก (reflections)
- มีการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (transfer)
- เป็นการปรับปรุงและบูรณาการ (formative integrative)
- เกี่ยวข้องกับการคิดในลำดับที่สูงขึ้นไป (high – order thinking)
- เน้นการปฏิบัติที่มีคุณภาพ (quality performance)
- ได้ผลงานที่มีคุณภาพ (quality product)

5. ลักษณะของแฟ้มสะสมงาน

นักการศึกษาบางท่านได้กล่าวว่าแฟ้มสะสมงานมีลักษณะเหมือนกับงานผสมสี ซึ่งจะเห็นได้ว่างานผสมสีเป็นส่วนที่รวมเรื่องสีต่าง ๆ ทั้งนี้แฟ้มสะสมงานเป็นสิ่งที่รวมการประเมินแบบต่าง ๆ เพื่อการวาดภาพให้เห็นว่าผู้เรียนเป็นอย่างไร แฟ้มสะสมงานไม่ใช่ถังบรรจุสิ่งของ (Container) ที่เป็นที่รวมของสิ่งต่าง ๆ ที่จะเอาอะไรมากรองรวมไว้หรือเอามาใส่ไว้ในที่เดียวกัน แต่แฟ้มสะสมงานเป็นการรวบรวม

หลักฐานที่มีระบบและมีการจัดการ โดยครูและผู้เรียนเพื่อการตรวจสอบความก้าวหน้าหรือการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะและเจตคติในเรื่องเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง

- กล่าวโดยทั่วไป แฟ้มสะสมงานจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ
- เป็นเหมือนสิ่งที่รวบรวมหลักฐานที่แสดงความรู้และทักษะของผู้เรียน
 - เป็นภาพที่แสดงพัฒนาการของผู้เรียนในการเรียนรู้ ตลอดช่วงเวลาของการเรียน

6. จุดมุ่งหมายของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีดังนี้

- ช่วยให้ครูได้รวบรวมงานที่สะท้อนถึงความสำคัญของผู้เรียนในวัตถุประสงค์ใหญ่ของการเรียนรู้
- ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถจัดการเรียนรู้ของตนเอง
- ช่วยให้ครูได้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในความก้าวหน้าของผู้เรียน
- ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น
- ช่วยให้ทราบการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้า ตลอดช่วงระหว่างการเรียนรู้
- ช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงประวัติการเรียนรู้ของตนเอง
- ช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการสอนกับการประเมิน

7. กระบวนการของการจัดทำแฟ้มสะสมงาน

การจัดทำแฟ้มสะสมงาน มีกระบวนการหรือขั้นตอนอยู่หลายขั้นตอน แต่ทั้งนี้ก็สามารถปรับปรุงได้อย่างเหมาะสม Kay Burke (1994) และคณะ ได้กำหนดขั้นตอนของการทำแฟ้มสะสมงานไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การรวบรวมและจัดระบบของผลงาน
- ขั้นที่ 2 การเลือกผลงานหลักตามเกณฑ์ที่กำหนด
- ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์แฟ้มสะสมผลงาน
- ขั้นที่ 4 การสะท้อนความคิด หรือความรู้สึกต่อผลงาน
- ขั้นที่ 5 การตรวจสอบเพื่อประเมินตนเอง
- ขั้นที่ 6 การประเมินผล ประเมินค่าของผลงาน
- ขั้นที่ 7 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลอื่น
- ขั้นที่ 8 การคิดสรรและปรับเปลี่ยนผลงานเพื่อให้ทันสมัย
- ขั้นที่ 9 การประชาสัมพันธ์ หรือจัดนิทรรศการแฟ้มสะสมงาน

8. รูปแบบ (Model) ของการทำแฟ้มสะสมงาน สามารถดำเนินการได้ดังนี้

- สำหรับผู้เริ่มทำไม่มีประสบการณ์มาก่อนควรใช้ 3 ขั้นตอน
 - ขั้นที่ 1 การรวบรวมผลงาน
 - ขั้นที่ 2 การคัดเลือกผลงาน
 - ขั้นที่ 3 การสะท้อนความคิด ความรู้สึกในผลงาน
- สำหรับผู้ที่มีประสบการณ์ใหม่ ๆ ควรใช้ 6 ขั้นตอน
 - ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมาย
 - ขั้นที่ 2 การรวบรวม
 - ขั้นที่ 3 การคัดเลือกผลงาน
 - ขั้นที่ 4 การสะท้อนความคิดในผลงาน
 - ขั้นที่ 5 การประเมินผลงาน
 - ขั้นที่ 6 การแลกเปลี่ยนกับผู้เรียน
- สำหรับผู้ที่มีประสบการณ์พอสมควร ควรใช้ 9 ขั้นตอนดังที่กล่าวข้างต้น

9. การวางแผนทำแฟ้มสะสมงาน

- การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมาย คำถามหลักที่จะต้องทำให้ชัดเจน
 - ☐ ทำไมจะต้องให้ผู้เรียนรวบรวมผลงาน
 - ☐ ทำแฟ้มสะสมงานเพื่ออะไร
 - ☐ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำแฟ้มสะสมงาน คืออะไร
 - ☐ การใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร
- แฟ้มสะสมงานไม่ใช่เป็นเพียงการเรียนการสอนหรือการประเมินผล แต่เป็นทั้งกระบวนการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล
- แฟ้มสะสมงาน เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองและเรียนรู้ด้วยตนเอง
- การใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินจะมีหลักสำคัญ 2 ประการ
 - ☐ เนื้อหา ต้องเกี่ยวกับเนื้อหาที่สำคัญในหลักสูตร
 - ☐ การเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง โดยมีการบูรณาการที่จะต้องสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในเรื่องการอ่าน การเขียน การฟัง การแก้ปัญหา และการคิดระดับที่สูงกว่าปกติ

10. การเก็บรวบรวมชิ้นงานและการจัดแฟ้มสะสมงาน

- ความหมายของแฟ้มสะสมงานคือ การรวบรวมผลงานของผู้เรียนอย่างมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสดงให้เห็นความพยายาม ความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

- วิธีการเก็บรวบรวม สามารถจัดให้อยู่ในรูปแบบของสิ่งต่อไปนี้
 - ☐ แฟ้มงาน สมุดบันทึก ผู้เก็บเอกสาร กล้อง อัลบั้ม แผ่นดิสก์
- วิธีการดำเนินการเพื่อการรวบรวม จัดทำได้โดยวิธีการ ดังนี้
 - ☐ รวบรวมผลงานทุกชิ้นที่จัดทำเป็นแฟ้มสะสมงาน
 - ☐ คัดเรื่องผลงานเพื่อใช้ในแฟ้มสะสมงาน
 - ☐ สะท้อนความคิดในผลงานที่คัดเรื่องไว้
- รูปแบบของแฟ้มสะสมงาน อาจมีองค์ประกอบดังนี้
 - ☐ สารบัญและแสดงประวัติผู้ทำแฟ้มสะสมงาน
 - ☐ ส่วนที่แสดงวัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมาย
 - ☐ ส่วนที่แสดงชิ้นงานหรือผลงาน
 - ☐ ส่วนที่สะท้อนความคิดเห็นหรือความรู้สึก
 - ☐ ส่วนที่แสดงการประเมินผลงานด้วยตนเอง
 - ☐ ส่วนที่แสดงการประเมินผล
 - ☐ ส่วนที่เป็นภาคผนวก ข้อมูลประกอบอื่น ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1 ให้สรุปบทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 2 ให้สรุปบทบาทของครูในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 3 ให้เปรียบเทียบบทบาทของผู้เรียนและครู มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 4 ให้สรุปสาระสำคัญของ “กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป

กิจกรรมที่ 5 ให้ผู้เรียนศึกษาสัญญาณการเรียนรู้ (รายบุคคล) และปรึกษาครู แล้วจัดทำร่างกรอบแนวคิดสัญญาณการเรียนรู้รายวิชาทักษะการเรียนรู้

เรื่องที่ 3 ทักษะพื้นฐานทางการศึกษาหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา และเทคนิคการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คำถามธรรมดา ๆ ที่เราเคยได้ยินได้ฟังกันอยู่บ่อย ๆ ก็คือ ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถฟังอย่างรู้เรื่อง และคิดได้อย่างปราดเปรื่อง อ่านได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนเขียนได้อย่างมีอาชีพ ทั้งนี้ ก็เพราะเราเข้าใจ กันดีว่า ทั้งหมดนี้เป็นทักษะพื้นฐาน (basic skills) ที่สำคัญ และเป็นความสามารถ (competencies) ที่ จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตทั้งในโลกแห่งการทำงาน และในโลกแห่งการเรียนรู้

การฟัง เป็นการรับรู้ความหมายจากเสียงที่ได้ยิน เป็นการรับสารทางหู การได้ยินเป็นการเริ่มต้น ของการฟังและเป็นเพียงการกระทบกันของเสียงกับประสาทตามปกติ จึงเป็นการใช้ความสามารถทาง ร่างกายโดยตรง ส่วนการฟังเป็นกระบวนการทำงานของสมองอีกหลายขั้นตอนเนื่องจากการได้ยิน เป็นความสามารถที่จะได้รับรู้สิ่งที่ได้ยิน ตีความและจับความสิ่งที่รับรู้ นั้นเข้าใจและจดจำไว้ ซึ่งเป็น ความสามารถทางสติปัญญา

การพูด เป็นพฤติกรรมการสื่อสารที่ใช้กันแพร่หลายทั่วไป ผู้พูดสามารถใช้ทั้งวจนะภาษาและ อวัจนะภาษาในการส่งสารติดต่อไปยังผู้ฟังได้ชัดเจนและรวดเร็วการพูด หมายถึง การสื่อความหมายของ มนุษย์โดยการใช้เสียง และกิริยาท่าทางเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความรู้สึกจากผู้พูดไปสู่ ผู้ฟัง

การอ่าน เป็นพฤติกรรมการรับสารที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการฟัง ปัจจุบันมีผู้รู้ นักวิชาการ และนักเขียนนำเสนอความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและงานสร้างสรรค์ ดีพิมพ์ ในหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มาก นอกจากนั้นแล้วข่าวสารสำคัญ ๆ หลังจากนำเสนอด้วยการพูด หรืออ่านให้ฟังผ่านสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะ ดีพิมพ์รักษาไว้เป็นหลักฐานแก่ผู้อ่านในชั้นหลัง ๆ ความสามารถในการอ่านจึงสำคัญและจำเป็นยิ่งต่อการ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน

การเขียน เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของบุคคลออกมาเป็นสัญลักษณ์ คือ ตัวอักษร เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจจากความข้างต้น ทำให้มองเห็นความหมายของการเขียน ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียนใช้การเขียนบันทึกความรู้ ทำ แบบฝึกหัด และตอบข้อสอบบุคคลทั่วไป ใช้การเขียนจดหมาย ทำสัญญา พิณัยกรรมและคำประกัน เป็น ต้น พ่อค้าใช้การเขียนเพื่อโฆษณาสินค้า ทำบัญชี ใบสั่งของ ทำใบเสร็จรับเงิน แพทย์ใช้บันทึก ประวัติ คนไข้ เขียนใบสั่งยาและอื่น ๆ เป็นต้น

รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1 คุณเป็นผู้ฟังที่ดีหรือเปล่า

ให้ตอบแบบทดสอบต่อไปนี้ ด้วยการทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบทางด้านขวา เพื่อประเมินว่าคุณเป็นผู้ฟังได้ดีแค่ไหน

ลักษณะของการฟัง		ความบ่อยครั้ง				
		เสมอ	ส่วนใหญ่	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1	ปล่อยให้ผู้พูดแสดงความคิดของเขาจนจบโดยไม่ขัดจังหวะ					
2	ในการประชุม หรือระหว่างโทรศัพท์ มีการจดโน้ตสาระสำคัญของสิ่งที่ได้ยิน					
3	กล่าวทวนรายละเอียดที่สำคัญของการสนทนากับผู้พูดเพื่อให้แน่ใจว่าเราเข้าใจถูกต้อง					
4	พยายามตั้งใจฟัง ไม่วอกแวกไปคิดเรื่องอื่น					
5	พยายามแสดงท่าทีว่าสนใจในคำพูดของผู้อื่น					
6	รู้ว่าตนเองไม่ใช่ นักสื่อสารที่ดี ถ้าถูกขาดการพูดแต่ผู้เดียว					
7	แม้ว่ากำลังฟังก็แสดงอาการต่าง ๆ เช่น ถาม จดสรุปสิ่งที่ได้ฟัง กล่าวทวนประเด็นสำคัญ ฯลฯ					
8	ทำท่าต่าง ๆ เหมือนกำลังฟังอยู่ในที่ประชุม เช่น ผงกศีรษะเห็นด้วย มองตาผู้พูด ฯลฯ					
9	จดโน้ตเกี่ยวกับรูปแบบของการสื่อสารที่ไม่ใช่คำพูดของคู่สนทนา เช่น ภาษากาย น้ำเสียง เป็นต้น					
10	พยายามที่จะไม่แสดงอาการก้าวร้าว หรือตื้นตันเกินไป ถ้ามีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้พูด					

กิจกรรมที่ 2

ทำนองคิดอย่างไร
กับคำกล่าวข้างล่างนี้
โปรดอธิบาย

“การพูดเป็นทักษะหนึ่ง
ที่มีความสำคัญที่สุดของคนเรา
ก่อนที่จะพูดอะไรออกไปนั้น
เราจะเป็นนายของคำพูด
แต่เมื่อเราได้พูดออกไปแล้ว
คำพูดเหล่านั้นก็จะกลับมาเป็นนายเรา”
เขียนคำอธิบายของท่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวการตอบ

การพูดทุกครั้ง จำเป็นต้องคิดและเป็นการคิด
ก่อนพูด เราจึงจะเป็นนายของคำพูดได้ทุกครั้ง

คำตอบทั้ง 5 คำตอบ (ในแต่ละช่อง) มีคะแนนดังนี้

เสมอ	=	5 คะแนน
ส่วนใหญ่	=	4 คะแนน
บางครั้ง	=	3 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	=	2 คะแนน
ไม่เคย	=	1 คะแนน

นำคะแนนจากทั้ง 10 ข้อ มารวมกัน เพื่อดูว่า

คุณจัดอยู่ในกลุ่มนักฟังประเภทไหนใน 3 กลุ่ม ต่อไปนี้

40 คะแนนขึ้นไป คุณเป็นนักฟังชั้นยอด

25 - 39 คะแนน คุณเป็นนักฟังที่ดีกว่าผู้ฟังทั่ว ๆ ไป

ต่ำกว่า 25 คะแนน คุณเป็นผู้ฟังที่ต้องพัฒนาทักษะการฟัง
เป็นพิเศษ

แต่ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มไหนก็ตาม คุณก็ควรที่จะ
พัฒนาทักษะในการฟังของคุณอยู่เสมอ เพราะว่าผู้ส่งสาร
(ทั้งคนและอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ) นั้นมีการ
เปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา

❖ การพูดเป็นวิธีการสื่อสารที่มนุษย์ใช้กันมานาน นับพันปี
และในโลกนี้คงไม่มีเครื่องมือสื่อสารใดที่สามารถถ่ายทอดความคิด
ความรู้สึกและ สิ่งต่าง ๆ ในใจเราได้ดีกว่าคำพูด ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้
เทคโนโลยีในการสื่อสารจะได้รับการพัฒนาไปถึงไหน ๆ แล้วก็ตาม
สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่าการพูดไม่ใช่แค่เพียงเสียงที่เปล่งออกไป
เป็นคำ ๆ แต่การพูดยังประกอบไปด้วย น้ำเสียงสูง - ต่ำ จังหวะช้า - เร็ว
และท่าทางของผู้พูด ที่ทำให้การพูดมีความซับซ้อน และมี
ประสิทธิภาพยิ่งกว่าเครื่องมือสื่อสารใด ๆ

✂ การพูดนั้นเปรียบเสมือนดาบสองคม คือ สามารถให้ทั้งคุณและ
โทษแก่ตัวผู้พูดได้ นอกจากนี้การพูดยังเป็นอาวุธในการสื่อสารที่คน
ส่วนใหญ่ชอบใช้มากกว่าการฟังและการเขียน เพราะคิดว่าการพูดได้
มากกว่าคนอื่นนั้นจะทำให้ตนเองได้เปรียบ ได้ประโยชน์ แต่ทั้ง ๆ ที่คิด
อย่างนี้หลายคนก็ยังพาตัวเองไปสู่ความหายนะได้ด้วยปากเข้าทำนอง
ปากพาดจน ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะรู้กันแต่เพียงว่าฉันอยากจะพูด
โดยไม่ คิดก่อนพูด ไม่รู้ว่าการพูดที่จะให้คุณแก่ตนเองได้นั้นควรมี
ลักษณะดังนี้

✓ ถูกจังหวะเวลา	✓ ภาษาเหมาะสม
✓ เนื้อหาชวนติดตาม	✓ น้ำเสียงชวนฟัง
✓ กริยาท่าทางดี	✓ มีอารมณ์ขัน
✓ ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม	✓ เป็นธรรมชาติและเป็น
ตัวของตัวเอง

กิจกรรมที่ 3 ให้อ่านเรื่อง “การมองโลกในแง่ดี” และสรุปเรื่องที่อ่าน ให้ได้ประมาณ 15 บรรทัด

เรื่อง “การมองโลกในแง่ดี”

ความหมายและความสำคัญของการมองโลกในแง่ดี

การดำเนินชีวิตของมนุษย์เรานั้นได้ใช้ความคิดมาช่วยในการตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราได้
อย่างเหมาะสม ซึ่งในบางครั้งการมองโลกโดยใช้ความคิดนี้ ก็อาจจะมีมุมมองได้

หลายด้าน เช่น ทางด้านบวกและทางด้านลบ การมองโลกใน

หลักการมองโลกในแง่ดี

คำว่า การมองโลกในแง่ดี โดยในแง่ของภาษาสามารถแยกออกเป็น 3 คำแตกต่างจากกัน คำที่
หนึ่งคือ การมอง คำที่สองคือ โลก คำที่สาม คือ ในแง่ดี

เป้าหมายของการมอง คือ เพื่อให้เห็น การจะเห็นสิ่งใดเรามีวิธีเห็น 2 วิธี

1. ใช้ตามอง เรียกว่ามองเห็น เราเห็นห้องน้ำ กาแฟ เห็นสรรพสิ่งในโลกเราใช้ตามอง
2. คิดเห็น เรากับคุณแม้อยู่ห่างกันแต่พอเราหลับตาเรายังนึกถึงคุณแม่ได้ เราไม่ได้ไปเมืองนอก
มานานหลับตายังนึกถึงสมัยเราเรียน ๆ ที่ตรงนั้น อย่างนี้เรียกว่าคิดเห็น เพราะฉะนั้นการที่จะเห็นสิ่งใด
สามารถทำได้ทั้งตากับคิด

การมองโลกบางครั้งอาจมองดูเห็นப்பคิดเลย หรือบางที่ไม่ต้องเห็นแต่จินตนาการ ท่านคิด
และเห็น

คำว่าโลก เราสามารถแยกเป็น 2 อย่าง คือ โลกที่เป็นธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา อย่างนี้เรียกว่า
เป็นธรรมชาติโลกอีกความหมายหนึ่ง คือ โลกของมนุษย์ พวกที่มนุษย์อยู่เรียกว่าสังคมมนุษย์
เพราะฉะนั้นเวลามองโลกอาจมองธรรมชาติ บางคนบอกว่ามอง ภูเขาสวย เห็นทิวไม้แล้วชอบ เรียกว่า
มองธรรมชาติ แต่บางครั้งมองมนุษย์ด้วยกัน มองเห็นบุคคลอื่นแล้วสบายใจ เรียกว่าการมองเหมือนกัน
เพราะฉะนั้นโลกจึงแยกออกเป็น 2 ส่วน คือธรรมชาติกับมนุษย์

คำว่าดี เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ในทางปรัชญาถือว่าดี หมายถึงสิ่งที่จะนำไปสู่
ตัวอย่างเช่น ยาดี หมายถึงยาที่นำไปสู่ คือยารักษาโรคนั่นเอง มิดดี คือมิดที่นำไปสู่ คือสามารถทำอะไรได้
หรืออาหารดี หมายความว่าอาหารนำไปสู่ให้เรามีสุขภาพดีขึ้น เพราะฉะนั้นอะไรที่นำไปสู่สักอย่างหนึ่ง
เราเรียกว่าดี ดีในที่นี้ดูได้ 2 ทางคือ นำไปทำให้เราเกิดความสุข หรือนำไปเพื่อให้เราทำงานประสบ
ความสำเร็จ ชีวิตเราหนีการทำงานไม่ได้ หนีชีวิตส่วนตัวไม่ได้ เพราะฉะนั้นดูว่ามองคนแล้วทำให้เราเกิด
ความสุข ทำให้ทำงานประสบความสำเร็จ

ถ้ารวม 3 ตัว คือ เราเห็น หรือเราคิดเกี่ยวกับคน แล้วทำให้เรามีความสุข เรามอง เราคิดกับคนทำ
ให้เราประสบความสำเร็จ นี่คือความหมาย

สรุปความสำคัญของคำว่า การมองโลกในแง่ดี คือ 3 อย่างนี้ต้องผูกพันกันเสมอคือ การคิด การทำ และผลการกระทำ ถ้าเราคิดดีเราก็ทำดี ผลจะได้ดีด้วย ตัวอย่างเช่น เราคิดถึงเรื่องอาหาร ถ้าเราคิดว่าอาหารนี้ดี เราซื้ออาหารนี้ และผลจะมีต่อร่างกายเรา ถ้าเราคิดถึงสุขภาพ เรื่องการออกกำลังกาย เราก็ไปออกกำลังกาย ผลที่ตามมาคือ ร่างกายเราแข็งแรง เพราะฉะนั้นถ้าเราคิดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง และผลการกระทำออกมาอย่างหนึ่งเสมอ

ถ้าการมองโลกจะมีความสำคัญคือ จะช่วยทำให้ชีวิตเรามีความสุข เพราะเราคิดคนๆ นี้ในแง่ดี เราจะพูดดีกับเขา ผลตามมาก็คือเขาจะมีปฏิกิริยาในทางดีกับเรา ถ้าเราคิดในทางร้ายต่อเขา เช่น สมมติคุณกำลังยืนอยู่ มีคนๆ หนึ่งมาเหยียบเท้าคุณ ถ้าคิดว่าคนที่มาเหยียบเท้าคุณ เขาไม่สบายจะเป็นลม แสดงว่าคุณคิดว่าเขาสุขภาพไม่ดี คุณจะช่วยพยุงเขา แต่ถ้าคุณคิดว่าคนนี้แกล้งคุณ แสดงว่าคุณมองในแง่ไม่ดี คุณจะมีปฏิกิริยาคือผลักเขา เมื่อคุณผลักเขา ๆ อาจจะผลักคุณและเกิดการต่อสู้กันได้ เพราะฉะนั้นคิดดีจะช่วยทำให้ชีวิตเรามีความสุข ถ้าคิดร้ายหรือคิดทางลบชีวิตเราเป็นทุกข์ ถ้าคิดในทางที่ดีเราทำงานประสบความสำเร็จ ถ้าคิดในแง่ลบงานของเราก็มีทุกข์ตามไปด้วย

(ที่มา: <http://www.stou.ac.th/Thai/Offices/Oce/Knowledge/4-46/page6-4-46.html>)

สุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับอะไร

ข่าวที่มีผู้ถูกหิวรัฐบาลได้รางวัลเป็นจำนวนหลายล้านบาท เรียกว่าเป็นเศรษฐีภายในชั่วข้ามคืน คงเป็นข่าวที่ทุกท่านผ่านตามาแล้ว และก็ดูเหมือนจะเป็นทุกขลาภอยู่ไม่น้อยที่ต้องหลบเลี่ยงผู้ที่มาหยิบยืมเงินทอง รวมทั้ง โจร - ขโมย จ้องจะแบ่งปันเงินเอาไปใช้

ในต่างประเทศ ก็เคยมีการศึกษาถึงชีวิตคนที่ถูกหิวในลักษณะของกรณีศึกษา ก็ค้นพบว่าหลายต่อหลายคน ประสบความทุกข์ยากแสนสาหัสกว่าเดิม หลายรายต้องสูญเสียเงินทองจำนวนมากมีอยู่รายหนึ่งที่สุดท้ายกลับไปทำงานเป็นพนักงานทำความสะอาด ความเป็นจริงแล้ว พบว่า วิธีคิด หรือโลกทัศน์ของเราต่างหากที่บ่งบอกถึงความสามารถในการมีความสุขหรือความทุกข์

วิธีคิดอย่างไร นำมาซึ่งความสุข

คงไม่ใช่วิธีคิดแบบเดียวอย่างแน่นอน แต่วิธีคิดซึ่งมีอยู่หลายแบบและนำมาซึ่งความสุขนั้น มักมีพื้นฐานคล้ายๆกัน คือ การมองด้านบวกหรือคาดหวังด้านบวกรวมทั้งมองเห็นประโยชน์จากสิ่งต่าง ๆ (แม้ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เลวร้ายก็ตาม)

แต่กว่าที่คนเราจะ "บรรลุ" ความเข้าใจได้ ก็อาจใช้เวลาเป็นสิบๆ ปี เลย์ทีเดียว คริสโตเฟอร์ ไรฟ อดีตคาราในบทบาทของซูเปอร์แมน ได้ประสบอุบัติเหตุตกจากหลังม้า เขาเคยให้สัมภาษณ์ในรายการหนึ่งว่า เขาต้องปรับตัวอย่างมากในช่วงแรก ๆ แล้วในที่สุด เขาก็สามารถมีความสุขได้ แม้ว่าจะไม่สามารถยับยั้งแขนขาซ้ายได้ดังใจนึกก็ตาม

ผู้บริหารคนหนึ่งของบริษัทในเครือเช็กระดาษสยาม เล่าว่า เขาโชคดีที่ถูกลูกค้าย่ำเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วในเวลานั้น ลูกค้าซึ่งเป็นผู้จัดการบริษัทแถวถนนสาธุประดิษฐ์ ไม่พอใจเซลล์ขายกระดาษคนก่อน

เป็นอย่างยิ่งที่ปรับราคากระดาษโดยกะทันหัน จนทำให้บริษัทของเขาต้องสูญเสียเงินจำนวนมาก เขา (เชลล์ขายกระดาษ) ท่านนี้ได้ใช้ความพยายามเอาชนะใจลูกค้าคนนี้อยู่ 6 เดือนเต็มๆ อันเป็นเวลาที้ออเดอร์ลืดยอดปรากฏขึ้น “ผมขอบคุณวิกฤติการณ์ในครั้งนั้นมาก มันทำให้ผมเข้าใจในอาชีพนักขาย และสอนบทเรียนที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน”

จากตัวอย่างดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า

1. ผู้ประสบความสำเร็จมักผ่านวิกฤติการณ์และได้บทเรียนมาแล้วทั้งสิ้น
2. ผู้ที่จะมีความสุขในการทำงานและใช้ชีวิตได้ ย่อมต้องใช้วิธีคิดที่เป็นด้านบวกซึ่งได้รับการพิสูจน์มาแล้ว

หากอยากมีความสุขต้องเริ่มจากการสร้างความคิดด้านบวก มองเหตุการณ์อย่างได้ประโยชน์

(ที่มา: <http://drterd.com/news/view.asp?id=4>)

เรื่องที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองประสบความสำเร็จ

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning Readiness : SDLR) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้ที่มีความสนใจ มีความรักจะเรียนรู้ด้วยตนเอง วัตถุประสงค์จากความรู้ลึก และความคิดเห็นที่ผู้เรียนมีต่อการแสวงหาความรู้ การที่บุคคลจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้นั้นต้องมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ประการ ดังนี้

1. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การมีความสนใจในการเรียนรู้มากกว่าผู้อื่น มีความพึงพอใจกับความคิดริเริ่มของบุคคล มีความรักในการเรียนรู้และความคาดหวังว่าจะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แหล่งความรู้มีความดึงดูดใจ มีความอดทนต่อการค้นหาคำตอบในสิ่งที่สงสัย มีความสามารถในการยอมรับและใช้ประโยชน์จากคำวิจารณ์ได้ การนำความสามารถด้านสติปัญญามาใช้ได้ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

2. มีทัศนคติในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถจัดเวลาในการเรียนรู้ได้ มีระเบียบวินัยต่อตนเองมีความรู้ในด้านความจำเป็นในการเรียนรู้ และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ มีความคิดเห็นต่อตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น

3. การมีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ ความสามารถติดตามปัญหาหาคำตอบได้ อย่างคล่องแคล่ว ความปรารถนาต่อการเรียนรู้อยู่เสมอ ชื่นชอบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะทำงานด้วยตนเองได้ดี ชื่นชอบในการเรียนรู้ มีความพอใจกับทักษะการอ่าน การทำความเข้าใจ มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ มีความสามารถในการวางแผนการทำงานของตนเองได้ และมีความคิดริเริ่มในเรื่องการเริ่มต้นโครงการใหม่ ๆ

4. การมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ได้แก่ การมีทัศนคติต่อตนเองในด้านสติปัญญาอยู่ในระดับปานกลางหรือสูงกว่า ยินดีต่อการศึกษาในเรื่องที่ยาก ๆ ในขอบเขตที่ตนสนใจ มีความเชื่อมั่นต่อหน้าที่ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งชอบที่จะมีบทบาทในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นต่อหน้าที่ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งชอบที่จะมีบทบาทในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถในการตัดสินใจความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเองได้

5. รักการเรียนรู้ ได้แก่ มีความชื่นชมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการเรียนรู้ มีความสนุกสนานกับการสืบสวนหาความจริง

6. ความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถคิดค้นวิธีการ แปลก ๆ ใหม่ ๆ และความสามารถที่จะคิดวิธีต่าง ๆ ได้มากมายหลายวิธีสำหรับเรื่องนั้น ๆ

7. การมองอนาคตในแง่ดี ได้แก่ การมีความเข้าใจตนเองว่าเป็นผู้ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสนุกสนานในการคิดถึงเรื่องในอนาคต มีแนวโน้มในการมองปัญหาว่าเป็นสิ่งท้าทายไม่ใช่สัญญาณให้หยุดกระทำ

8. ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา คือ มีความสามารถใช้ทักษะพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน เขียน จำ และมีทักษะในการแก้ปัญหา

รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1 ให้อธิบายลักษณะของ “ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง” มาพอสังเขป

[illegible]

กิจกรรมที่ 2 “รู้เขา รู้เรา”

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิด และความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และผู้อื่น

แนวคิด สิ่งแวดล้อมของการมีเพื่อนใหม่ คือ การทำความรู้จักคุ้นเคยกัน บรรยากาศที่เป็นกันเองมารยาททางสังคมจะเป็นแนวทางการนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งจะนำไปสู่การแสดงความคิดเห็น การอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความร่วมมือในการทำงาน

คำชี้แจง

1. ให้ท่านคิดสัญลักษณ์แทนตัวเองซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยใจคอ จำนวน 1 ข้อ วาด/เขียนลงในช่องว่างที่กำหนดให้ข้างล่าง หลังจากนั้นให้ท่านเขียนอุดมการณ์ แนวคิด หรือคำขวัญ ประจำตัวลงใต้ภาพ
2. ให้ท่านไปสัมภาษณ์ พุดคุยกับเพื่อนหรือคนใกล้ชิด โดยการให้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดคิดสัญลักษณ์แทนตัวเองซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยใจคอ จำนวน 1 ข้อ วาด/เขียนลงในช่องว่างที่กำหนดให้ข้างล่าง หลังจากนั้น ให้เขียนอุดมการณ์ แนวคิด หรือคำขวัญ ประจำตัวลงใต้ภาพ
3. ท่านได้ข้อคิดอะไรบ้างจากกิจกรรมนี้

กิจกรรมที่ 3 “คุณค่าแห่งตน”

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง และสร้างความภูมิใจในตนเอง

2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถระบุปัจจัยที่มีผลทำให้ตนได้รับความสำเร็จ และความต้องการความสำเร็จ รวมทั้งความคาดหวังที่จะได้รับความสำเร็จอีกในอนาคต

แนวคิด ทุกคนย่อมมีความสามารถอยู่ในตนเอง การมองเห็นถึงความสำคัญของตน จะนำไปสู่การรู้จักคุณค่าแห่งตน และถ้ามีโอกาสนำเสนอถึงความสามารถและผลสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่นได้รับทราบในโอกาสที่เหมาะสม จะทำให้คนเราเกิดความภาคภูมิใจยิ่งขึ้น การทบทวนความสำเร็จในอดีตจะช่วยเสริมสร้างความภูมิใจ กำลังใจ เจตคติที่ดี เกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองจะเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และความต้องการประสบความสำเร็จต่อไปอีกในอนาคตความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอย่างแท้จริงเป็นการเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ในตนเอง เข้าใจ ตนเอง รับผิดชอบต่อทุกสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เห็นคุณค่าการยอมรับของผู้อื่น สามารถพัฒนาตนเองทั้งในด้านส่วนตัว ยอมรับยกย่อง ศรัทธาในตัวเองและผู้อื่น ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเป็นความรู้สึกไว้วางใจตนเองสามารถยอมรับในจุดบกพร่อง จุดอ่อนแอของตนและพยายามแก้ไข รวมทั้งยอมรับความสามารถของตนเองในบางครั้ง และพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยไป เมื่อทำอะไรผิดแล้วก็สามารถยอมรับได้อย่างแท้จริงและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนเขียนความสำเร็จที่ภาคภูมิใจในชีวิตในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา จำนวน 1 เรื่อง และตอบคำถามในประเด็น 1) ความรู้สึกเมื่อประสบความสำเร็จ
2) ปัจจัยที่มีผลทำให้คนประสบความสำเร็จ
2. ให้ผู้เรียนเขียนเรื่องที่มีความมุ่งมั่น ที่จะให้สำเร็จในอนาคตและซึ่งคาดว่าจะทำได้จริง จำนวน 1 เรื่อง และตอบคำถามในประเด็น ปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้ความคาดหวังประสบความสำเร็จในอนาคต

กิจกรรมที่ 4 “แปร่งสี่พันมหัศจรรย์”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการมองโลกในแง่ดี ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทั้งความคิดในด้านบวก และความคิดสร้างสรรค์ที่มีในตนเอง

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนเขียนประโยชน์ของแปร่งสี่พัน ให้ได้มากที่สุด ในเวลา 5 นาที

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 5 “บัณฑิตสูงวัย”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบและเข้าใจในแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เพื่อนำไปสู่ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ใฝ่เรียนรู้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ความสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองความรับผิดชอบในการเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดีของสมาชิก รวมทั้งสมาชิกเห็นความสำคัญ และตระหนักในความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวคิด

คุณลักษณะพิเศษในการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยมิจำเป็นต้องรอคอยจากการศึกษาหรือการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเพียงอย่างเดียว คุณลักษณะพิเศษ ดังกล่าวคือ “ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง” ซึ่งเป็นความคิดเห็นว่า ตนเองมีเจตคติ ความรู้ ความสามารถที่จะเรียนรู้โดยมิต้องให้คนอื่นกำหนดหรือสั่งการ พร้อมทั้งจะเรียนรู้วิธีการเรียนรู้และประเมินการเรียนรู้ ทั้งอาจด้วยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม การที่บุคคลสามารถชี้นำตนเองที่จะเรียนรู้ ย่อมเป็นโอกาสที่บุคคลจะเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองย่อมเป็นหนทางที่ทำให้บุคคลเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนศึกษาภาพว่า การสำเร็จการศึกษาจากภาพ ของ บัณฑิตสูงวัย พร้อมอธิบายในประเด็น

- (1) “ความรู้สึของท่านต่อภาพที่ได้เห็น”
- (2) “ทำไมบุคคลในภาพ ถึงประสบความสำเร็จในการเรียนรู้”

กิจกรรมที่ 6 “บทสะท้อนจากการเรียนรู้”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนสำรวจตนเอง และตระหนักถึงความสำคัญของความขยัน

แนวคิด

ความขยันเป็นสิ่งที่ดี และสามารถนำบุคคลให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนเองหวังได้

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบความขยันสู่ความสำเร็จพร้อมแปลผลแบบทดสอบ

แบบทดสอบความขยันสู่ความสำเร็จ

ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบเกี่ยวกับความขยันของตนเองโดยขีดเครื่องหมายว่ามีลักษณะเช่นใด โดยตอบให้ตรงกับความคิดหรือความรู้สึกของตนเองมากที่สุด ดังต่อไปนี้

ข้อ	ข้อความ	ใช่ (3)	ไม่ใช่ (2)	บางครั้ง (1)
1	ข้าพเจ้าอยากเรียนหนังสือมากกว่าทำอย่างอื่น			
2	ข้าพเจ้าทำการบ้านทุกวิชาที่ครูให้โดยสม่ำเสมอ			
3	ข้าพเจ้าตั้งเป้าหมายชีวิตไว้แล้ว และจะดำเนินการตามนั้น			
4	ข้าพเจ้าชอบค้นคว้าบทเรียนในเรื่องที่สนใจเป็นพิเศษ			
5	ข้าพเจ้าชอบอธิบายบทเรียนยาก ๆ ให้เพื่อนฟังเสมอ			
6	ข้าพเจ้ามักจะดูหนังสือโดยพยายามทำความเข้าใจบทเรียนอยู่เสมอ			
7	ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าชอบเรียนหนังสือมากกว่าบริการผู้อื่น			
8	ข้าพเจ้าชอบมาโรงเรียนทุกวัน			
9	ข้าพเจ้าเห็นว่าการนั่งเรียนในห้องเรียนเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย			
10	ข้าพเจ้ามีความสุขทุกครั้งที่ได้รับบริการเพื่อนหรือครู			
11	เมื่อครูสั่งให้เขียนรายงานส่งข้าพเจ้ามักจะส่งทันตามกำหนดเวลาเสมอ			
12	ถ้าข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกบทเรียน ข้าพเจ้าจะมีความรู้สึกลุ้นเต้นและสนใจ			
13	เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานใด ๆ ข้าพเจ้าจะทำงานนั้นได้สำเร็จ			
14	ถ้ามีใครมาขอความร่วมมือจากข้าพเจ้าในเรื่องที่ไม่ใช่การเรียน ข้าพเจ้ามักจะให้ความร่วมมือ			
15	เมื่อมีวันเวลาว่าง ข้าพเจ้าชอบทำงานอดิเรกมากกว่านั่งท่องหนังสือ			

แหล่งที่มา : [http://203.146.122.12/gmidance/homeroom 2550/indexeq50.htm](http://203.146.122.12/gmidance/homeroom%202550/indexeq50.htm)

การแปลผลคะแนน

31 - 45 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนเป็นคนขยันในการเล่าเรียน มีความมานะพยายาม สนใจ ศึกษาค้นคว้าความรู้ในเรื่องบริการ หรือช่วยเหลือผู้อื่น ผู้เรียนคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจจะนั้นผู้เรียนควรจะฝึกให้มีนิสัยรักการทำงาน แล้วจะเป็นคนที่น่าคบมาก

16 - 30 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนเป็นคนทำตามอารมณ์ของตนเอง ผู้เรียนพอใจจะทำสิ่งใดก็ทำสิ่งนั้น ถ้าไม่ชอบก็ไม่อยากทำ ควรปรับปรุงตนเองให้มีนิสัยรักความขยัน แล้วผู้เรียนจะประสบผลสำเร็จในทุกด้าน

1 - 15 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนเป็นคนค่อนข้างจะไม่ขยันในการเล่าเรียน แต่มีความสุขในการทำงานบริการผู้อื่น มีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นคนที่น่ารักมาก ๆ สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ผู้เรียนวิเคราะห์ตนเองเกี่ยวกับหัวข้อต่อไปนี้ ตามความคิดเห็นของตนเอง

1. ความเห็นของผู้เรียนในเรื่องความหมายของความขยัน คือ

.....

.....

.....

2. บุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะความขยันหมั่นเพียรที่ผู้เรียนประทับใจมากที่สุด คือ

.....

ทั้งนี้เพราะ.....

.....

3. ความขยันหมั่นเพียรมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน คือ

.....

.....

.....

4. ความขยันหมั่นเพียรมีคุณค่าและประโยชน์ต่ออาชีพการงาน คือ

.....

.....

.....

5. ความขยันหมั่นเพียรมีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ คือ

.....

.....

.....

6. ผลเสียที่เกิดจากความเกียจคร้าน คือ

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 7 “การเรียนรู้ด้วยตนเองของฉันทัน”

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียน เขียนคำถามที่เป็นความคิดเห็นของตน จำนวน 2 ประเด็น
ประเด็นแรกเกี่ยวกับ สิ่งที่คุณคิดว่าสำคัญสำหรับตนเอง
ประเด็นที่สอง เป็นสิ่งสำคัญรอบตัว
2. ให้ผู้เรียนระบุหัวข้อเรื่องที่ต้องการศึกษา ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน จำนวน 1 เรื่อง เพื่อกำหนดแหล่งการเรียนรู้
3. ให้ผู้เรียนกำหนดตารางการเรียนรู้ ได้แก่ จัดเวลาให้เหมาะสมกับหัวข้อที่เรียน
4. ให้ผู้เรียนสร้างคำถามเกี่ยวกับหัวข้อที่สนใจเพื่อชี้แนวทางที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไป
5. ให้ผู้เรียนวางแผนกำหนดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การเลือกแหล่งการเรียนรู้ วิธีการนำเสนอผลการเรียนรู้ การสร้างเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้
6. ให้ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด และจัดทำบันทึกประจำวันเพื่อแสดงผลการปฏิบัติว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่มีการกำหนดตามแผนด้วยตนเอง นอกจากนี้ ให้ผู้เรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้

กิจกรรมที่ 8 “ทางแห่งความสำเร็จ”

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงการมีลักษณะชีวิตที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาตนเองให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

แบบสอบถาม เรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามที่วัดความพึงพอใจและเจตคติเกี่ยวกับการเรียนรู้ของท่าน ให้ท่านอ่านข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้ ซึ่งมีด้วยกัน 58 ข้อ หลังจากนั้น โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ ความเป็นจริง ของตัวท่านมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น

มากที่สุด	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความนั้นส่วนใหญ่เป็นเช่นนั้นหรือมีบ่อยครั้งที่ไม่ใช่
มาก	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความเกินครึ่งมักเป็นเช่นนั้น
ปานกลาง	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความจริงบ้างไม่จริงบ้างครึ่งต่อครึ่ง
น้อย	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความเป็นจริงบ้างไม่บ่อยนัก
น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านรู้สึกว่า ข้อความไม่จริง ไม่เคยเป็นเช่นนั้น

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้อยู่เสมอรอบรู้ชีวิต					
2. ข้าพเจ้าทราบว่าข้าพเจ้าต้องการเรียนอะไร					
3. เมื่อประสบกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะหลีกเลี่ยงไปจากสิ่งนั้น					
4. ถ้าข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้สิ่งใด ข้าพเจ้าจะหาทางเรียนรู้ให้ได้					
5. ข้าพเจ้ารักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ					
6. ข้าพเจ้าต้องการใช้เวลาพอสมควรในการเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ๆ					
7. ในชั้นเรียนข้าพเจ้าหวังที่จะให้ผู้สอนบอกผู้เรียนทั้งหมดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้างอยู่ตลอดเวลา					
8. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การคิดเสมอว่าตัวเราเป็นใครและอยู่ที่ไหน และจะทำอะไร เป็นหลักสำคัญของการศึกษาของทุกคน					
9. ข้าพเจ้าทำงานด้วยตนเองได้ไม่ด้นัก					
10. ถ้าต้องการข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่มี ข้าพเจ้าทราบว่าจะไปหาได้ที่ไหน					
11. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ดีกว่าคนส่วนมาก					
12. แม้ข้าพเจ้าจะมีความคิดที่ดี แต่ดูเหมือนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้					
13. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรเรียนอะไร และจะเรียนอย่างไร					
14. ข้าพเจ้าไม่เคยท้อถอยต่อการเรียนสิ่งที่ยาก ถ้าเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสนใจ					
15. ไม่มีใครอื่นนอกจากตัวข้าพเจ้าที่จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ข้าพเจ้าเลือกเรียน					
16. ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ว่า ข้าพเจ้าเรียนสิ่งใดได้ดีหรือไม่					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
17. สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ได้มากมาย จนข้าพเจ้าอยากให้แต่ละวันมีมากกว่า 24 ชั่วโมง					
18. ถ้าตัดสินใจที่จะเรียนรู้อะไรก็ตามข้าพเจ้าสามารถจะจัดเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งนั้นได้ไม่ว่าจะมีภารกิจมากมายเพียงใดก็ตาม					
19. ข้าพเจ้ามีปัญหาในการทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน					
20. ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียนก็ไม่ใช้ความคิดของข้าพเจ้า					
21. ข้าพเจ้าทราบดีว่า เมื่อไรที่ข้าพเจ้าต้องการจะเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มากขึ้น					
22. ขอบใจความเข้าใจพอที่จะทำข้อสอบให้ได้คะแนนสูง ๆ ก็พอใจแล้ว ถึงแม้ว่าข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจเรื่องนั้นอย่างถ่องแท้ก็ตาม					
23. ข้าพเจ้าคิดว่า ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ					
24. ข้าพเจ้าชื่นชอบผู้ที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ					
25. ข้าพเจ้าสามารถคิดค้นวิธีการต่าง ๆ ได้หลายแบบสำหรับการเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ					
26. ข้าพเจ้าพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายระยะยาวที่ตั้งไว้					
27. ข้าพเจ้ามีความสามารถเรียนรู้ในเกือบทุกเรื่อง ที่ข้าพเจ้าต้องการจะรู้					
28. ข้าพเจ้าสนุกสนานในการค้นหาคำตอบสำหรับคำถามต่าง ๆ					
29. ข้าพเจ้าไม่ชอบคำถามที่มีคำตอบถูกต้องมากกว่าหนึ่งคำตอบ					
30. ข้าพเจ้ามีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย					
31. ข้าพเจ้าจะดีใจมาก หากการเรียนรู้ของข้าพเจ้าได้สิ้นสุดลง					
32. ข้าพเจ้าไม่ได้สนใจการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น					
33. ข้าพเจ้าไม่มีปัญหา เกี่ยวกับทักษะเบื้องต้นในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน เขียน และจำ					
34. ข้าพเจ้าชอบทดลองสิ่งใหม่ ๆ แม้ไม่แน่ใจว่า ผลนั้นจะออกมาอย่างไร					
35. ข้าพเจ้าไม่ชอบ เมื่อมีคนชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดในสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่					
36. ข้าพเจ้ามีความสามารถในการคิดค้น หาวิธีแปลก ๆ ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ					
37. ข้าพเจ้าชอบคิดถึงอนาคต					
38. ข้าพเจ้ามีความพยายามค้นหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการรู้ได้ดีเมื่อเทียบกับผู้อื่น					
39. ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ					
40. ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเอง ให้กระทำการที่ คิดว่าควรกระทำ					
41. ข้าพเจ้าชอบวิธีการของข้าพเจ้า ในการสำรวจตรวจสอบปัญหาต่าง ๆ					
42. ข้าพเจ้ามักเป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้					
43. ข้าพเจ้าสนุกที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น					

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
44. ข้าพเจ้าไม่ชอบสถานการณ์การเรียนรู้ที่ทำทาย					
45. ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ					
46. ยิ่งได้เรียนรู้มาก ข้าพเจ้าก็ยิ่งรู้สึกว่าการเรียนรู้นี้คุ้มค่า					
47. การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก					
48. การยึดการเรียนรู้ที่ได้ผลมาแล้ว ดีกว่าการลองใช้วิธีใหม่ ๆ					
49. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เป็นคนที่มีความเจริญก้าวหน้า					
50. ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของข้าพเจ้าเอง ไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้					
51. การเรียนรู้ถึงวิธีการเรียน เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับข้าพเจ้า					
52. ข้าพเจ้าไม่มีวันที่จะแก่เกินไป ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ					
53. การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย					
54. การเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต					
55. ในแต่ละปี ข้าพเจ้าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หลายๆ อย่างด้วยตนเอง					
56. การเรียนรู้ ไม่ได้ทำให้ชีวิตของข้าพเจ้าแตกต่างไปจากเดิม					
57. ข้าพเจ้าเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในชั้นเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
58 ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า “ผู้เรียนคือ ผู้นำ”					

บทสะท้อนที่ได้จากการเรียนรู้

1. สิ่งที่ท่านประทับใจในการเรียนรู้รายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเอง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ปัญหา / อุปสรรค ที่พบในการเรียนรู้รายวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเอง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบวัดระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

คำชี้แจง แบบวัดนี้เป็นแบบวัดระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีจำนวน 7 ข้อ

โปรดกาเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความเป็นจริงของท่าน

1. การวินิจฉัยความต้องการเนื้อหาในการเรียน

- ☐ นักศึกษาได้เรียนเนื้อหา ตามคำอธิบายรายวิชาเท่านั้น
- ☐ ครู นำเสนอเนื้อหาอื่น นอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชา แล้วให้นักศึกษาเลือกเรียนเพิ่มเติม
- ☐ นักศึกษาได้เสนอเนื้อหาอื่นเพื่อเรียนเพิ่มเติม นอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชาด้วย
- ☐ นักศึกษาเป็นผู้กำหนดเนื้อหาในการเรียนเอง

5. การดำเนินการเรียน

- ☐ นักศึกษาดำเนินการเรียนตามแนวทางที่ครูกำหนด
- ☐ นักศึกษาดำเนินการเรียน ตามแนวทางที่ครูนำเสนอ แล้วให้นักศึกษาปรับ
- ☐ นักศึกษาดำเนินการเรียน ตามแนวทางที่นักศึกษา ร่วมกันกำหนดกับครู
- ☐ นักศึกษาดำเนินการเรียน ตามการกำหนดของตนเอง

2. การวินิจฉัยความต้องการวิธีการเรียน

- ☐ ครูเป็นผู้กำหนดว่าจะจัดการเรียนการสอนวิธีใด
- ☐ ครูนำเสนอวิธีการเรียนการสอนแล้วให้นักศึกษาเลือก
- ☐ นักศึกษาร่วมกับครูกำหนดวิธีการเรียนรู้
- ☐ นักศึกษาเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง

6. การแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียน

- ☐ ครูเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนให้นักศึกษา
- ☐ ครูเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียน แล้วให้นักศึกษาเลือก
- ☐ นักศึกษาร่วมกับครูหาแหล่งทรัพยากรการเรียน ร่วมกัน
- ☐ นักศึกษาเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนเอง

3. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

- ☐ ครูเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
- ☐ ครูนำเสนอจุดมุ่งหมายในการเรียนแล้วให้นักศึกษาเลือก
- ☐ นักศึกษาร่วมกับครูกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
- ☐ นักศึกษาเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนเอง

7. การประเมินการเรียน

- ☐ ครู เป็นผู้ประเมินการเรียนของนักศึกษา
- ☐ ครู เป็นผู้ประเมินการเรียนของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประเมินการเรียนของตนเองด้วย
- ☐ มีการประเมินการเรียนโดยครู ตัวนักศึกษาเอง และเพื่อนนักศึกษา
- ☐ นักศึกษาเป็นผู้ประเมินการเรียนของตนเอง

4. การวางแผนการเรียน

- ☐ นักศึกษาไม่ได้เขียนแผนการเรียน
- ☐ ครูนำเสนอแผนการเรียนแล้วให้นักศึกษานำไปปรับแก้
- ☐ นักศึกษาร่วมกับครูวางแผนการเรียน
- ☐ นักศึกษาวางแผนการเรียนเอง โดยการเขียนสัญญาการเรียนที่ระบุจุดมุ่งหมายการเรียน วิธีการเรียน แหล่งทรัพยากรการเรียน วิธีการประเมินการเรียน และวันที่จะทำงานเสร็จ

กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยทักษะและความรู้บางอย่าง ผู้เรียนควรมีการตรวจสอบพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทที่ 2

การใช้แหล่งเรียนรู้

สาระสำคัญ

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในการพัฒนาความรู้ของมนุษย์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน และเป็นแหล่งที่อยู่ให้สังคมชุมชนล้อมรอบตัวผู้เรียน สามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าเพื่อการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

ผลการเรียนที่คาดหวัง

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ และห้องสมุดประชาชน
2. ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 2 ห้องสมุด : แหล่งเรียนรู้

เรื่องที่ 3 แหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชน

เรื่องที่ 1 ความหมาย และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

ความรู้ในยุคปัจจุบันมีการเกิดขึ้นใหม่ และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งในประเทศและทั่วโลก ประกอบกับเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถเผยแพร่สื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และตลอดเวลา ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้กับสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกลมกลืนกับสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ในห้องเรียนย่อมไม่ทันเหตุการณ์และเพียงพอ ต้องมีการเรียนรู้ทุกรูปแบบให้ดำเนินไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีสาระเนื้อหาที่เป็นข้อมูลความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นแหล่งให้ความรู้ ประสบการณ์ สิ่งแปลกใหม่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประสาทสัมผัสทั้ง ตา จมูก หู ลิ้น กาย และใจ จึงจะทำให้เรียนรู้ได้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แหล่งสถานที่ บริเวณ หรือที่อยู่ที่มีองค์ความรู้ที่มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้เรียกว่า “แหล่งเรียนรู้”

ความหมาย

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง ที่มีสาระเนื้อหาที่เป็นข้อมูลความรู้ หรือองค์ความรู้ที่ปรากฏอยู่รอบตัวของมนุษย์ เมื่อได้ปฏิสัมพันธ์ด้วย ไม่ว่าจะทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แล้วทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความเท่าทันความเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้ผู้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ

ความสำคัญ

แหล่งเรียนรู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ในยุคความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังต่อไปนี้

1. เป็นแหล่งที่มีสาระเนื้อหา ที่เป็นข้อมูลความรู้ให้มนุษย์เกิดโลกทัศน์ที่กว้างไกล
2. เป็นสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เรียนรู้ได้เร็วและมากยิ่งขึ้น
3. เป็นแหล่งช่วยเสริมการเรียนรู้ของการศึกษาทุกประเภท
4. เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
5. เป็นแหล่งที่มนุษย์ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเข้าไปหาความรู้จากแหล่งกำเนิด
6. เป็นแหล่งที่มนุษย์สามารถเข้าไปปฏิสัมพันธ์ให้เกิดความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ
7. เป็นแหล่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในท้องถิ่นกับผู้เข้าศึกษา
8. เป็นสิ่งที่ช่วยเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ เกิดจินตนาการและ

ความคิดสร้างสรรค์

9. เป็นการประหยัดเงินของผู้เรียนในการใช้แหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ภาพจาก <http://www.google.co.th/imglanding>

กิจกรรม ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
จากหนังสือเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เรื่องที่ 2 ห้องสมุด : แหล่งเรียนรู้

ห้องสมุด เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน เพราะเป็นแหล่งจัดหา รวบรวมสรรพความรู้ต่าง ๆ ที่มีและเกิดขึ้นในโลกมาจัดระบบในการอำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการได้เข้าถึงสารสนเทศที่ตนเองต้องการ และสนใจได้สะดวกรวดเร็ว ตลอดจนจัดกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมการอ่าน การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้เกิดการใช้บริการให้มากที่สุด

ความหมายของห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชน หมายถึง สถานที่จัดหารวบรวมทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการอ่านการศึกษา ค้นคว้าทุกชนิด มีการจัดระบบหมวดหมู่ตามหลักสากลเพื่อการบริหาร และจัดบริการอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนในชุมชน สังคม ในประเทศและต่างประเทศ โดยไม่จำกัดเพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางการเงิน และมีบุคลากรที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ

ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชนที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด แทบทุกอำเภอ จะมีห้องสมุดประชาชน สังกัด กศน. ให้บริการได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” และห้องสมุดประชาชนอำเภอ นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดประเภทอื่นอีก ทั้งที่รัฐเป็นผู้สนับสนุนและเอกชนดำเนินการเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งแตกต่างกัน อาจจะเป็นบริการประชาชนทั่วไปหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถสอบถามได้เป็นแห่งๆ ไป เช่น ห้องสมุดประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น ในที่นี้จะแนะนำห้องสมุดต่างๆ ดังนี้

1. ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
2. ห้องสมุดโรงเรียน
3. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
4. หอสมุดแห่งชาติ
5. ห้องสมุดเฉพาะ

1. ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ในวโรกาสมิ่งมงคลสมัยที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 36 พรรษา เมื่อปีพุทธศักราช 2534 กระทรวงศึกษาธิการได้รับพระราชทานพระราชานุญาตให้ดำเนินโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” เพื่อเฉลิมพระเกียรติและสนองแนวพระราชดำริในการส่งเสริมการศึกษาสำหรับประชาชน

บทบาทหน้าที่

1. ศูนย์ข่าวสารข้อมูลของชุมชน
2. ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน
3. ศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน
4. ศูนย์กลางสนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

บริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ลักษณะเด่นของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” คือ ห้องสมุดทุกแห่งจะได้รับพระราชทานหนังสือจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อนำมาให้บริการแก่ประชาชน รวมทั้งพระองค์จะเสด็จเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ทุกแห่งด้วยพระองค์เอง ภายในห้องสมุดประกอบด้วย ห้องต่าง ๆ ดังนี้

1. ห้องอ่านหนังสือทั่วไป

ภายในห้องอ่านหนังสือทั่วไปจะเน้นบรรยากาศที่เรียบง่าย สะดวกสบาย แม้การจัดหมวดหมู่หนังสือจะใช้ระบบมาตรฐานสากล แต่จะมีคำแนะนำง่าย ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งมีความหลากหลายต่างวัยต่างระดับความรู้

2. ห้องเด็กและครอบครัว

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” แต่ละแห่งได้จัดบริเวณเฉพาะสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว จัดกิจกรรมที่เด็กและครอบครัวสามารถมีส่วนร่วม และแสดงออก เช่น การเล่านิทาน การแสดงละครหุ่น การวาดภาพ การแข่งขันอ่านเขียน

3. ห้องโสตทัศนศึกษา

ห้องโสตทัศนศึกษาเป็นห้องที่มุ่งพัฒนาให้เป็นศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาของอำเภอ

4. ห้องอเนกประสงค์

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน ในการวางแผนเบื้องต้น จึงกำหนดให้มีห้องอเนกประสงค์ที่จะสามารถจัดกิจกรรมการศึกษา ที่หลากหลายทั้งในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น นิทรรศการ การอภิปราย การพบกลุ่มของนักศึกษา หรือการเรียนการสอน กลุ่มสนใจ

5. ห้องเฉลิมพระเกียรติ

เป็นห้องจัดแสดงหนังสือพระราชนิพนธ์ รวมทั้งสิ่งของที่สมเด็จพระเทพฯ ทรงออกแบบ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชประสงค์ให้ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” จัดรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ อำเภอ และจังหวัดที่ตั้งในรูปของสถิติ เอกสารสิ่งพิมพ์ บทสัมภาษณ์ แผนที่ ตลอดจนภาพถ่าย ในปัจจุบัน ศูนย์ข้อมูลภายในห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ยังมีความแตกต่างกันในความสมบูรณ์ และวิธีการนำเสนอ แต่ส่วนใหญ่จะมีข้อมูลในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสภาพทั่วไป
2. ข้อมูลทางสังคม
3. ข้อมูลทางการเมืองการปกครอง
4. ข้อมูลทางการศึกษา
5. ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม
6. ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
7. ข้อมูลทางการเกษตร
8. ข้อมูลทางอุตสาหกรรม
9. ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" อำเภอสาม
พราน จ.นครปฐม
ภาพจาก <http://library1812.blogspot.com/>

ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" อำเภอท่า
ตูม จ.สุรินทร์
ภาพจาก <http://202.143.148.85/libinfow3be/>

2. ห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียน หมายถึง ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียน หรือสถานที่จัดการศึกษาดำรงระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู ห้องสมุดโรงเรียน จะจัดหาวัสดุตามหลักสูตรเพื่อให้บริการแก่นักเรียน และครู ความสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของนักเรียน

บทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดโรงเรียนมี 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางของการศึกษาค้นคว้าของการเรียน
2. เป็นศูนย์กลางฝึกวิจารณ์งานในการอ่าน มีบรรณารักษ์ทำหน้าที่แนะนำการอ่าน
3. เป็นศูนย์กลางอุปกรณ์การสอน นอกจากการส่งเสริมการเรียนของนักเรียน แล้วยัง

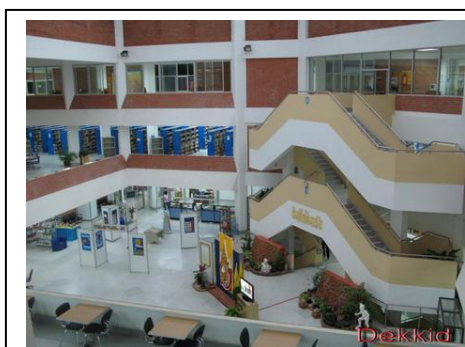
ส่งเสริมการสอนของครูด้วย

3. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งเรียนรู้หลักในสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่เปิดในวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยนั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยการจัดรวบรวมหนังสือ และสื่อความรู้อื่น ๆ ในสาขาวิชาตามหลักสูตร ส่งเสริมช่วยเหลือการค้นคว้าวิจัยของอาจารย์และนักศึกษา ส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาการของอาจารย์ และนักศึกษา จัดทำบรรณานุกรม และบรรณานุกรมสำหรับการค้นหาเรื่องราวที่ต้องการ แนะนำนักศึกษาในการใช้หนังสืออ้างอิง บัตรรายการ และคู่มือสำหรับการค้นเรื่อง เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปิด มีชื่อเรียกว่า “สำนักบรรณสารสนเทศ” มีบริการทั้งในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง ระดับภาค และระดับจังหวัด ที่ประชาชนมีโอกาสเข้าใช้บริการได้

นอกจากนี้ ยังมีห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าไปใช้บริการได้ โดยเสียค่าบริการตามอัตราที่ห้องสมุดแห่งนั้นเรียกเก็บ รวมทั้งกฎ กติกา ข้อบังคับ ให้ยึดถือตามประกาศของห้องสมุดแห่งนั้น

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ภาพจาก www.oknation.net/blog/reading

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ภาพจาก www.rd1677.com/rd_pitsanulok

4. หอสมุดแห่งชาติ

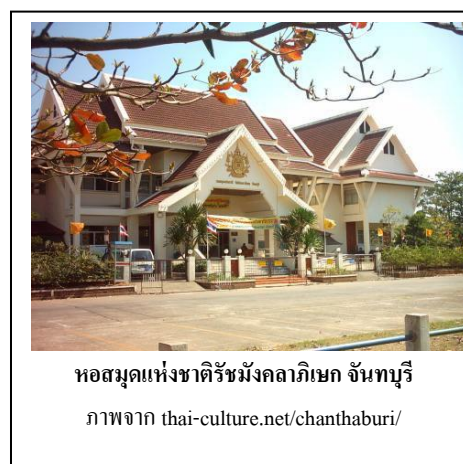
หอสมุดแห่งชาติ ถือเป็นห้องสมุดที่ใหญ่ที่สุด เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ ที่ดำเนินการโดยรัฐบาล บทบาทหน้าที่หลัก ได้แก่ การรวบรวมหนังสือ สิ่งพิมพ์ และสื่อความรู้ทุกอย่างที่ผลิตขึ้นในประเทศ และทุกอย่างที่เกี่ยวกับประเทศไม่ว่าจะจัดพิมพ์ในประเทศใด ภาษาใด เป็นการอนุรักษ์สื่อความรู้ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติไม่ให้สูญไป และให้มีไว้ใช้ในอนาคต นอกจากรวบรวมสิ่งพิมพ์ในประเทศแล้ว ยังมีหน้าที่รวบรวมหนังสือที่มีคุณค่าซึ่งพิมพ์ในประเทศอื่นไว้เพื่อการศึกษา ค้นคว้า อ้างอิง ตลอดจนทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมบรรณานุกรมต่าง ๆ และจัดทำบรรณานุกรมแห่งชาติออกเผยแพร่ให้ทราบโดยทั่วกันว่ามีหนังสืออะไรบ้างที่ผลิตขึ้นในประเทศ หอสมุดแห่งชาติจึงเป็นแหล่งให้บริการความรู้แก่คนทั้งประเทศ ช่วยเหลือการค้นคว้า วิจัย ตอบคำถาม และให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับหนังสือ

บทบาทและหน้าที่

1. ดำเนินการจัดหา รวบรวม และสงวนรักษาทรัพย์สินทางปัญญา วิทยาการ ศิลปกรรม และวัฒนธรรมของชาติในรูปของหนังสือตัวเขียน เอกสารโบราณ และจารึก หนังสือตัวพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ผลิตจากในประเทศ และต่างประเทศ
2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ดำเนินงานด้านเทคนิควิชาการบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ และเทคโนโลยีสารนิเทศตามหลักมาตรฐานสากล ตลอดจนให้การฝึกอบรมแก่บุคลากรของหน่วยงาน และสถาบันการศึกษา

3. ให้บริการการอ่าน ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาตามอัธยาศัย
4. เป็นศูนย์ประสานงานระบบสารนิเทศทางวิชาการแห่งชาติ
5. เป็นศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติแห่งประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศูนย์กำหนดเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือและวารสาร ศูนย์กำหนดรายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสือที่จัดพิมพ์ในประเทศ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน และยืมสิ่งพิมพ์ในระดับชาติและนานาชาติ
6. เป็นคลังสิ่งพิมพ์ของชาติ และศูนย์รวบรวมสิ่งพิมพ์ขององค์กรสหประชาชาติ
7. ปฏิบัติงานร่วมกัน หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

หอสมุดแห่งชาติ นอกจากที่ตั้งอยู่ที่ท่าवासกรี กรุงเทพมหานครแล้ว ยังมีหอสมุดแห่งชาติสาขาอยู่ในภูมิภาคต่างๆ อีก 17 แห่ง

บริการของหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี

นอกจากการให้บริการการอ่าน ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัยแล้ว ยังมีบริการอื่น ๆ ดังตัวอย่าง

1. บริการอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาค้นคว้า และเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียน นักศึกษา ผู้ศึกษาค้นคว้า วิจัย และประชาชนทั่วไป โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
2. บริการวิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัย ปัจจุบันสำนักหอสมุดแห่งชาติ ให้บริการวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 - ปัจจุบัน

3. บริการโสตทัศนวัสดุ ให้บริการเกี่ยวกับแผ่นที่ CD, DVD สารคดี/ การ์ตูน และภาพยนตร์ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ แอปบันทึกเสียงธรรมชาติ และนิทานอีสป
4. บริการเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ วารสาร
5. บริการข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือ

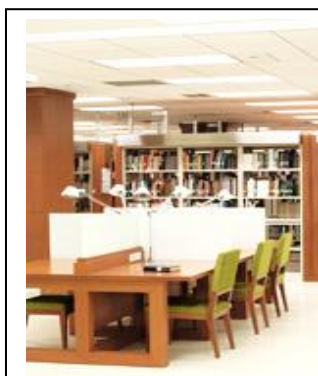
5. ห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดเฉพาะ คือ ห้องสมุดซึ่งรวบรวมหนังสือในสาขาวิชาบางสาขาโดยเฉพาะ มักเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานราชการ องค์กร บริษัทเอกชน หรือธนาคาร ทำหน้าที่จัดหาหนังสือ และให้บริการความรู้ ข้อมูล และข่าวสารเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ ห้องสมุดเฉพาะจะเน้นการรวบรวมรายงานการค้นคว้า วิจัย วารสารทางวิชาการ เช่น ห้องสมุด มารวย ซึ่งเป็นห้องสมุดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศด้านตลาดเงิน ตลาดทุน และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะปรับปรุงรูปแบบใหม่ และเปลี่ยนชื่อเป็น “ห้องสมุดมารวย” ในปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นเกียรติแด่ ดร.มารวย ผดุงสิทธิ์ กรรมการผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์ฯ คนที่ 5

ห้องสมุดมารวย

ภาพจาก <http://www.thaigoodview.com>

ห้องสมุดธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาพจาก <http://www.bot.or.th>

เรื่องที่ 3 แหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชน

นอกจากแหล่งเรียนรู้ประเภทห้องสมุดตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนอีกจำนวนมาก แต่จะขอกล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรทราบและศึกษาเพื่อประกอบการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. พิพิธภัณฑ์
2. ศาสนสถาน
3. อินเทอร์เน็ต

1. พิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่รวบรวม รักษา ค้นคว้า วิจัย และจัดแสดงหลักฐานวัตถุสิ่งของที่สัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เป็นบริการการศึกษาที่ให้ความรู้ และความเพลิดเพลินแก่ประชาชนทั่วไป เน้นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่เอื้อให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างอิสระเป็นสำคัญ พิพิธภัณฑ์มีหลากหลายรูปแบบ มีการจัดแบ่งประเภทแตกต่างกันไป ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่าประเภทของพิพิธภัณฑ์สามารถแบ่งออกได้ 6 ประเภท ดังนี้

ก. พิพิธภัณฑ์สถานประเภททั่วไป (Encyclopedia Museum) เป็นสถาบันที่รวมวิชาการทุกสาขาเข้าด้วยกัน โดยจัดเป็นแผนก ๆ

ข. พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Museum of Arts) เป็นสถาบันที่จัดแสดงงานศิลปะทุกแขนง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะการแสดง หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ เป็นต้น

ค. พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museum of Science and Technology) เป็นสถาบันที่จัดแสดงวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ด้านต่าง ๆ เช่น เครื่องจักรกล โทรคมนาคม ยานอวกาศ และวิวัฒนาการเกี่ยวกับเครื่องมือการเกษตร เป็นต้น

ง. พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museum) เป็นสถาบันที่จัดแสดงเรื่องราวของธรรมชาติเกี่ยวกับเรื่องของโลก ดิน หิน แร่ สัตว์ พืช รวมทั้งสวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ สวนอุทยาน และพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ และสัตว์บกด้วย

จ. พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์ (Historical Museum) เป็นสถาบันที่จัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณี พิพิธภัณฑ์ประเภทนี้อาจแยกเฉพาะเรื่องก็ได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ที่รวบรวม และจัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวกับการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม หรือการแสดงบ้านและเมืองประวัติศาสตร์ ทั้งนี้รวมถึงโบราณสถาน อนุสาวรีย์ และสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม

จ. พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยา และประเพณีพื้นเมือง (Museum of Ethnology) และการจำแนกชาติพันธุ์ และอาจจัดเฉพาะเรื่องราวของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าพิพิธภัณฑ์สถานพื้นบ้าน และถ้าจัดแสดงกลางแจ้งโดยปลูกโรงเรือน จัดสภาพแวดล้อมให้เหมือนสภาพจริง ก็เรียกว่า พิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง (Open-air Museum)

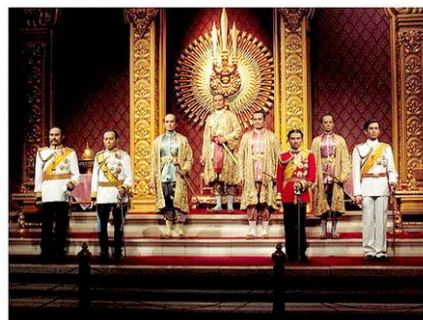

พิพิธภัณฑ์พระปกเกล้า

ภาพจาก www.kingprajadhipokmuseum.org

ภาพจาก www.pamame.com

ภาพจาก www.bloggang.com

2. ศาสนสถาน

วัด โบสถ์ มัสยิด เป็นศาสนสถานที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการทำกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีค่ามากในทุกด้าน เช่น การให้การอบรมตามคำสั่งสอนของศาสนา การให้การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ นับว่าเป็นการให้การศึกษาทางอ้อมแก่ประชาชน เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการนวดแผนโบราณเพื่อรักษาโรค ตำรายาสมุนไพร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง รามเกียรติ์

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว)

ภาพจาก www.bhodhiyalaya.com

โบสถ์ ภาพจาก www.oknation.net

มัสยิดกลางปัตตานี

ภาพจาก travel.sanook.com/gallery

กิจกรรม

1. ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องศาสนสถานเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต
2. ให้ผู้เรียนแต่ละคนไปสำรวจวัด โบสถ์ และมัสยิดที่อยู่ในชุมชน ตำบล เขียนประวัติความเป็นมา ความสำคัญ สิ่งที่จะเรียนรู้ได้จากวัด โบสถ์ และมัสยิด จัดทำเป็นรายงานส่งครู

3. อินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ต (Internet) คืออะไร

อินเทอร์เน็ต เป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงทั่วโลกเข้าด้วยกัน เหมือนใยแมงมุม หรือ world wide web (www.) จึงเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีข้อมูลทุก ๆ ด้าน ทั้งภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว ให้ผู้สนใจเข้าไปศึกษาค้นคว้าได้สะดวก รวดเร็ว และง่าย มีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ ผู้ที่ใช้เครือข่ายนี้สามารถสื่อสารถึงกันได้หลาย ๆ ทาง เช่น อีเมล (E-mail) เว็บบอร์ด (Web board) แชทรูม (Chat room) การสืบค้นข้อมูล และข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งคัดลอกแฟ้มข้อมูล และโปรแกรม มาใช้ได้

ความสำคัญของอินเทอร์เน็ต

หลายประเทศทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หรือเรียกโดยย่อว่า “ไอที (IT)” ซึ่งหมายถึงความรู้ในวิธีการประมวลผล จัดเก็บ รวบรวม เรียกใช้ และนำเสนอข้อมูล อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการประยุกต์ใช้ไอที หากเราจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารในการทำงานประจำวัน อินเทอร์เน็ตจะเป็นช่องทางที่ทำให้เราเข้าถึง

ข้อมูลข่าวสาร หรือเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ทั่วโลกที่เกิดขึ้นได้ในเวลาอันรวดเร็ว ในปัจจุบันสามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลแหล่งใหญ่ที่สุดของโลก

ประวัติความเป็นมาของอินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตถือกำเนิดขึ้นครั้งแรก โดยองค์การทางทหารของสหรัฐอเมริกา ชื่อว่า ยู.เอส.ดีเฟนซ์ (U.S. Defence Department) เป็นผู้คิดค้นระบบขึ้นมา สำหรับประเทศไทยการเชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ต มีจุดกำเนิดมาจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ระหว่างมหาวิทยาลัย หรือที่เรียกว่า “แคมปัสเน็ตเวิร์ก” (Campus Network) เครือข่ายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจาก “ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ” (NECTEC) จนกระทั่งในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2535 ได้เชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ตโดยสมบูรณ์ ถ้าจะกล่าวถึงพัฒนาการประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ได้เริ่มมีการติดต่อกับอินเทอร์เน็ตโดยใช้ E-mail โดยเริ่มที่ “มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่” และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียเป็นแห่งแรก

อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในโลกปัจจุบัน

ที่จริงแล้วอินเทอร์เน็ตเป็นทั้งช่องทางการเรียนรู้สู่แหล่งเรียนรู้เองด้วย เราสามารถใช้ช่องทางนี้ทำอะไรได้มากมายโดยที่เราคาดไม่ถึง เหตุผลสำคัญที่ทำให้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย คือ

1. การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตไม่จำกัดระบบปฏิบัติการของเครื่องคอมพิวเตอร์
2. อินเทอร์เน็ตไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะทาง
3. อินเทอร์เน็ตไม่จำกัดรูปแบบของข้อมูล

ความสำคัญของอินเทอร์เน็ต

1. ความสำคัญของอินเทอร์เน็ตกับงานด้านต่าง ๆ

1.1 ด้านการศึกษา

- 1) สามารถใช้แหล่งค้นคว้าหาข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลด้านการบันเทิง ด้านการแพทย์ และอื่นๆ ที่น่าสนใจ
- 2) ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะทำหน้าที่เสมือนเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่
- 3) ผู้ใช้สามารถใช้อินเทอร์เน็ตติดต่อกับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อค้นหาข้อมูลที่กำลังศึกษาอยู่ได้ ทั้งที่ข้อมูลที่เป็นข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหวต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ด้านธุรกิจและการพาณิชย์

- 1) ในการดำเนินงานธุรกิจ สามารถค้นหาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจทางธุรกิจ
- 2) สามารถซื้อขายสินค้าผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- 3) บริษัท หรือองค์กรต่าง ๆ ก็สามารถเปิดให้บริการ และสนับสนุนลูกค้าของตนผ่าน

ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เช่น การให้คำแนะนำ สอบถามปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้าแจกจ่ายตัวโปรแกรมทดลองใช้ (Shareware) หรือโปรแกรมแจกฟรี (Freeware) เป็นต้น

1.3 ด้านการบันเทิง

1) การพักผ่อนหย่อนใจ สันทนาการ เช่น การค้นหาวารสารต่าง ๆ ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่า Magazine Online รวมทั้งหนังสือพิมพ์ และข่าวสารอื่น ๆ โดยมีภาพประกอบที่จอคอมพิวเตอร์เหมือนกับวารสารตามร้านหนังสือทั่ว ๆ ไป

2) สามารถฟังวิทยุผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้

3) สามารถดึงข้อมูล (Download) ภาพยนตร์ตัวอย่าง ทั้งภาพยนตร์ใหม่ และเก่า

2. ความสำคัญของการเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต

2.1 การจัดเก็บข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้ง่าย และสื่อสารได้รวดเร็ว

2.2 ความครบถ้วนของข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2.3 ความรวดเร็วของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3. การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีต้นทุนประหยัด

กิจกรรม

1. ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเรื่อง อินเทอร์เน็ต
2. ให้ผู้เรียนบอกถึงความแตกต่างระหว่างห้องสมุด กับอินเทอร์เน็ต
3. ให้ผู้เรียนบอกถึงความสำคัญของอินเทอร์เน็ต ว่ามีความสำคัญกับตัวผู้เรียนในด้านใดบ้าง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับชุมชนของตนเองได้อย่างไร

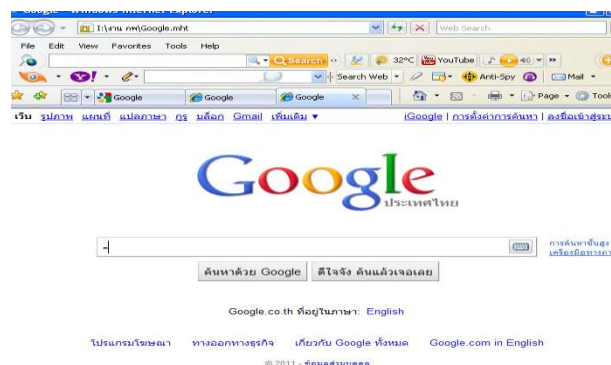
การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ในการสืบค้นหาข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีเครื่องมือที่ช่วยในการสืบค้นที่สะดวก เรียกว่า โปรแกรมค้นหา (Search Engine) ซึ่งโปรแกรมค้นหานี้สามารถใช้ได้หลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน โปรแกรมค้นหาที่เป็นที่นิยมที่สามารถใช้ภาษาไทย คือ เว็บไซต์กูเกิล (Google)

ขั้นตอนในการใช้โปรแกรมค้นหา

1. เปิดโปรแกรมอินเทอร์เน็ต (Internet Explorer)
2. พิมพ์ชื่อเว็บไซต์ www.google.com ลงในช่องแอดเดรส (Address) แล้วกดปุ่ม Go หรือกดเอ็นเทอร์ (Enter) รอจนหน้าต่างของเว็บไซต์กูเกิล Google ขึ้น

3. หน้าต่างของเว็บไซต์กูเกิล google มีส่วนประกอบดังภาพด้านล่าง

4. มีบริการที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกในการค้นหา 6 รายการ คือ รูปภาพ กลุ่มข่าว บล็อก สารบัญ เว็บ Gmail และเพิ่มเติม
5. พิมพ์คำสำคัญ หรือสิ่งที่ต้องการค้นหาในช่องค้นหา แล้วกดปุ่มค้นหา โดย google
6. เมื่อกดปุ่มค้นหาโดย Google ก็จะขึ้นรายละเอียดของเว็บไซต์เกี่ยวข้องกับคำสำคัญ หรือสิ่งที่ต้องการค้นหา
7. คลิกข้อความที่ขีดเส้นใต้เพื่อศึกษารายละเอียด จะมีการเชื่อมโยง (Link) ไปเว็บไซต์ที่ต้องการ

กิจกรรม

ให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาของผู้เรียน สรุปรายงานส่งครู พร้อมทั้งเขียนแผนภูมิเส้นทางการสืบค้นข้อมูล ดังกล่าวด้วย

แบบทดสอบ เรื่อง การใช้แหล่งเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ข้อใดเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ มากที่สุด
 - ก. ห้องสมุด
 - ข. อินเทอร์เน็ต
 - ค. สวนสาธารณะ
 - ง. อุทยานแห่งชาติ
2. ห้องสมุดประเภทใดที่เก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาเฉพาะวิชา
 - ก. ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
 - ข. ห้องสมุดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
 - ค. ห้องสมุดมารวย
 - ง. ห้องสมุดอำเภอ
3. แหล่งเรียนรู้ หมายถึงข้อใด
 - ก. สถานที่ให้ความรู้ตามอัธยาศัย
 - ข. แหล่งค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง
 - ค. แหล่งรวบรวมความรู้และข้อมูลเฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
 - ง. แหล่งข้อมูลและประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ถ้านักศึกษาต้องการรู้เกี่ยวกับโลกและดวงดาว ควรไปใช้บริการแหล่งเรียนรู้ใด
 - ก. ห้องฟ้าจำลอง
 - ข. เมืองโบราณ
 - ค. พิพิธภัณฑ์
 - ง. ห้องสมุด
5. หนังสือประเภทใดที่ห้ามยืมออกนอกห้องสมุด
 - ก. เรื่องแปล
 - ข. นวนิยาย
 - ค. หนังสืออ้างอิง
 - ง. วรรณกรรมสำหรับเด็ก

6. เหตุใดห้องสมุดจึงต้องกำหนดระเบียบและข้อปฏิบัติในการเข้าใช้บริการ

- ก. เพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้ให้บริการ
- ข. เพื่อสนองความต้องการแก่ผู้ให้บริการทุกคน
- ค. เพื่อให้การบริหารงานห้องสมุดเป็นไปอย่างเรียบร้อย
- ง. เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาคแก่ผู้ให้บริการ

7. การจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุดเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุด เป็นบริการประเภทใด

- ก. บริการข่าวสารข้อมูล
- ข. บริการสอนการใช้ห้องสมุด
- ค. บริการแนะนำการใช้ห้องสมุด
- ง. บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

8. ความสำคัญของห้องสมุดข้อใดที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

- ก. ช่วยให้ผู้รู้จักแบ่งเวลาในการศึกษาหาความรู้
- ข. ช่วยให้มีความรู้เท่าทันโลกยุคใหม่ตลอดเวลา
- ค. ช่วยให้มีนิสัยรักการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
- ง. ช่วยให้ระวังรักษาทรัพย์สิน สิ่งของของห้องสมุด

9. ห้องสมุดประเภทใดให้บริการทุกเพศ วัย และความรู้

- ก. ห้องสมุดเฉพาะ
- ข. ห้องสมุดโรงเรียน
- ค. ห้องสมุดประชาชน
- ง. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

10. ห้องสมุดมารวยเป็นห้องสมุดประเภทใด

- ก. ห้องสมุดเฉพาะ
- ข. ห้องสมุดโรงเรียน
- ค. ห้องสมุดประชาชน
- ง. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

11. ข้อใดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการทำกิจกรรมทางศาสนาและสอนคนให้เป็นคนดี

- ก. วัด
- ข. มัสยิด
- ค. โบสถ์
- ง. ถูกทุกข้อ

12. ข้อใดเป็นประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต

- ก. สะดวก รวดเร็ว
- ข. สื่อสารได้หลายช่องทาง
- ค. มีภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว
- ง. ถูกทุกข้อ

13. <http://www.nfe.go.th> คำว่า th หมายถึงอะไร

- ก. ตัวย่อประเทศ
- ข. ตัวย่อหน่วยงานต้นสังกัด
- ค. ตัวย่อของประเภทองค์กร
- ง. ตัวย่อของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

14. กลุ่มคำ ที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลเรียกว่าอะไร

- ก. Password
- ข. Keyword
- ค. word
- ง. Microsoft Word

15. ลิงค์ (Link) ในอินเทอร์เน็ตหมายถึงอะไร

- ก. การขาดหายของข้อมูลในเว็บเพจ
- ข. การเชื่อมโยงของข้อมูลในเว็บเพจ
- ค. การค้นหาข้อมูลในเว็บเพจ
- ง. ผู้ดูแลและผู้ใช้ในเว็บเพจ

แนวคำตอบ ข้อ 1 ข ข้อ 2 ค ข้อ 3 ง ข้อ 4 ก ข้อ 5 ค ข้อ 6 ง ข้อ 7 ค ข้อ 8 ง
ข้อ 9 ค ข้อ 10 ก ข้อ 11 ง ข้อ 12 ง ข้อ 13 ก ข้อ 14 ข ข้อ 15 ข

บทที่ 3

การจัดการความรู้

สาระสำคัญ

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพของงาน หรือสร้างนวัตกรรมในการทำงาน การจัดการความรู้จึงเป็นการจัดการกับความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคน และความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กรด้วยการผสมผสานความสามารถของคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นของขอบข่ายความรู้ ตัดสินคุณค่า กำหนดแนวทางพัฒนา
2. เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดการความรู้ กับการนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
3. ปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ

หัวข้อบทเรียน

เรื่องที่ 1	ความหมาย ความสำคัญ หลักการ
กระบวนการจัดการความรู้
การรวมกลุ่มเพื่อต่อยอดความรู้
เรื่องที่ 2	การฝึกทักษะและกระบวนการจัดการความรู้

แบบทดสอบเรื่องการจัดการความรู้

คำชี้แจง : จงกากบาท X เลือกข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. การจัดการความรู้เรียกสั้น ๆ ว่าอะไร
 - ก. MK
 - ข. KM
 - ค. LO
 - ง. QA
2. เป้าหมายของการจัดการความรู้คืออะไร
 - ก. พัฒนาคน
 - ข. พัฒนางาน
 - ค. พัฒนางองค์กร
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
 - ก. การจัดการความรู้ หากไม่ทำ จะไม่รู้
 - ข. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ
 - ค. การจัดการความรู้ถือเป็นเป้าหมายของการทำงาน
 - ง. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ที่มีในเอกสาร ตำรา มาจัดให้เป็นระบบ
4. ขั้นสูงสุดของการเรียนรู้คืออะไร
 - ก. ปัญญา
 - ข. สารสนเทศ
 - ค. ข้อมูล
 - ง. ความรู้
5. ชุมชนนักปฏิบัติ (Cop) คืออะไร
 - ก. การจัดการความรู้
 - ข. เป้าหมายของการจัดการความรู้
 - ค. วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้
 - ง. แนวปฏิบัติของการจัดการความรู้

6. รูปแบบการจัดการความรู้ตามโมเดลปลา ส่วน “ท้องปลา” หมายถึงอะไร
 - ก. การกำหนดเป้าหมาย
 - ข. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ค. การจัดเก็บเป็นคลังความรู้
 - ง. ความรู้ที่ชัดเจน
7. ผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คือใคร
 - ก. คุณเอื้อ
 - ข. คุณอำนวย
 - ค. คุณกิจ
 - ง. คุณลิขิต
8. สารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
 - ก. เอกสาร
 - ข. วีซีดี
 - ค. เว็บไซต์
 - ง. ถูกทุกข้อ
9. การจัดการความรู้ด้วยตนเองกับชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ อย่างไร
 - ก. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ในบุคคลหลาย ๆ คน รวมกันเป็นชุมชน เรียกว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - ข. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ให้กับตนเองก็เหมือนกับจัดการความรู้ให้ชุมชนด้วย
 - ค. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะจัดการความรู้ด้วยตนเองเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องของชุมชน
 - ง. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม
10. ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้การรวมกลุ่มปฏิบัติการประสบผลสำเร็จคืออะไร
 - ก. พฤติกรรมของคนในกลุ่ม
 - ข. ผู้นำกลุ่ม
 - ค. การนำไปใช้
 - ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย 1) ข 2) ง 3) ก 4) ก 5) ค 6) ข 7) ข 8) ง 9) ก 10) ง

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ หลักการ

กระบวนการจัดการความรู้

การรวมกลุ่มเพื่อต่อยอดความรู้

และการจัดทำสารสนเทศเผยแพร่ความรู้

ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการในการเข้าถึงความรู้และการถ่ายทอดความรู้ที่ต้องดำเนินการร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการบ่งชี้ความรู้ที่ต้องการใช้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การประมวลเพื่อกลั่นกรองความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การสร้างช่องทางเพื่อการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการสมัยใหม่ใช้กระบวนการทางปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการคิด ตัดสินใจ และส่งผลให้เกิดการกระทำ การจัดการจึงเน้นไปที่การปฏิบัติ

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่ควบคู่กับการปฏิบัติ ซึ่งในการปฏิบัติจำเป็นต้องใช้ความรู้ที่หลากหลายสาขาวิชามาเชื่อมโยงบูรณาการเพื่อการคิดและตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ จุดกำเนิดของความรู้คือสมองของคน เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในสมอง ซึ่งแจ่มออกมาเป็นถ้อยคำหรือตัวอักษรได้ยาก ความรู้นั้นเมื่อนำไปใช้จะไม่หมดไป แต่จะยิ่งเกิดความรู้ เพิ่มขึ้นมากขึ้นอยู่ในสมองของผู้ปฏิบัติ

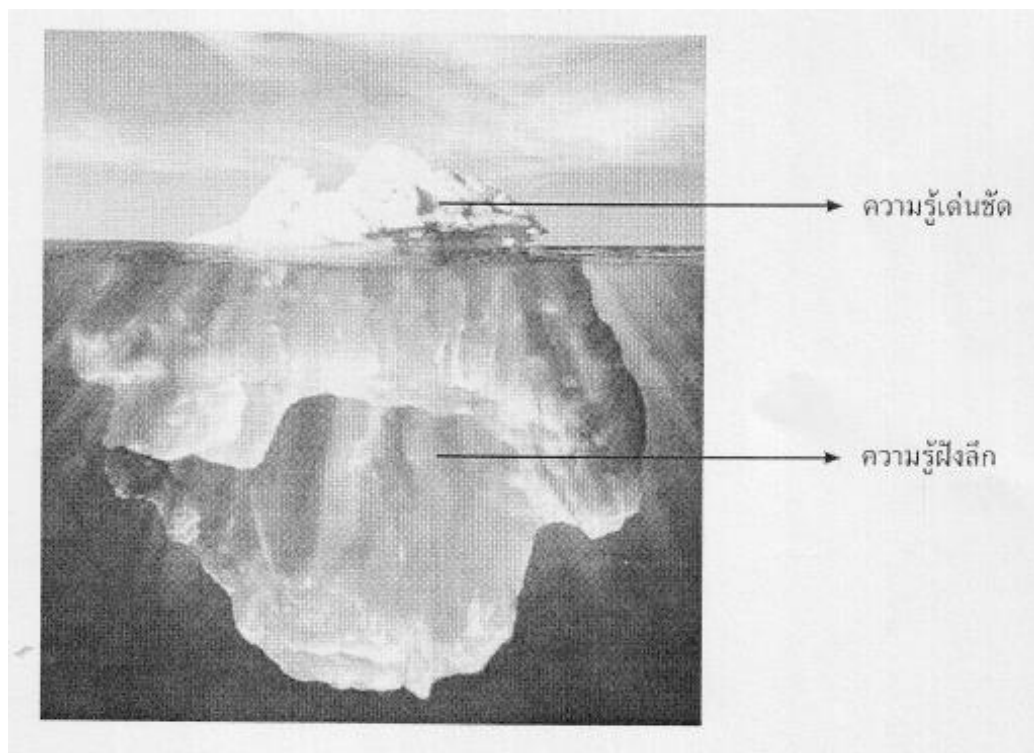
ในยุคแรก ๆ มองว่า ความรู้หรือทุนทางปัญญา มาจากการจัดระบบและการตีความสารสนเทศ ซึ่งสารสนเทศก็มาจากการประมวลข้อมูล ขั้นตอนการเรียนรู้เปรียบดังปริศนาตามรูปแบบนี้

ความรู้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. **ความรู้เด่นชัด (Explicit Knowledge)** เป็นความรู้ที่เป็นเอกสาร ตำรา คู่มือ ปฏิบัติงาน สื่อต่าง ๆ กฎเกณฑ์ กติกา ข้อตกลง ตารางการทำงาน บันทึกจากการทำงาน ความรู้เด่นชัดจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความรู้ในกระดาษ”

2. ความรู้ซ่อนเร้น / ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน พัฒนาเป็น ภูมิปัญญา ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่คนได้มาจากประสบการณ์ สังคมมานาน หรือเป็น พรสวรรค์อันเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะตัวที่มีมาแต่กำเนิดหรือเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า “ความรู้ในคน” แลกเปลี่ยนความรู้กันได้ยาก ไม่สามารถแลกเปลี่ยนมาเป็นความรู้ที่เปิดเผยได้ทั้งหมด ต้องเกิดจากการ เรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการเป็นชุมชน เช่น การสังเกต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการทำงาน หากเปรียบเทียบความรู้เหมือนภูเขาน้ำแข็ง จะมีลักษณะดังนี้

ส่วนของน้ำแข็งที่ลอยพ้นน้ำ เปรียบเหมือนความรู้ที่เด่นชัด คือความรู้ที่อยู่ในเอกสาร ตำรา ซีดี วีดีโอ หรือสื่ออื่น ๆ ที่จับต้องได้ ความรู้นี้มีเพียง 20 เปอร์เซ็นต์

ส่วนของน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำ เปรียบเหมือนความรู้ที่ยังฝังลึกอยู่ในสมองคน มี ความรู้จากสิ่ง ที่ตนเองได้ปฏิบัติ ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือให้คนอื่นได้รับรู้ได้ ความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนนี้ มีประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์

ความรู้ 2 ยุค

ความรู้ยุคที่ 1 เน้นความรู้ในกระดาษ เน้นความรู้ของคนส่วนน้อย ความรู้ที่สร้างขึ้นโดย นักวิชาการที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เรามักเรียกคนเหล่านั้นว่า “ผู้มีปัญญา” ซึ่งเชื่อว่าคน ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ไม่มีปัญญา ไม่สนใจที่จะใช้ความรู้ของคนเหล่านั้น โลกทัศน์ในยุคที่ 1 เป็นโลก ทัศน์ที่คับแคบ

ความรู้ยุคที่ 2 เป็นความรู้ในคน หรืออยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างคน เป็นการ ค้นพบ “ภูมิปัญญา” ที่อยู่ในตัวคน ทุกคนมีความรู้เพราะทุกคนทำงาน ทุกคนมีสัมพันธ์กับผู้อื่น จึงย่อมมีความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนที่เกิดจากการทำงาน และการมีความสัมพันธ์กันนั้น เรียกว่า “ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์” ซึ่งความรู้ยุคที่ 2 นี้ มีคุณประโยชน์ 2 ประการ คือ ประการแรก ทำให้เราเคารพซึ่งกันและกันว่าต่างก็มีความรู้ ประการที่ 2 ทำให้หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีความเชื่อเช่นนี้ สามารถใช้ศักยภาพแฝงของทุกคนในองค์กรมาสร้างผลงาน สร้างนวัตกรรมให้กับองค์กร ทำให้องค์กรมีการพัฒนามากขึ้น

การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง การจัดการกับความรู้ และประสบการณ์ ที่มีอยู่ในตัวคน และความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และองค์กร ด้วยการผสมผสานความสามารถของคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม มีเป้าหมาย เพื่อการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ในปัจจุบันและในอนาคตโลกจะปรับตัวเข้าสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งความรู้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคน ทำให้คนจำเป็นต้องสามารถแสวงหาความรู้พัฒนา และสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำพาตนเองสู่ความสำเร็จ และนำพาประเทศชาติไปสู่การพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้า และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

คนทุกคนมีการจัดการความรู้ในตนเองแต่ยังไม่เป็นระบบ การจัดการความรู้เกิดขึ้นได้ในครอบครัวที่มีการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย พ่อแม่สอนลูก ปู่ย่า ตายาย ถ่ายทอดความรู้ และภูมิปัญญาให้แก่ลูกหลานในครอบครัว ทำกันมาหลายชั่วอายุคน โดยใช้วิถีธรรมชาติ เช่น พุดคุย สั่งสอน จดจำ ไม่มีกระบวนการที่เป็นระบบแต่อย่างใด วิธีการดังกล่าวถือเป็น การจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ การใช้วิธีการจัดการความรู้แบบธรรมชาติ อาจก้าวตามโลกไม่ทัน จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถทำให้นักคนได้ใช้ความรู้ตามที่ต้องการได้ทันเวลา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ โดยการสร้าง และใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นกว่าเดิม การจัดการความรู้หากไม่ปฏิบัติจะไม่เข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ นั่นคือ “ไม่ทำ ไม่รู้” การจัดการความรู้จึงเป็นกิจกรรมของนักปฏิบัติ กระบวนการจัดการความรู้จึงมีลักษณะเป็นวงจรเรียนรู้ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมายคือพัฒนางาน และพัฒนาคน การจัดการความรู้ที่แท้จริงเป็นการจัดการความรู้โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มผู้ทำงาน เพื่อช่วยกันดึง “ความรู้ในคน” และคว้าความรู้ภายนอกมาใช้ในการทำงาน ทำให้ได้รับความรู้มากขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับความรู้และนำความรู้ที่ได้รับการยกระดับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น การจัดการความรู้จึงต้องร่วมมือกันทำหลายคน ความคิดเห็นที่แตกต่างในแต่ละบุคคลจะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ด้วยการใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปณิธาน

มุ่งมั่นที่จะทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อดำเนินการจัดการความรู้แล้วจะเกิดนวัตกรรมในการทำงานนั้นคือเกิดการต่อยอดความรู้ และมีองค์ความรู้เฉพาะเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของตนเอง การจัดการความรู้มิใช่การเอาความรู้ที่มีอยู่ในตำราหรือจากผู้เชี่ยวชาญมากองรวมกันและจัดหมวดหมู่เผยแพร่ แต่เป็นการดึงเอาความรู้เฉพาะส่วนที่ใช้ในงานมาจัดการให้เกิดประโยชน์กับตนเอง กลุ่ม หรือชุมชน

การจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ นำผลจากการปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เสริมพลังของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการชื่นชม ทำให้เป็นกระบวนการแห่งความสุข ความภูมิใจ และการเคารพเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ทักษะเหล่านี้นำไปสู่การสร้างนิสัยคิดบวกทำบวก มองโลกในแง่ดี และสร้างวัฒนธรรมในองค์กรที่ผู้คนสัมพันธ์กันด้วยเรื่องราวดี ๆ ด้วยการแบ่งปันความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้จากประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยที่กิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องแทรกอยู่ในการทำงานประจำทุกเรื่อง ทุกเวลา...

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

ความสำคัญของการจัดการความรู้

หัวใจของการจัดการความรู้ คือ การจัดการความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจนงานประสบผลสำเร็จ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนกับคน หรือกลุ่มกับกลุ่ม จะก่อให้เกิดการยกระดับความรู้ที่ส่งผลต่อเป้าหมายของการทำงาน นั่นคือ เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของงาน คนเกิดการพัฒนา และ ส่งผลต่อเนื่องไปถึงองค์กร เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการความรู้ จึงถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ของงาน หากมีการจัดการความรู้ในตนเอง หรือในหน่วยงาน องค์กรจะเกิดผลสำเร็จที่รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากความรู้เพื่อใช้ในการพัฒนางานนั้น เป็นความรู้ที่ได้จากผู้ที่ผ่านการปฏิบัติโดยตรง จึงสามารถนำมาใช้ในการพัฒนางานได้ทันที และเกิดนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน ทั้งผลงานที่เกิดขึ้นใหม่และวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของคนในองค์กรที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน

2. บุคลากร การจัดการความรู้ในตนเองจะส่งผลให้คนในองค์กรเกิดการพัฒนา ตนเอง และส่งผลรวมถึงองค์กร กระบวนการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จะทำให้บุคลากรเกิดความมั่นใจในตนเอง เกิดความเป็นชุมชนในหมู่เพื่อนร่วมงาน บุคลากร เป็นบุคคลเรียนรู้และส่งผลให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อีกด้วย

3. ยกระดับความรู้ของบุคลากรและองค์กร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้บุคลากรมีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม เห็นแนวทางในการพัฒนางานที่ชัดเจนมากขึ้น และเมื่อนำไปปฏิบัติจะทำให้บุคคลและองค์กรมีองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในเรื่องที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ มีองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้งาน และจัดระบบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

การที่เราจัดการความรู้ในตัวเอง จะพบว่าความรู้ในตัวเราที่คิดว่าเรามีมากแล้วนั้น จริง ๆ แล้วยังน้อยมากเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น และหากเรามีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลอื่น จะพบว่ามีความรู้บางอย่างเกิดขึ้นโดยที่เราคาดไม่ถึง และหากเราเห็นแนวทางมีความรู้แล้วไม่นำไปปฏิบัติ ความรู้นั้นก็จะไม่มีคุณค่าอะไรเลย หากนำความรู้นั้นไปแลกเปลี่ยน และนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นวงจรต่อเนื่องไม่รู้จบจะเกิดความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมาก หรือที่เรียกว่า “ยิ่งให้ ยิ่งได้รับ”

หลักการของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ ไม่มีสูตรสำเร็จในวิธีการของการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับปณิธานความมุ่งมั่นที่จะทำงานของตน หรือกิจกรรมของกลุ่มตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม แล้วใช้วิธีการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนางานหรือสร้างนวัตกรรมในงาน มีหลักการสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ให้คนหลากหลายทักษะ หลากหลายวิถีชีวิต ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การจัดการความรู้ที่มีพลังต้องทำโดยคนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน มีความเชื่อหรือวิธีคิดแตกต่างกัน (แต่มีจุดรวมพลังคือ มีเป้าหมายอยู่ทำงานด้วยกัน) ถ้ากลุ่มที่ดำเนินการจัดการความรู้ประกอบด้วยคนที่คิดเหมือน ๆ กัน การจัดการความรู้จะไม่มีพลังในการจัดการความรู้ความแตกต่างหลากหลายมีคุณค่ามากกว่าความเหมือน

2. ร่วมกันพัฒนาวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อบรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่กำหนดไว้ ประสิทธิภาพประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

- 2.1 การตอบสนองความต้องการ ซึ่งอาจเป็นความต้องการของตนเอง ผู้รับบริการ ความต้องการของสังคม หรือความต้องการที่กำหนดโดยผู้บังคับการ
- 2.2 นวัตกรรม ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือวิธีการใหม่ ๆ ก็ได้
- 2.3 จิตความสามารถของบุคคล และขององค์กร
- 2.4 ประสิทธิภาพในการทำงาน

3. ทดลองและการเรียนรู้ เนื่องจากกิจกรรมการจัดการความรู้ เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ จึงต้องทดลองทำเพียงน้อย ๆ ซึ่งถ้าล้มเหลวก็ก่อผลเสียหายไม่มากนัก ถ้าได้ผลไม่ดีก็ยกเลิกความคิดนั้น ถ้าได้ผลดีจึงขยายการทดลองคือปฏิบัติมากขึ้น จนในที่สุดขยายเป็นวิธีทำงานแบบใหม่ หรือที่เรียกว่า ได้วิธีการปฏิบัติที่ส่งผลเป็นเลิศ (best practice) ใหม่แน่นอน

4. นำเข้าความรู้จากภายนอกอย่างเหมาะสม โดยต้องถือว่าความรู้จากภายนอก ยังเป็นความรู้ที่ “ดิบ” อยู่ต้องเอามาทำให้ “สุก” ให้พร้อมใช้ตามสภาพของเรา โดยการเติมความรู้ที่มีตามสภาพของเราลงไป จึงจะเกิดความรู้ที่เหมาะสมกับที่เราต้องการใช้

หลักการของการจัดการความรู้ จึงมุ่งเน้นไปที่การจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือระดมความรู้ในคน และความรู้ในกระดาดทั้งที่เป็นความรู้จากภายนอก และความรู้ของกลุ่มผู้ร่วมงานเอามาใช้และยกระดับความรู้ของบุคคลขอ ผู้ร่วมงาน และขององค์กรทำให้งานมีคุณภาพสูงขึ้น คนเป็นบุคคลเรียนรู้และองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้จึงเป็นทักษะสืบส่วน เป็นความรู้เชิงทฤษฎีเพียงส่วนเดียว การจัดการความรู้จึงอยู่ในลักษณะ “ไม่ทำ - ไม่รู้”

ก จ ก ร ร ม

กิจกรรมที่ 1 ให้อธิบายความหมายของ “การจัดการความรู้” มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 ให้อธิบายความสำคัญของ “การจัดการความรู้” มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ให้อธิบายหลักการของ “การจัดการความรู้” มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กระบวนการในการจัดการความรู้

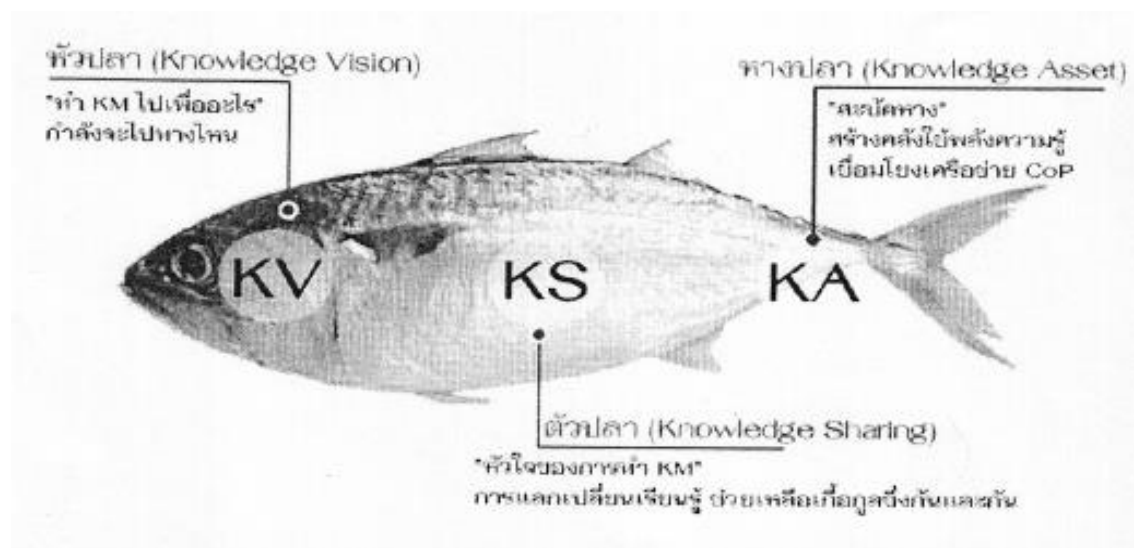
การจัดการความรู้นั้นมีหลายรูปแบบ หรือที่เรียกกันว่า “โมเดล” มีหลากหลาย โมเดล หัวใจของการจัดการความรู้ คือ การจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวคน ในฐานะผู้ปฏิบัติ และเป็นผู้มีความรู้ การจัดการความรู้ที่ทำให้คนเคารพในศักดิ์ศรีของคนอื่น การจัดการความรู้นอกจากการจัดการความรู้ในตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองแล้วยังมองรวมถึงการจัดการความรู้ในกลุ่มหรือองค์กรด้วย รูปแบบ การจัดการความรู้จึงอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีความรู้ ปฏิบัติในระดับความชำนาญที่ต่างกัน เคารพความรู้ที่อยู่ในตัวคน

ดร.ประพนธ์ ภาสุกยิด ได้คิดค้นรูปแบบการจัดการความรู้ไว้ 2 แบบ คือ รูปแบบปลาหรือที่เรียกว่า “โมเดลปลา” และรูปแบบปลาตะเพียน หรือที่เรียกว่า “โมเดลปลา ตะเพียน” แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวมของการจัดการ ที่ครอบคลุมทั้งความรู้ที่ชัดแจ้ง และความรู้ที่ฝังลึก ดังนี้

โมเดลปลา

เพื่อให้การจัดการความรู้ หรือ KM เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย จึงกำหนดให้การจัดการ ความรู้เปรียบเหมือนกับปลาตัวหนึ่ง มีสิ่งที่ต้องดำเนินการจัดการความรู้อยู่ 3 ส่วน โดย กำหนดว่า ส่วนหัว คือ การกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ชัดเจน ส่วนตัวปลา คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และส่วนหางปลา คือ ความรู้ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ตาม “โมเดลปลา”

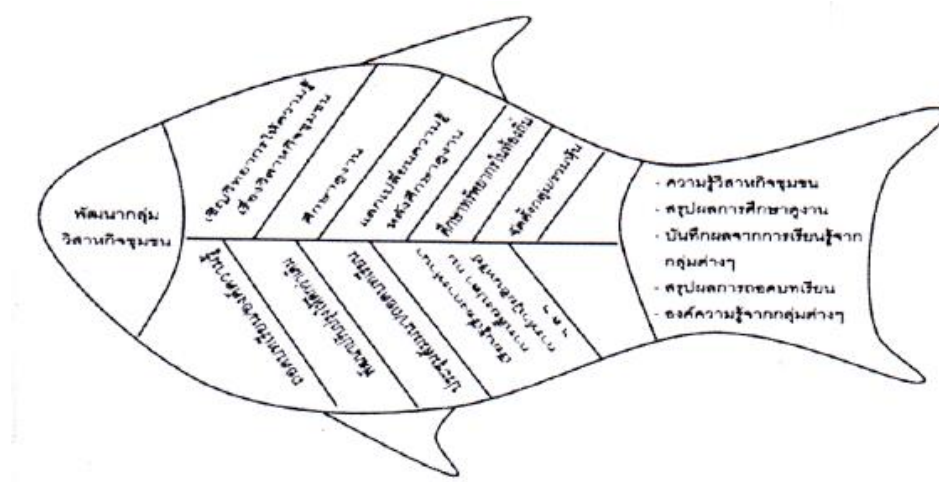

ส่วนที่ 1 “หัวปลา” หมายถึง “Knowledge Vision” หรือ KV คือ เป้าหมายของการจัดการความรู้ ผู้ใช้ต้องรู้ว่า จะจัดการความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายอะไร เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและ ยุทธศาสตร์ขององค์กรอย่างไร เช่น จัดการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานจัดการความรู้เพื่อพัฒนา ทักษะชีวิตด้านอาชีพ จัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม จัดการความรู้เพื่อพัฒนา ทักษะชีวิตด้านชีวิตและทรัพย์สิน จัดการความรู้เพื่อฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของคนใน ชุมชน เป็นต้น

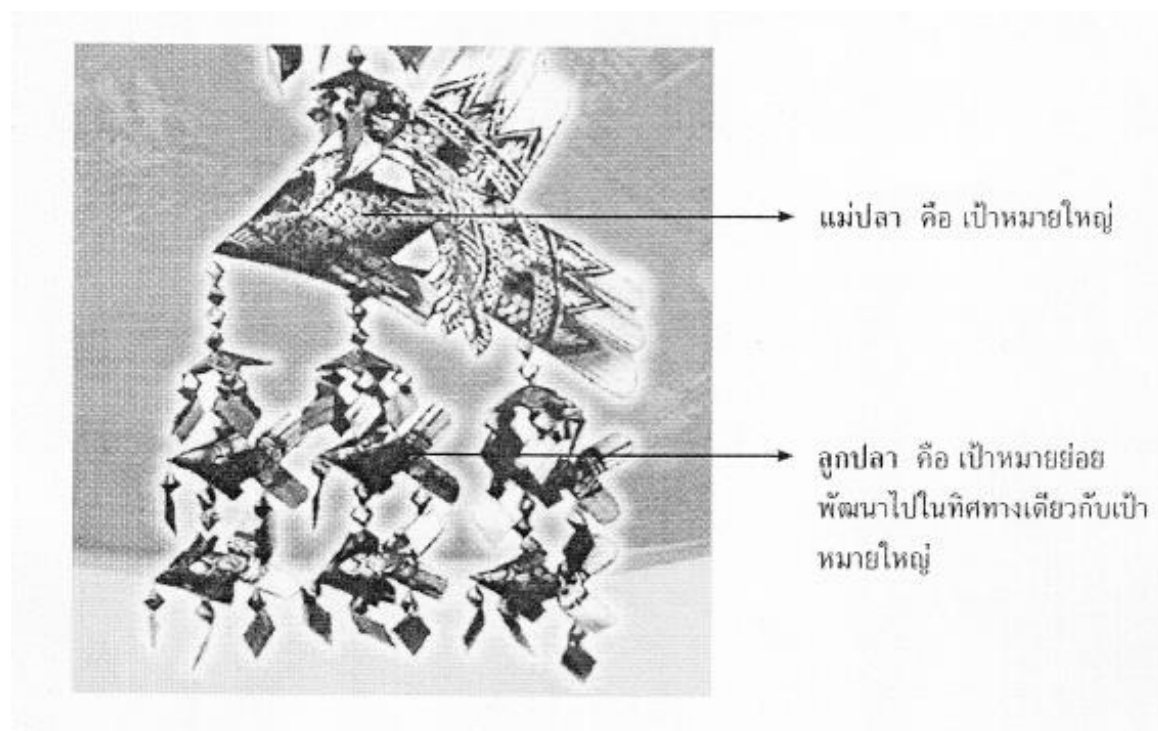
ส่วนที่ 2 “ตัวปลา” หมายถึง “Knowledge Sharing” หรือ KS เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการ แบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนผู้ปฏิบัติ เป็นการแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานที่ประสบผลสำเร็จไม่เน้นที่ ปัญหา เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีหลากหลายแบบ อาทิ การเล่าเรื่อง การสนทนาเชิงลึก การชื่น ชมหรือการสนทนาในเชิงบวก เพื่อนช่วย เพื่อน การทบทวนการปฏิบัติงาน การถอดบทเรียน การถอด องค์ความรู้

ส่วนที่ 3 “หางปลา” หมายถึง “Knowledge Assets” หรือ KA เป็นขุมความรู้ที่ได้จากการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ที่มีชีวิตไม่หยุดนิ่ง คือ นอกจากจัดเก็บความรู้แล้วยังง่าย ในการนำความรู้ออกมาใช้จริง ง่ายในการนำความรู้ออกมาต่อยอด และง่ายในการปรับข้อมูลไม่ให้ ล้าสมัย ส่วนนี้จึงไม่ใช่ส่วนที่มีหน้าที่เก็บข้อมูลไว้เฉย ๆ ไม่ใช่ห้องสมุดสำหรับเก็บสะสมข้อมูลที่ นำไปใช้จริงได้ยาก ดังนั้น เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือจัดเก็บความรู้โดยตรง พลังยังในกระบวนการจัดการความรู้

ตัวอย่างการจัดการความรู้เรื่อง “พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน” ในรูปแบบปลา

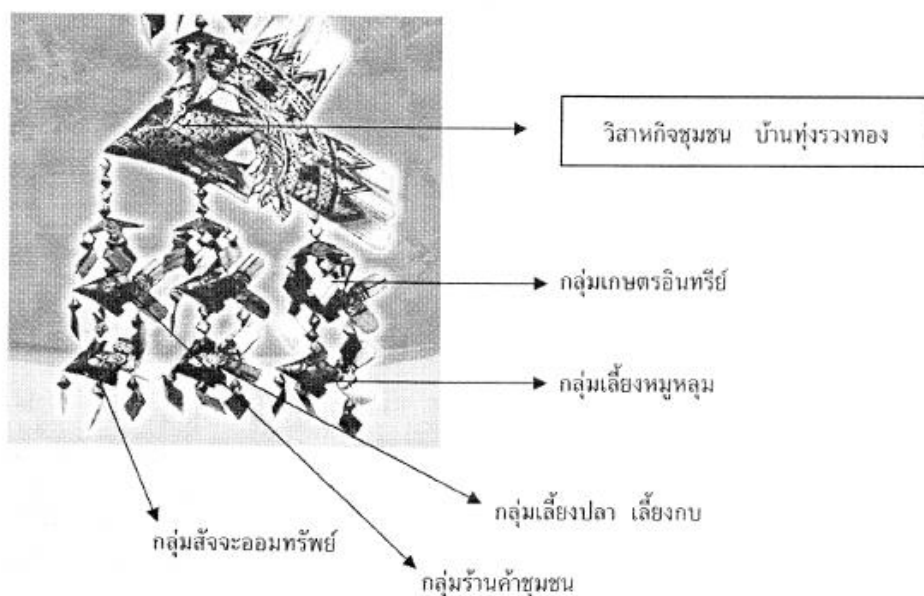
โมเดลปลาตะเพียน

จากโมเดล “ปลา” ตัวเดิมมาสู่โมเดล “ปลาตะเพียน” ที่เป็นฝูง โดยเปรียบ แม่ปลา “ปลาตัวใหญ่” ได้กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ขององค์กรใหญ่ ในขณะที่ปลาตัวเล็ก หลาย ๆ ตัว เปรียบได้กับเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ต้องไปตอบสนองเป้าหมายใหญ่ขององค์กร จึงเป็นปลาทั้งฝูงเหมือน “โมบายปลาตะเพียน” ของเล่นเด็กไทยสมัยโบราณที่ผู้ใหญ่สานเอาไว้แขวนเหนือเปลเด็ก เป็นฝูงปลาที่หันหน้าไปในทิศทางเดียวกัน และมีความเพียรพยายามที่จะว่ายไปในกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ปลาใหญ่ อาจเปรียบเหมือนการพัฒนาอาชีพ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ซึ่งการพัฒนาอาชีพดังกล่าวต้องมีการแก้ปัญหาและพัฒนาาร่วมกันไปทั้งระบบ เกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งการทำบัญชีครัวเรือน การทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ ในครอบครัวหรือจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ เป็นต้น เหล่านี้ถือเป็นปลาตัวเล็ก หากการแก้ปัญหาที่ปลาตัวเล็กประสบผลสำเร็จ จะส่งผลให้ปลาตัวใหญ่หรือเป้าหมายในระดับชุมชนประสบผลสำเร็จด้วยเช่นกัน นั่นคือ ปลาว่ายไปข้างหน้าอย่างพร้อมเพรียงกัน

ที่สำคัญ ปลาแต่ละตัวไม่จำเป็นต้องมีรูปร่างและขนาดเหมือนกัน เพราะการจัดการ ความรู้ของแต่ละเรื่อง มีสภาพของความยากง่ายในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน รูปแบบของการจัดการความรู้ของแต่ละหน่วยย่อย จึงสามารถสร้างสรรค์ปรับให้เข้ากับแต่ละที่ได้ อย่างเหมาะสม ปลาบางตัวอาจมีท้องใหญ่ เพราะอาจมีส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาก บางตัวอาจเป็นปลาที่หางใหญ่เด่นในเรื่องของการจัดระบบคลังความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติมาก แต่ทุกตัวต้องมีหัวและตาที่มองเห็นเป้าหมายที่จะไปอย่างชัดเจน

การจัดการความรู้ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของการทำงาน เช่น ก่อนเริ่มงานจะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในสิ่งที่กำลังจะทำ จะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองหรืออาศัยความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน มีการศึกษาวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ได้ผล พร้อมทั้งค้นหาเหตุผลด้วยว่าเป็นเพราะอะไร และจะสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้งานที่กำลังจะทำนี้ได้อย่างไร ในระหว่างที่ทำงานอยู่เช่นกันจะต้องมีการทบทวนการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการทบทวนกิจกรรมย่อยในทุก ๆ ขั้นตอน หมั่นตรวจสอบอยู่เสมอว่าจุดมุ่งหมายของงานที่ทำอยู่นี้คืออะไร กำลังเดินไปถูกทางหรือไม่เพราะเหตุใด ปัญหาคืออะไร จะต้องทำอะไรให้

แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ และนอกจากนั้น เมื่อเสร็จสิ้นการทำงานหรือเมื่อจบโครงการ ก็จะต้องมีการ ทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้มาแล้วว่ามีอะไรบ้างที่ทำได้ดี มีอะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือรับไว้เป็น บทเรียน ซึ่งการเรียนรู้ตามรูปแบบปลาทูนีถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นวงจรอยู่ ส่วนกลางของรูปแบบการจัดการความรู้นั้นเอง

กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าถึง ขั้นตอนที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่า เป้าหมายการทำงานของเราคืออะไร และ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายเราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไร อยู่ในรูปแบบใด อยู่กับใคร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานของคนใน องค์กรเพื่อเอื้อให้คนมีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่ง จะก่อให้เกิดการ สร้างความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา
3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการจัดทำสารบัญญและจัดเก็บความรู้ประเภท ต่าง ๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวมและการค้นหาความรู้ นำมาใช้ได้ง่ายและรวดเร็ว
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปเอกสาร หรือ รูปแบบอื่น ๆ ที่มีมาตรฐาน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และใช้ได้ง่าย
5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ เข้าถึงความรู้ได้ง่าย และสะดวก เช่น ใช้เทคโนโลยี เว็บบอร์ด หรือบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ทำได้หลายวิธีการ หากเป็นความรู้เด่นชัด อาจจัดทำเป็น เอกสารฐานความรู้ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หากเป็นความรู้ที่ฝังลึกที่อยู่ในตัวคนอาจจัดทำเป็นระบบ แลกเปลี่ยนความรู้เป็นทีมข้ามสายงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ พี่เลี้ยงสอนงาน การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น
7. การเรียนรู้ การเรียนรู้ของบุคคลจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งจะไปเพิ่มพูน องค์กรความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ความรู้เหล่านี้จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ ๆ เป็นวงจรที่ไม่สิ้นสุด เรียกว่าเป็น “วงจรแห่งการเรียนรู้”

ตัวอย่างของกระบวนการจัดการความรู้ “วิสาหกิจชุมชน” บ้านทุ่งรวงทอง

1. การบ่งชี้ความรู้

หมู่บ้านทุ่งรวงทองเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในอำเภोजุน จังหวัดพะเยา จากการที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้ไปส่งเสริมให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน และเห็นความสำคัญของการ รวมตัวกันเพื่อเกื้อกูลคนในชุมชนให้มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงมีเป้าหมายจะพัฒนา หมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน จึงต้องมีการบ่งชี้ความรู้ที่จำเป็นที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็น วิสาหกิจชุมชน นั่นคือหาข้อมูลชุมชนในประเทศไทย ที่มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และเมื่อศึกษาข้อมูลแล้วทำให้รู้ว่าความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนอยู่ที่ไหน นั่นคืออยู่ที่เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ราชการที่มาส่งเสริม และอยู่ในชุมชนที่มีการทำวิสาหกิจชุมชนแล้ว ประสบผลสำเร็จ

2. การสร้างและแสวงหาความรู้

จากการศึกษาข้อมูลแล้วว่า หมู่บ้านที่ทำเรื่องวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จอยู่ที่ไหน ได้ประสานหน่วยงานราชการ และจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเตรียมการในการไปศึกษาดูงาน เมื่อไปศึกษาดูงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น เข้าใจรูปแบบกระบวนการของการทำวิสาหกิจชุมชน และแยกกันเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในการทำวิสาหกิจชุมชน ในหมู่บ้านของตนเอง เมื่อกลับมาแล้วมีการทำเวทีหลายครั้งทั้งเวทีใหญ่ที่คนทั้งหมู่บ้านและหน่วยงานหลายหน่วยงานมาให้คำปรึกษาชุมชนร่วมกันคิดวางแผน และตัดสินใจ รวมทั้งมีเวทีย่อยเฉพาะกลุ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีชาวบ้านหลายครั้ง ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาในหลายด้าน เช่น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ

การทำหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชนเป็นความรู้ใหม่ของคนในชุมชนชาวบ้านได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีส่วนราชการและองค์กรเอกชนต่าง ๆ ร่วมกันหนุนเสริมการทำงานอย่างบูรณาการ และจากการถอดบทเรียนหลายครั้ง ชาวบ้านมีความรู้เพิ่มมากขึ้น และบันทึกความรู้อย่างเป็นระบบนั่นคือ มีความรู้เฉพาะกลุ่ม ส่วนใหญ่จะบันทึกในรูปแบบเอกสารและมีการทำวิจัยจากบุคคลภายนอก

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้

มีการจัดทำข้อมูล ซึ่งมาจากการถอดบทเรียน และการจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่เฉพาะกลุ่ม เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษา กศน. และนักเรียนในระบบโรงเรียน รวมทั้งมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของ กศน.อำเภोजุนด้วย

5. การเข้าถึงความรู้

นอกจากการมีข้อมูลในชุมชนแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรบริหารส่วนตำบล ได้จัดทำข้อมูลเพื่อให้คนเข้าถึงความรู้ได้ง่าย ได้นำข้อมูลใส่ไว้ในอินเทอร์เน็ต และ ในแต่ละตำบลจะมีอินเทอร์เน็ตตำบลให้บริการ ทำให้คนภายนอกเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และมี การเข้าถึงความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการมาศึกษาดูงานของคนภายนอก

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

ในการดำเนินงานกลุ่มชุมชน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในหลายรูปแบบ ทั้งการไปศึกษาดูงาน การศึกษาเป็นการส่วนตัว การรวมกลุ่มในลักษณะชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้กลุ่มได้รับความรู้มากขึ้น และบางกลุ่มเจอปัญหาอุปสรรค โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มทำให้กลุ่มต้องมาทบทวนร่วมกันใหม่ สร้างความเข้าใจร่วมกันและเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการจากกลุ่มอื่นเพิ่มเติมทำให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ล่มสลาย

7. การเรียนรู้

กลุ่มได้เรียนรู้หลายอย่างจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน การที่กลุ่มมีการพัฒนาขึ้น นั้นแสดงว่ากลุ่มมีความรู้มากขึ้นจากการลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันการพัฒนานอกจากความรู้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการยกระดับความรู้ของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความคิดของคนในชุมชนด้วย ชุมชนมีความคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการทำกิจกรรม เพื่อเรียนรู้ร่วมกันบ่อยขึ้น มีความคิดในการพึ่งพาตนเอง และเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

กิจกรรมท้ายบท

กิจกรรมที่ 1 รูปแบบของการจัดการความรู้มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 กระบวนการจัดการความรู้มีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างกลุ่มหรือชุมชนที่มีการจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ และอธิบายด้วยว่า สำเร็จอย่างไร เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

การรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้

บุคคลและเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

ในการจัดการความรู้ด้วยวิธีการรวมกลุ่มปฏิบัติการเพื่อต่อยอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อดึงความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลออกมาแล้วสกัดเป็นชุมชนความรู้ หรือองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน นั้น จะต้องมีบุคคลที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในบรรยากาศของการมีใจในการแบ่งปัน ความรู้ รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้คนอยากที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บุคคลที่สำคัญและ เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ มีดังต่อไปนี้ “

คุณเอื้อ” ชื่อเต็มคือ “คุณเอื้อระบบ” เป็นผู้นำระดับสูงขององค์กรหน้าที่สำคัญ คือ 1) ทำให้การจัดการความรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานตามปกติขององค์กร 2) เปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กร เป็น “ผู้นำ” ในการพัฒนาวิธีการทำงานที่ตนรับผิดชอบ และนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน สร้างวัฒนธรรมการเอื้ออาทรและแบ่งปันความรู้ และ 3) หากสุโลบายทำให้ความสำเร็จของการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้มีการนำไปใช้มากขึ้น

“คุณอำนวย” หรือผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้ เป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำคนมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานร่วมกัน ช่วยให้เห็นเหล่านั้นสื่อสารกันให้เกิดความเข้าใจ เห็นความสามารถของกันและกันเป็นผู้เชื่อมโยงคนหรือหน่วยงานเข้าหากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อมระหว่างคนที่มีความรู้หรือประสบการณ์กับผู้ต้องการเรียนรู้และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ คุณอำนวยต้องมีทักษะที่สำคัญคือทักษะการสื่อสารกับคนที่แตกต่างหลากหลาย รวมทั้งต้องเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายและรู้จักประสานความแตกต่าง เหล่านั้นให้มีคุณค่าในทางปฏิบัติ ผลักดันให้เกิดการพัฒนา และติดตามประเมินผลการดำเนินงานค้นหาความสำเร็จ หรือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

“คุณกิจ” คือ เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานคนทำงานที่รับผิดชอบงานตามหน้าที่ของตนในองค์กรถือเป็นผู้จัดการความรู้ตัวจริงเพราะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้มีประมาณร้อยละ 90 ของทั้งหมดเป็นผู้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการใช้การจัดการความรู้ของกลุ่มตน เป็นผู้ค้นหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม และดำเนินการเสาะหาและดูดซับความรู้จากภายนอกเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันที่กำหนดไว้เป็นผู้ดำเนินการจัดบันทึกและจัดเก็บความรู้ให้หมุนเวียนต่อยอดความรู้ไป

“คุณลิขิต” คือ คนที่ทำหน้าที่จัดบันทึกกิจกรรมจัดการความรู้ต่าง ๆ เพื่อจัดทำเป็นคลังความรู้ขององค์กร

ในการจัดการความรู้ที่อยู่ในคนโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการเล่าเรื่องสู่กันฟัง บุคคลที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันเพื่อเล่าเรื่องคือผู้นำสูงสุด หรือที่เรียกว่า “คุณเอื้อ” เมื่อรวมตัวกันแล้วแต่ละคนได้เล่าเรื่องที่ประสบผลสำเร็จจากการปฏิบัติของตนเอง ออกมาให้เพื่อนฟัง คนที่เล่าเรื่องแต่ละเรื่องนั้นเรียกว่า “คุณกิจ” และในระหว่างที่เล่าจะมีการซักถามความรู้ เพื่อให้เห็นแนวทางของปฏิบัติ เทคนิค เคล็ดลับในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ผู้ที่ทำหน้าที่เรียกว่า “คุณอำนวย” และในขณะที่เล่าเรื่องจะมีผู้คอยจดบันทึก โดยเฉพาะเคล็ดลับ วิธีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ นั่นคือ “คุณลิขิต” ซึ่งก็หมายถึงคนที่คอยจดบันทึกนั่นเอง เมื่อทุกคนเล่าจบได้ฟังเรื่องราววิธีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จแล้ว ทุกคนช่วยกันสรุปความรู้ที่ได้จากการสรุปนี้ เรียกว่า “แก่นความรู้” นั่นเอง

เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หัวใจสำคัญคือการจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวคน เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงมีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1. การประชุม (สัมมนา ปฏิบัติการ) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ มีการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ในรูปแบบนี้กันมาก โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ

2. การไปศึกษาดูงาน นั่นคือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการไปศึกษาดูงาน มีการซักถาม หรือ จัดทำเวทีแสดงความคิดเห็นในระหว่างไปศึกษาดูงาน ก็ถือเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน คือ ความรู้ ย้ายจากคนไปสู่คน

3. การเล่าเรื่อง (storytelling) เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ปฏิบัติงานที่มีลักษณะคล้ายกัน ประมาณ 8 - 10 คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการเล่าเรื่องสู่กันฟัง การเล่าเรื่องผู้ฟัง จะต้องนั่งฟังอย่างมีสมาธิ หรือฟังอย่างลึกซึ้ง จะทำให้เข้าใจในบริบทหรือสภาพความเป็นไปของเรื่องที่เล่า เมื่อแต่ละคนเล่าจบจะมีการสกัดความรู้ที่เป็นเทคนิค วิธีการที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จออกมา งานที่ทำจนประสบผลสำเร็จ เรียกว่า best practice หรือการปฏิบัติงานที่เลิศ ซึ่งแต่ละคนอาจมีวิธีการที่แตกต่างกัน ความรู้ที่ได้ถือเป็นการยกระดับความรู้ให้กับ คนที่ยังไม่เคยปฏิบัติ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนางาน ของตนเองได้

4. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice : CoPs) เป็นการรวมตัวกันของคนที่สนใจเรื่อง เดียวกัน รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนทั้งเป็นทางการ ผ่านการสื่อสารหลาย ๆ ช่องทาง อาจรวมตัวกันใน ลักษณะของการประชุม สัมมนา และแลกเปลี่ยนความรู้กัน หรือการ รวมตัวในรูปแบบอื่น เช่น การตั้ง เป็นชมรม หรือใช้เทคโนโลยีในการแลกเปลี่ยนความรู้กันในลักษณะของเว็บบล็อก ซึ่งสามารถ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ทุกที่ ทุกเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะทำให้เกิด การพัฒนาความรู้ และต่อยอดความรู้

5. การสอนงาน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้หรือบอกวิธีการทำงาน การช่วยเหลือให้ คำแนะนำ ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งการสร้างบรรยากาศเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ จากคนที่รู้มาก ไปสู่คนที่รู้น้อยในเรื่องนั้น ๆ

6. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) หมายถึง การเชิญทีมอื่นมาแบ่งปันประสบการณ์ดี ๆ ที่ เรียกว่า best practice ให้เรามาแนะนำ มาสอน มาบอกต่อ หรือมาเล่าให้เราฟัง เพื่อเราจะได้นำไป ประยุกต์ใช้ในองค์กรของเราได้ และเปรียบเทียบเป็นระยะ เพื่อยกระดับความรู้และพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ต่อไป

7. การทบทวนก่อนการปฏิบัติงาน (Before Action Review : BAR) เป็นการทบทวนการ ทำงานก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อดูความพร้อมก่อนเริ่มการอบรม ให้ความรู้ หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ โดยการ เชิญคณะทำงานมาประชุมเพื่อตรวจสอบความพร้อมแต่ละฝ่ายนำเสนอถึงความพร้อมของตนเองตาม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับการทบทวนก่อนการปฏิบัติงาน จึงเป็นการป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นก่อน การทำงานนั่นเอง

8. การทบทวนขณะปฏิบัติงาน (During Action Review : DAR) เป็นการทบทวนในระหว่าง ที่ทำงาน หรือจัดอบรม โดยการสังเกตและนำผลจากการสังเกตมาปรึกษาหารือ และแก้ปัญหาในขณะ ทำงานร่วมกัน ทำให้ลดปัญหาหรืออุปสรรคในระหว่างการทำงานได้

9. การทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) เป็นการติดตาม ผลหรือ ทบทวนการทำงานของผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือคณะทำงานหลังเลิกกิจกรรมแล้ว โดยการนั่งทบทวนสิ่งที่ ได้ปฏิบัติไปร่วมกัน ผ่านการเขียนและการพูด ด้วยการตอบคำถามง่าย ๆ ว่า คาดหวังอะไรจากการทำ กิจกรรมนี้ได้ตามที่คาดหวังหรือไม่ได้เพราะอะไรและจะอย่างไรต่อไป

10. การจัดทำดัชนีผู้รู้ คือการรวบรวมผู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง หรือภูมิปัญญารวบรวม จัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งรูปแบบที่เป็นเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้คนได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ง่าย และนำไปสู่กิจกรรมการแลกเปลี่ยนรู้ต่อไป

เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครื่องมืออีกหลายชนิดที่นำไปใช้ในการจัดการความรู้ เครื่องมือที่มีผู้นำมาใช้มากในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับตนเองและระดับกลุ่ม คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเทคนิคการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากวิธีการทำงาน ของคนอื่นที่ประสบผลสำเร็จ หรือที่เรียกว่า Best practice เป็นการเรียนรู้ทางลัด นั่นคือเอาเทคนิค วิธีการทำงานที่คนอื่นทำแล้วประสบผลสำเร็จมาเป็นบทเรียน และนำวิธีการนั้นมาประยุกต์ใช้กับตนเอง เกิดวิธีการปฏิบัติใหม่ที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม เป็นวงจรเรื่อยไปไม่สิ้นสุด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการเล่าเรื่องมี ลักษณะ ดังนี้

การเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง หรือ Storytelling เป็นเครื่องมืออย่างง่ายในการจัดการความรู้ ซึ่งมีวิธีการไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน สามารถใช้ได้กับทุกกลุ่มเป้าหมายเป็นการเล่าประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละคนว่ามี วิธีการอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ

กิจกรรมเล่าเรื่อง ต้องทำอะไรบ้าง

กิจกรรมจัดการความรู้ โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้คุณกิจ (สมาชิกทุกคน) เขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงาน ของตนเอง เพื่อให้ความรู้ฝังลึกในตัว (Tacit Knowledge) ปรากฏออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge)
2. เล่าเรื่องความสำเร็จของตนเอง ให้สมาชิกในกลุ่มย่อยฟัง
3. คุณกิจ (สมาชิก) ในกลุ่มช่วยกันสกัดขุมความรู้จากเรื่องเล่า เขียนบนกระดาษฟลิปชาร์ต
4. ช่วยกันสรุปขุมความรู้ที่สกัดได้จากเรื่อง ซึ่งมีจำนวนหลายข้อให้กลายเป็นแก่น ความรู้ ซึ่งเป็นหัวใจที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จ
5. ให้แต่ละกลุ่ม คัดเลือกเรื่องเล่าที่ดีที่สุด เพื่อนำเสนอในที่ประชุมใหญ่
6. รวบรวมเรื่องเล่าของทุกคน จัดทำเป็นเอกสารคลังความรู้ขององค์กร หรือเผยแพร่ผ่านทาง เว็บไซต์ เพื่อแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน

ตัวอย่างเรื่องเล่า “ประสบการณ์ความสำเร็จ

“...แซน อีกแล้ว ! ทำไม เธอถึงเกรงอย่างนี้ นี่เป็นครั้งที่เท่าไรล่ะ ที่ชอบรังแกเด็ก ครูเอื้อมระอา เธอเหลือเกิน”

เสียงครูเวรประจำวัน เป็นสุภาพสตรีวัยกลางคน กล่าวคำหิ ด.ช.แซน ผู้กำพร้าพ่อแม่ ต่อหน้าเพื่อน ๆ ที่หน้าเสาธง

จากนั้นก็หันมาใส่อารมณ์กับข้าพเจ้าที่ยืนดูอยู่ข้าง ๆ

“ครูสมชาย ช่วยจัดการให้พี่ที่เถอะ พี่ไม่รู้จะทำอย่างไรกับเด็กเกรคนนี้แล้ว”

ข้าพเจ้าตอบรับไปสั้น ๆ ด้วยคำว่า “ครับ” พร้อมกับความรู้หลายอย่างที่อัดแน่นอยู่ในใจที่ยากจะอธิบาย

ข้าพเจ้าไปหาแซน ซึ่งอาศัยอยู่กับยายในเย็นวันหนึ่ง พร้อมของฝากเล็ก ๆ น้อย ๆ พุดคุย สารทุกข์สุขดิบแบบคนคุ้นเคยกัน ตามประสาครูบ้านนอก ทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกกว่า พ่อ และแม่ของแซนเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งกันบกพร่อง และตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็มักทะเลาะดบตีกันให้ลูกเห็นเป็นประจำ ข้าพเจ้ากลับบ้านพร้อมใจท้อข้อใหญ่

รุ่งขึ้น ข้าพเจ้าเรียกแซนมาคุย ชวนให้มาช่วยทำงานในวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อหารายได้เสริม เช่นปลูกผักสวนครัว เพาะชำกล้าไม้ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้รับซื้อเอง

จากวันนั้น วันที่แซนเรียนอยู่ชั้น ม.1 มีพฤติกรรมคือ...เกร...ไม่ตั้งใจเรียน....

จนถึงวันที่ 23 มีนาคม 2551 แซนจบชั้น ม.3 ด้วยเกรดเฉลี่ย 3.68 สอบเข้าเรียนต่อชั้น ม.4 โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ในโปรแกรมวิทย์ - คณิตได้ มีรายได้สะสมเป็นตัวเลขเงินในบัญชีธนาคารจากการหารายได้พิเศษระหว่างเรียน เป็นจำนวนเงินหมื่นกว่าบาท

หลังเสร็จพิธีรับประกาศนียบัตร ชั้น ม.3 แซนมาราบที่ดักของข้าพเจ้า พร้อมพูดด้วยน้ำเสียงที่สั่นเครือ และน้ำตาของความปลื้มปีติว่า...

“ครูครับ ! ถ้าไม่มีครูผมคงไม่มีวันนี้ครับ”

น้ำตาของข้าพเจ้าไหลซึมโดยไม่รู้ตัว

ตบไหล่แซนแรง ๆ กอดซ้ำอีกทีหนึ่ง เหมือนกอดลูกชาย

ดีใจด้วยจริง ๆ ะ สู้ต่อไปนะ...นะ...แซน...

ชุมชนนักปฏิบัติหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ (CoPs)

ในชุมชนมีปัญหาซับซ้อนที่คนในชุมชนต้องร่วมกันแก้ไข การจัดการความรู้จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้ความร่วมมือ และให้ข้อเสนอแนะในเชิงสร้างสรรค์ การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมมือกันพัฒนาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เรียกว่า “ชุมชนนักปฏิบัติ” บุคคลในกลุ่มจึงต้องมีเจตคติที่ดี

ในการแบ่งปันความรู้ นำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนากลุ่มจากการลงมือปฏิบัติ และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

ชุมชนนักปฏิบัติคืออะไร

ชุมชนนักปฏิบัติ คือ คนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งทำงานด้วยกันมาระยะหนึ่งมีเป้าหมายร่วมกัน และต้องการที่จะแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน กลุ่มดังกล่าวมักจะไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยองค์กร หรือชุมชนเป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการแก้ปัญหา พัฒนาตนเองเป็นความพยายามที่จะทำให้ความฝันของตนเองบรรลุผลสำเร็จ กลุ่มที่เกิดขึ้นไม่มีอำนาจใด ๆ ไม่มีการกำหนดไว้ในแผนภูมิโครงสร้างองค์กร ชุมชน เป้าหมายของการเรียนรู้ของคนมีหลายอย่าง ดังนั้นชุมชนนักปฏิบัติจึงมีได้มีเพียงกลุ่มเดียว แต่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อยู่ที่ประเด็นเนื้อหาที่ต้องการจะเรียนรู้ร่วมกันนั่นเอง และคนคนหนึ่งอาจจะเป็นสมาชิกในหลายชุมชนก็ได้

ชุมชนนักปฏิบัติมีความสำคัญอย่างไร

ชุมชนนักปฏิบัติเกิดจากกลุ่มคนที่มีความเชื่อความสัมพันธที่ไม่เป็นทางการมารวมตัวกัน เกิดจากความใกล้ชิด ความพอใจจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การรวมตัวกันในลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ ๆ มากกว่าการรวมตัวกันอย่าง เป็นทางการ มีจุดเน้น คือ ต้องการเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์การทำงานเป็นหลักการทำงานในเชิงปฏิบัติ หรือจากปัญหาในชีวิตประจำวัน หรือเรียนรู้เครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนางาน หรือวิธีการทำงานที่ได้ผลและไม่ได้ผลการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก สร้างความรู้และความเข้าใจได้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ หรือการฝึกอบรมตามปกติ เครื่องมือที่ไม่เป็นทางการในเวทีชุมชนนักปฏิบัติซึ่งมีสมาชิกจากต่างหน่วยงาน ต่างชุมชน จะช่วยให้องค์กรหรือชุมชนประสบความสำเร็จได้ดีกว่าการสื่อสารตามโครงการที่เป็นทางการ

ชุมชนนักปฏิบัติเกิดขึ้นได้อย่างไร

การรวมกลุ่มปฏิบัติการ หรือการก่อตัวขึ้นเป็นชุมชนนักปฏิบัติได้ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคน คนต้องมี 3 สิ่งต่อไปนี้ เป็นเบื้องต้น คือ

1. ต้องมีเวลา คือ เวลาที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ช่วยกันพัฒนางาน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น หากคนที่มารวมกลุ่มไม่มีเวลาหรือไม่จัดสรรเวลาไว้เพื่อการนี้ ก็ไม่มีทางที่จะรวมกลุ่มปฏิบัติการได้

2. ต้องมีเวทีหรือพื้นที่ การมีเวทีหรือพื้นที่คือการจัดหาหรือกำหนดสถานที่ที่จะใช้ในการพบกลุ่ม การชุมชน พบปะพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตามที่กลุ่มได้ช่วยกันกำหนดขึ้น เวทีดังกล่าวนี้อาจมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนา การจัดเวทีประชาคมเวทีข้างบ้าน การจัดเป็นมุกกาแฟ มุมอ่านหนังสือ เป็นต้น

การจัดให้มีเวทีหรือพื้นที่ดังกล่าว เป็นการทำให้คนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในบรรยากาศสบาย ๆ เปิดโอกาสให้คนที่สนใจเรื่องคล้าย ๆ กัน หรือคนที่ทำงานด้านเดียวกันมีโอกาสจับกลุ่มปรึกษาหารือกันได้โดยสะดวก ตามความสนใจในภาษาอังกฤษเรียกการ ชุมชนลักษณะนี้ว่า “Community of Practices” หรือเรียกย่อว่า CoPs ในภาษาไทยเรียก “ชุมชนนักปฏิบัติ”

ชุมชนนักปฏิบัติเป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไป และมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายเดียวกันนี้ เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนปฏิบัติการ หรือเรียกคำย่อในภาษาอังกฤษว่า CoPs ก็เป็นที่เข้าใจกัน

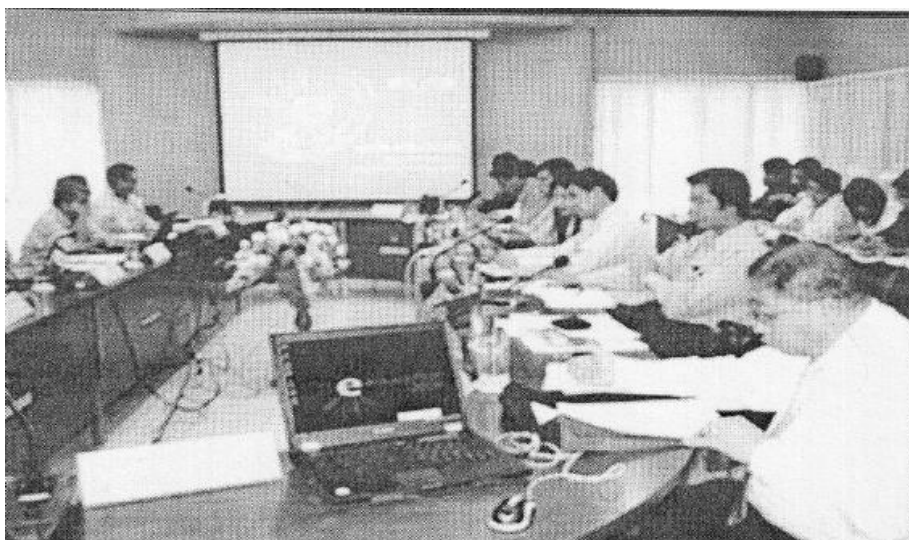
3. ต้องมีไมตรี คนต้องมีไมตรีต่อกันเมื่อมาพบปะกัน การมีไมตรีเป็นเรื่องของใจ การมีน้ำใจต่อกัน มีใจให้กันและกัน เป็นใจที่เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พร้อมรับสิ่งใหม่ ๆ ไม่ติดยึดอยู่กับสิ่งเดิม ๆ มีความเอื้ออาทร พร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การรวมกลุ่มปฏิบัติการ จะดำเนินไปได้ด้วยดี บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จะต้องมีเวลา เวทีไมตรี เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง และเอื้ออำนวยต่อการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายในกลุ่ม จะทำให้ได้มุมมองที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

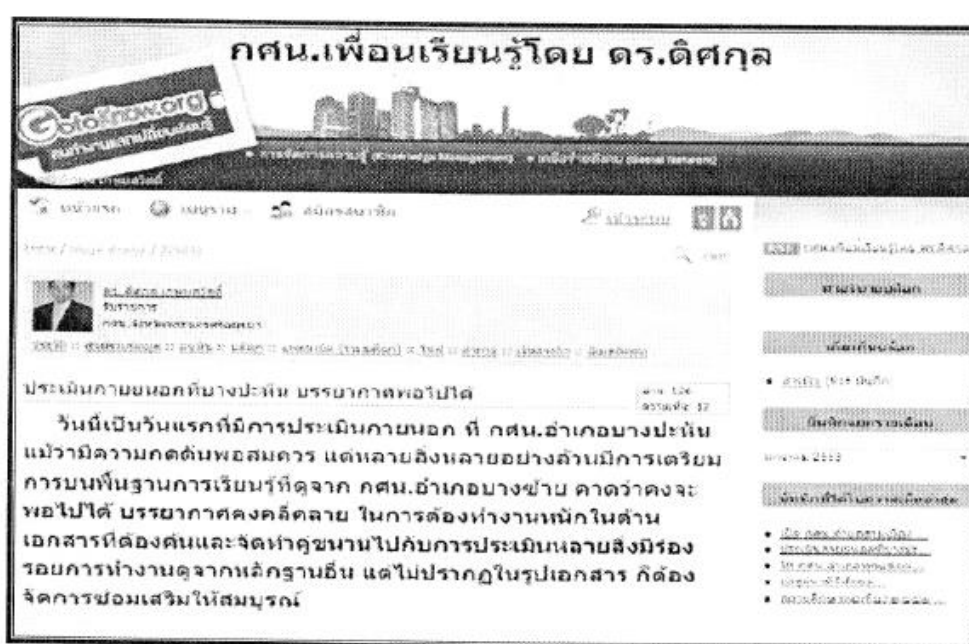
รูปแบบของเวทีชุมชนนักปฏิบัติ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีชุมชนนักปฏิบัติมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การมารวม กลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุม การสัมมนา การจัดเวทีประชาคม เวทีข้างบ้าน การจัดเป็นมุมกาแฟ มุมอ่านหนังสือ แต่ในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสาร ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านทางอินเทอร์เน็ต ดังนั้นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เรียกว่า “เวทีชุมชนนักปฏิบัติ” จึงมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. **เวทีจริง** เป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือชุมชน และมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วยการเห็นหน้ากัน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่การแลกเปลี่ยนในลักษณะนี้จะมีข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาพบกัน แต่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ในเชิงลึก

2. **เวทีสื่อ** เป็นการรวมตัวกันเชื่อมเป็นเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารหรือค้นคว้าหาข้อมูลกันอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านทางออนไลน์ จะเห็นหน้ากันหรือไม่เห็นหน้ากันก็ได้ และจะมีความรู้สึกเหมือนอยู่ใกล้กัน จึงเรียกว่า “เวทีสื่อ” นั่นคือ สื่อที่อยู่ใกล้กันนั่นเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะใช้วิธีการบันทึกผ่านเว็บบล็อก ซึ่งเหมือนสมุดบันทึกเล่มหนึ่งที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต สามารถบันทึกเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งข้อมูลหากันได้ทุกที่ทุกเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายเนื่องจากไม่ต้องเดินทางมาพบกัน

ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ การที่คนในชุมชนเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะเป็นผู้ให้ความรู้และรับความรู้จากการแบ่งปันความรู้ทั้งในตนเองและความรู้ในเอกสารให้เก้กันและกัน ชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงมีทั้งระบบบุคคลและระดับกลุ่ม เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงต้องเริ่มที่ตัวบุคคล เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ สร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เห็นความสำคัญของการมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมที่รัฐบาลหรือองค์กร ชุมชนจัดให้จากการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดเป็นความเคยชินและเห็นประโยชน์จากความรู้ที่ได้รับเพิ่มขึ้น

การสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ของบุคคล คือ การให้ประชาชนในชุมชนได้รับบริการต่าง ๆ ที่สนใจอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นเป็นอันดับแรก เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้นำในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งการเรียนรู้จากหนังสือ เรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ดังนั้น บุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคม การส่งเสริมให้บุคคลเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ย่อมส่งผลให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วย การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะทำให้เกิดการหมุนเกลียวของความรู้ หากบุคคลในชุมชนเกิดความคุ้นเคยและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อยู่เสมอ จะเป็นก้าวต่อไปของการพัฒนาชุมชนและสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ตัวชี้วัดระดับกลุ่ม

1. มีเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลายประเด็น
2. มีกลุ่ม องค์กร เครือข่ายที่มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
3. มีชุดความรู้ องค์กรความรู้ ภูมิปัญญา ที่ปรากฏเด่นชัด และเป็นประสบการณ์เรียนรู้ของชุมชน ถูกบันทึกและจัดเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ

การพัฒนาขอบข่ายความรู้ของกลุ่ม

ขอบข่ายความรู้จะกว้างขวางเพียงใดขึ้นอยู่กับเป้าหมายและประโยชน์ของความรู้ที่กลุ่มต้องการในกลุ่มพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนนั้น เป้าหมายของการจัดตั้งกลุ่มก็เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดปัญหาการว่างงาน และสร้างความสามัคคีในชุมชน แต่กลุ่มอาชีพที่ดำเนินการอยู่ได้ในปัจจุบัน มีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลให้กลุ่มเข้มแข็งยั่งยืน และกลุ่มล่มสลายไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ กลุ่มที่ดำเนินการอยู่ได้ดีว่ากลุ่มมีการจัดการความรู้ในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนนั้นมีขอบข่ายความรู้ที่จำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งนำเสนอไว้พอสังเขป ดังนี้

1. **ความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม** เป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับกลุ่ม หากกลุ่มมีการบริหารจัดการไม่โปร่งใส จัดทำระบบบัญชีไม่เป็นปัจจุบัน ไม่มีระบบการตรวจสอบที่ดีจะทำให้กลุ่มขาดความไว้วางใจกัน เกิดความขัดแย้งกันเองภายในกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และกลุ่มไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้

2. **ความรู้เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์** กลุ่มจัดตั้งขึ้นเพื่อต้องการพัฒนาอาชีพให้คนในชุมชนเป็นการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย หากกลุ่มไม่มีความรู้เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ก็จะทำให้สินค้าไม่ได้รับความนิยม ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด และจำหน่ายไม่ได้ในที่สุด ดังนั้นกลุ่มจึงต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ให้มีความทันสมัยและตรงกับความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ

3. **ความรู้เรื่องการตลาด** กลุ่มจะต้องมีความรู้เรื่องการจำหน่าย นั่นคือ การตั้งราคา ทำเลที่ตั้งกลุ่มเป้าหมายที่ใช้บริการ การทำความเข้าใจเรื่องการตลาด จะทำให้กลุ่มมีช่องทางในการจำหน่ายและขยายตลาดได้มากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มมีกำไรจากการขาย สมาชิกกลุ่มดำรงอยู่ได้จากผลกำไรที่กลุ่มได้รับนั่นเอง

4. **การรักษามาตรฐานของสินค้า** สินค้าโดยเฉพาะสินค้าที่เป็นเครื่องบริโภค ที่ผลิตขึ้นในชุมชน จะมีความมาตรฐานของชุมชนมาเป็นเครื่องกำกับ บอกถึงคุณภาพของสินค้า ดังนั้นกลุ่มจะต้อง มีความรู้ความเข้าใจในการผลิตสินค้าให้มีมาตรฐาน สินค้าจึงจะได้รับการยอมรับและขยายตลาดได้

ในการพัฒนากลุ่มอาชีพนั้น กลุ่มจำเป็นต้องรู้ว่าขอบข่ายความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนากลุ่มอาชีพนั้นคืออะไร อยู่ที่ไหน และจะค้นหาความรู้เหล่านั้นได้อย่างไร กลุ่มอาจประชุมร่วมกันเพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในกลุ่มมาเป็นองค์ความรู้ของกลุ่ม ตรวจสอบความรู้ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนากลุ่ม ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม ความรู้ทุกความรู้ที่จำเป็นในการแก้ปัญหาหรือพัฒนากลุ่ม ถือเป็นขอบข่ายความรู้ของกลุ่มที่กลุ่มต้องเร่งดำเนินการแสวงหา เพื่อนำความรู้นั้นมาสู่การปฏิบัติ เป็นการยกระดับความรู้และต่อยอดองค์ความรู้เดิมที่กลุ่มมีอยู่ ส่งผลให้กลุ่มได้รับการพัฒนาและหากกลุ่มดำเนินการจัดการความรู้ในขอบข่ายความรู้ของกลุ่มไปอย่างเป็นวงจรไม่มีที่สิ้นสุดแล้ว กลุ่มจะเกิดความเข้มแข็งและดำรงอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืนได้

การจัดทำสารสนเทศเผยแพร่ความรู้

สารสนเทศ

คือข้อมูลต่าง ๆ ที่ผ่านการกลั่นกรองและประมวลผลแล้ว บวกกับประสบการณ์ความเชี่ยวชาญที่สะสมมาเรื่อย ๆ มีการจัดเก็บหรือบันทึกไว้พร้อมในการนำมาใช้งาน

การจัดทำสารสนเทศ

ในการจัดการความรู้ จะมีการรวบรวมและสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติขึ้นมากมาย การจัดทำสารสนเทศจึงเป็นการสร้างช่องทางให้คนที่ต้องการใช้ความรู้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ และก่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ในการจัดเก็บเพื่อให้ค้นหาความรู้ได้ง่ายนั้น องค์กรต้องกำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้และต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษา และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามต้องการ องค์กรต้องเก็บรักษาสิ่งที่องค์กรเรียกว่าเป็นความรู้ไว้ให้ดีที่สุด

การจัดสารสนเทศ ควรจัดทำอย่างเป็นระบบ และควรเป็นระบบที่สามารถค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ทันเวลาและเหมาะสมกับความต้องการ และจัดให้มีการจำแนกรายการต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานตามความจำเป็นในการเรียนรู้ องค์กรต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของกลุ่มคนในการค้นหาความรู้ องค์กรต้องหาวิธีการให้พนักงานทราบถึงช่องทางการค้นหาความรู้ เช่น การทำสมุดจัดเก็บรายชื่อและทักษะของผู้เชี่ยวชาญเครือข่ายการทำงานตามลำดับชั้น การประชุม การฝึกอบรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ในองค์กร

วัตถุประสงค์การจัดทำสารสนเทศ

1. เพื่อให้มีระบบการจัดเก็บข้อมูลและองค์ความรู้อย่างเป็นหมวดหมู่ และเหมาะสมต่อการใช้งาน สามารถค้นหาได้ตลอดเวลา สะดวก ง่าย และรวดเร็ว
2. เพื่อให้เกิดระบบการสื่อสาร การแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และถ่ายทอดองค์ความรู้ ระหว่างกันผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้เกิดการเข้าถึงและเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ สะดวกและรวดเร็ว
4. เพื่อรวบรวมและจัดเก็บความรู้จากผู้มีประสบการณ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ได้
5. เพื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดระหว่างความรู้ ผังลึกับความรู้ชัดแจ้ง ที่สามารถเปลี่ยนสถานะระหว่างกันตลอดเวลา ทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ

การถ่ายทอดความรู้

เป็นการนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้บุคลากรในองค์กรได้รับทราบ และให้มีความรู้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การเผยแพร่ความรู้จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการความรู้ การเผยแพร่ความรู้มีการปฏิบัติกันมานานแล้ว สามารถทำได้หลายทาง คือ การเขียนบันทึกรายงาน การฝึกอบรม การประชุม การสัมมนา จัดทำเป็นบทเรียนทั้งในรูปแบบของหนังสือ บทความ วิดีทัศน์ การอภิปรายของเพื่อนร่วมงานในระหว่างการทำงาน การอบรมพนักงานใหม่อย่างเป็นทางการห้องสมุด การฝึกสอนอาชีพ และการเป็นพี่เลี้ยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ เรื่องเล่าแห่งความสำเร็จ

การสัมภาษณ์ การสอบถาม เป็นต้น การถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้ มีการพัฒนารูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร และเทคโนโลยีมีการกระจายไปอย่างกว้างขวาง ทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านเทคโนโลยีโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมากขึ้น

การเผยแพร่ความรู้และการใช้ประโยชน์ มีความจำเป็นสำหรับองค์กร เนื่องจากองค์กรจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อมีความรู้ มีการกระจายและถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็ว และเหมาะสมทั่วทั้งองค์กร การเคลื่อนที่ของสารสนเทศและความรู้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปอีกรูบุคคลหนึ่งนั้น จึงเป็นไปโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

กิจกรรมท้ายบท

กิจกรรมที่ 1 ท่านสามารถเป็น “คุณอำนวย” ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 ท่านเคยเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะ “ชุมชนนักปฏิบัติ CoPs” เรื่องอะไร และชุมชนนักปฏิบัติที่ท่านเข้าร่วมมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ความรู้ที่จำเป็นในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาตัวท่านคืออะไร และขอบข่ายความรู้นั้นมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 4 การจัดทำสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ ท่านว่าวิธีใดดีที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 2 : การฝึกหัดทักษะและกระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักการอันแท้จริงในการพัฒนา ตนเอง และจงใจตนเองให้ก้าวไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพในการทำงาน เป็นผู้ที่มีสัมฤทธิ์ผลสูงสุด โดยการนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์การทำงานร่วมกัน มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตตนเองและผู้อื่นมีความกระตือรือร้นและเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน นำไปสู่การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในลักษณะของทีมที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการความรู้เป็นเรื่องที่เริ่มต้นที่คน เพราะความรู้เป็นสิ่งที่เกิดมาจากคน มาจากกระบวนการเรียนรู้การคิดของคน คนจึงมีบทบาททั้งในแง่ของผู้สร้างความรู้ และเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ ซึ่งถ้าจะมองภาพกว้างออกไปเป็นครอบครัว ชุมชน หรือแม้แต่ในหน่วยงาน ก็จะได้เห็นว่าทั้งครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน ล้วนประกอบขึ้นมาจากคนหลาย ๆ คน ดังนั้น หากระดับปัจเจกบุคคลมีความสามารถในการจัดการความรู้ ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มด้วย

วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการจัดการความรู้ด้วยตนเอง คือ ให้ผู้เรียนได้เริ่มกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่การเริ่มคิด คิดแล้วลงมือปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วจะเกิดความรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งผู้ปฏิบัติจะจดจำทั้งส่วนที่เป็นความรู้ฝังลึกและความรู้ที่เปิดเผยมีการบันทึกความรู้ในระหว่างเรียนรู้ กิจกรรม หรือโครงการลงในสมุดบันทึก ความรู้ปฏิบัติที่บันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์สำหรับตนเองและผู้อื่น ในการนำไปปฏิบัติแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ให้บรรลุเป้าหมาย และขั้นสุดท้ายคือ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาปรับปรุงสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ย้อนดูว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น มีความบกพร่องในขั้นตอนใด ก็ลงมือพัฒนาตรงจุดนั้นให้ดีขึ้น

ทักษะการเรียนรู้เพื่อจัดการความรู้ในตนเอง

ผู้เรียนจะต้องพัฒนาตนเอง ให้มีความสามารถและทักษะในการจัดการความรู้ด้วยตนเองให้มีความรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งสามารถฝึกทักษะเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

ฝึกสังเกต ใช้สายตาและหูเป็นเครื่องมือ การสังเกตจะช่วยให้เข้าใจในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ

ฝึกการนำเสนอ การเรียนรู้จะกว้างขึ้นได้อย่างไร หากรู้อยู่คนเดียว ต้องนำความรู้ไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนอื่น การนำเสนอให้คนอื่นรับทราบจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวาง

ฝึกตั้งคำถาม คำถามจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเข้าถึงความรู้ได้ เป็นการตั้งคำถามให้ตนเองตอบ หรือจะให้ใครตอบก็ได้ ทำให้ได้ขยายขอบข่ายความคิดความรู้ ทำให้รู้สึก และรู้กว้างยิ่งขึ้นไปอีก อันเนื่องมาจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าในคำถามที่สงสัยนั้น คำถามควรจะถามว่า ทำไมอย่างไร ซึ่งเป็นคำถามระดับสูง

ฝึกแสวงหาคำตอบ ต้องรู้ว่าความรู้ หรือคำตอบที่ต้องการนั้นมีแหล่งข้อมูลให้ค้นคว้าได้จากที่ไหนบ้าง เป็นความรู้ที่อยู่ในห้องสมุด ในอินเทอร์เน็ต หรือเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวคนที่ต้องไปสัมภาษณ์ ไปสกัดความรู้ออกมา เป็นต้น

ฝึกบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ เนื่องจากความรู้เรื่องหนึ่งเรื่องใดไม่มีพรหมแดนกัน ความรู้นั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปหมด จึงจำเป็นต้องรู้ความเป็นองค์รวมของเรื่องนั้น ๆ อย่าง ยกตัวอย่างปุ๋ยหมักไม่เฉพาะแต่มีความรู้เรื่องวิธีทำเท่านั้น แต่เชื่อมโยงการกำหนดคราเวลาไว้ เพื่อจะขาย โยงไปที่วิธีใช้ถ้าจะนำไปใช้เอง หรือแนะนำให้ผู้อื่นใช้ โยงไปถึงบรรจุภัณฑ์ว่าจะ บรรจุกระสอบแบบไหน ทุกอย่างบูรณาการกันหมด

ฝึกบันทึก จะบันทึกแบบจดลงสมุดหรือเป็นภาพ หรือใช้เครื่องมือบันทึกใด ๆ ก็ได้ ต้องบันทึกไว้บันทึกให้ปรากฏร่องรอยหลักฐานของการคิดการปฏิบัติ เพื่อการเข้าถึงและการ เรียนรู้ของบุคคลอื่นด้วย

ฝึกการเขียน เขียนงานของตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเองและผู้อื่น งานเขียนหรือข้อเขียนดังกล่าวจะกระจายไปเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้คนในสังคมที่มาอ่านงานเขียน

ขั้นตอนการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

ในการเรียนรู้เพื่อจัดการความรู้ในตนเอง นอกจากวิเคราะห์ตนเองเพื่อกำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาตนเองแล้วนั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ เป็นวิธีการค้นหาและเข้าถึงความรู้ที่ง่ายเป็นการเรียนรู้ทางลัด นั่นคือดูว่าที่อื่นทำอย่างไร เลียนแบบ best practice และทำให้ดีกว่า เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อยก็ถือว่าเป็น best practice ในขณะนั้น กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. **ขั้นการบ่งชี้ความรู้** ผู้เรียนวิเคราะห์ตนเอง เพื่อรู้จุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง กำหนดเป้าหมายในชีวิต กำหนดแนวทางเดินไปสู่จุดหมาย และรู้ว่าความรู้ที่จะแก้ปัญหา และพัฒนาตนเองคืออะไร

2. **ขั้นสร้างและแสวงหาความรู้** ผู้เรียนจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการแสวงหาความรู้ เข้าถึงความรู้ที่ต้องการด้วยวิธีการที่หลากหลาย แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อน โดยยอมรับในความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน และต้องใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสร้างความรู้ เช่น ฝึกสังเกต ฝึกนำเสนอ ฝึกการตั้งคำถาม ฝึกการแสวงหาคำตอบ ฝึกบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ ฝึกบันทึก และฝึกการเขียน

3. **การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ** จัดทำสารบัญชเก็บความรู้ประเภทต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องรู้ และนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง การจัดการความรู้ให้เป็นระบบจะทำให้เก็บรวบรวม ค้นหา และนำมาใช้ได้ง่าย รวดเร็ว

4. **ขั้นการประมวลและกลั่นกรองความรู้** ความรู้ที่จำเป็นอาจต้องมีการค้นคว้า และแสวงหาเพิ่มเติม เพื่อให้ความรู้มีความทันสมัย นำไปปฏิบัติได้จริง

5. **การเข้าถึงความรู้** เมื่อมีความรู้จากการปฏิบัติแล้วมีการเก็บความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สมุดบันทึกความรู้ แฟ้มสะสมงาน วารสาร หรือใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บรูปแบบเว็บไซต์ วิดิทัศน์ แดปบันทึกเสียง และคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นเข้าถึงได้ง่ายอย่างเป็นระบบ

6. **ขั้นการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้** ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ หรือชุมชนเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน อาจเป็นลักษณะของการสัมมนาเวทีเรื่องเล่าแห่งความสำเร็จ การศึกษาคูงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

7. **ขั้นการเรียนรู้** ผู้เรียนจะต้องนำเสนอความรู้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการ การพบกลุ่ม การเข้าค่าย หรือการประชุมสัมมนา รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น วารสารเว็บไซต์ จดหมายข่าว เป็นต้น

ความสำเร็จของการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

1. ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแผนพัฒนาตนเองที่ได้กำหนดไว้
2. ผู้เรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้วิชาต่าง ๆ อย่างเข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
3. ผู้เรียนมีความรู้ที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้

ตัวอย่างตพรำกับการจัดการความรู้

สุรินทร์ กิจนิตยชีวี

ตพรำ เสนานาท อายุ 55 ปี ราษฎรตำบลบ้านหลวง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พาครอบครัวไปหากินที่กรุงเทพ ฯ เมื่อหลายปีมาแล้ว แต่สุดท้ายก็ต้องตัดสินใจกลับบ้าน เพราะครอบครัว มีแต่ความทุกข์ยาก กินอยู่แบบอด ๆ ยาก ๆ

เขามีที่ดินเหลืออยู่ 3 งาน จึงขุดร่องสวนและปลูกผักโดยใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช ให้ภรรยานำไปขายที่ตลาด และเขายังรับจ้างฉีดยาฆ่าหญ้าให้แก่เพื่อนบ้านอีกด้วย

มีชำนินานเขาเริ่มเจ็บป่วย ตัวซีดเหลือง จึงต้องไปหาหมอที่สถานีอนามัยข้างบ้านไม่ได้หยุดถึงหมอบอกต้นเหตุของความเจ็บป่วย แต่เขาก็เลิกไม่ได้เพราะลูกทั้ง 4 คน ต้องกินใช้มากขึ้นและไปโรงเรียนกัน

หนี้สินพอกพูนขึ้น ตัวเขาเจ็บปวดแอดมากขึ้น รายจ่ายสารพัดแต่รายได้มี 2 ทาง คือ ขายผักกับรับจ้างฉีดยาฆ่าหญ้า ไม่รู้จะจัดการกับครอบครัวอย่างไร หาทางออกไม่ได้ก็กลุ้มใจ เริ่มมีปากเสียงกับสมาชิกในครอบครัว ที่พึ่งของเขาเหลือกับบุตร

วันหนึ่ง นายเชิด พันธุ์เพ็ง นักจัดการความรู้ของชุมชนวัฒนธรรมคลองขนมจินไปพบเข้า จึงได้ถามสารทุกข์สุกดิบในฐานะเพื่อนบ้าน เขาได้เล่าเรื่องโครงการชุมชนเป็นสุขให้ฟัง และชวนตพรำเข้าเป็นสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่

ตพรำฟังนายเชิดอธิบายถึงการปลูกผักแบบยั่งยืนด้วยการจัดการความรู้ เพื่อครอบครัวและชุมชนเป็นสุขไปพร้อมกัน เป็นการจัดการด้วยสติปัญญาเพื่อพัฒนาปากท้อง คือ เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความสุขไปพร้อมกันแบบองค์รวมไม่แยกส่วน

ทุกเรื่องทุกประเด็นที่นายเชิดชี้แจงเป็นเรื่องใหม่สำหรับตพรำ และตพรำก็ไม่ ผู้เข้าใจนัก แต่ที่ตัดสินใจเข้าร่วมทันทีเพราะเขาอยากออกจากความทุกข์ที่ประสบอยู่และเขาก็ไม่มีทางเลือกอื่น

ในช่วงต้นของการเข้าโครงการตพรำแทบจะลาออกเสียหลายครั้ง เพราะเขาต้องแบ่งเวลาทำกินไปเรียนรู้กับสิ่งที่เขาไม่ค่อยจะเชื่อนัก แต่เขาก็สนใจเรื่องที่จะทำให้เขาไม่เจ็บป่วย นอกจากนั้นการเข้ากลุ่มทำให้เขาได้รับความเห็นใจจากเพื่อน ๆ

เชิดได้พาตพรำไปเรียนรู้เรื่องเกษตรยั่งยืนจากเครือข่ายในต่างจังหวัดพร้อมกับเพื่อน ๆ ตพรำเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรเชิงระบบ เขาให้ความสนใจกับการทำน้ำส้มควันไม้จากถ่านไม้ เพื่อนำไปทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและในหมู่บ้านของเขาก็มีเศษถ่านไม้ กิ่งไม้ ที่ชุมชนตัดทิ้งไว้มากมาย เขาสามารถนำมาจัดการใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องซื้อหา

เมื่อกลับมาถึงบ้านตพรำลงมือทำเตาเผาถ่านแบบใหม่ทันที เป็นเตาที่สามารถให้ทั้งถ่านและน้ำส้มควันไม้ เขาทำแล้วทำอีกจนสำเร็จ ซึ่งนอกจากเขาจะได้น้ำส้มควันไม้ไปใช้ในสวนผักแล้ว ยังได้ถ่านไว้ใช้ในครัวเรือนอีกด้วย

เมื่อเหลือใช้แล้วดาพรา ก็ขายให้กับเพื่อนบ้าน เขาขายดีจนผลิตไม่ทัน ต้องเพิ่มจำนวนเตาขึ้น เดียวนี้เขาไม่ต้องไปรับจ้างฉีกยาฆ่าหญ้าแล้ววัน ๆ หนึ่งเขาทำสวนผักใช้น้ำส้มควันไม้แทนสารเคมีกำจัด ศัตรูพืช กรองน้ำส้มควันไม้ใส่ขวดขายขวดละ 50 บาท กรอกถ่านใส่ถุงขายถุงละ 15 บาท ซึ่งนอกจากเขา จะลดรายจ่ายในครัวเรือนได้จริงแล้ว เขายังมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

วัน ๆ หนึ่งดาพราขลุกอยู่กับสวนผัก ขลุกอยู่กับเตาถ่าน วางแผนงานในวันรุ่งขึ้นว่าจะจัดการกับ ผักอะไรบ้าง อย่างไร จะจัดการกับการตลาดของถ่านและน้ำส้มควันไม้อย่างไร จนลืมเรื่องเหล่านี้อะไรไป ปัจจุบันเขาเกือบจะไม่ได้แตะต้องมันจะมีบ้างก็กับเพื่อน ๆ และสมาชิกเครือข่ายบางคนเป็นครั้งคราว เท่านั้น หนี้สินจึงลดลงไปมาก แม้จะยังไม่หมด แต่ก็มีความหวังเพราะเขาจัดการได้ ความทุกข์หลายด้าน ลดลง ทั้งโรคภัยไข้เจ็บและความสุขของครอบครัว ลูกคนหนึ่งลาออกจากโรงงานทำรองเท้าช่วยพ่อแม่ ทุกคนกินอิ่มนอนหลับ

ช่วงหลังนี้ดาพราเป็นที่ยอมรับของเพื่อนบ้าน ของสมาชิกกลุ่มและเครือข่ายเกษตรยั่งยืน เขาเป็น วิทยากรเรื่องน้ำส้มควันไม้ด้วยความมั่นใจ เขาสร้างความรู้เรื่องนี้ด้วยหนึ่งสมองกับสองมือ และถ่ายทอด ถึงมรรควิธีการจัดการทรัพยากร รวมทั้งการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นทุกข์ของครอบครัวด้วย ใบหน้ายิ้มแย้มด้วยน้ำใจและเป็นสุข ปัจจุบันเขาสร้างเครือข่ายเรื่องนี้ถึง 4 อำเภอในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อว่างจากงานเขามองดูสวน และคิดทบทวนสาระต่าง ๆ ในสิ่งที่นายเชิดพูดคุยกับเขาใน วันแรก อ้อ ! การจัดการความรู้เป็นอย่างไรเอง มันคือการเรียนรู้ นำความรู้มาจัดการเชิงระบบ สร้าง ความรู้ใหม่เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ด้วยสติปัญญา ปรับรูปแบบการพัฒนาแต่รักษาความ สมดุลของระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการยั่งยืนสืบไป นี่คือการสรุปเรื่องการจัดการความรู้ของดาพรา !!!

การสรุปองค์ความรู้และการจัดทำสารสนเทศ

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การสรุปองค์ความรู้

การจัดการความรู้ เรามุ่งหา “ความสำเร็จ” มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรามุ่งหาความสำเร็จ ในจุดเล็ก ๆ จุดน้อยต่างจุดกัน นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการขยายผลไปสู่ความสำเร็จที่ใหญ่ขึ้น

องค์ความรู้เป็นความรู้มาจากการปฏิบัติเรียกว่า “ปัญญา” กระบวนการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง สังเกตสิ่งที่ตนอยากรู้ลงมือปฏิบัติจริง ค้นคว้า และแสวงหาความรู้ เพิ่มจนค้นพบความรู้ สร้างสรรค์เกิดเป็นองค์ความรู้และเกิดประสบการณ์ใหม่ การเรียนรู้แบบนี้จะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดสู่การปฏิบัติ และเกิด “ปัญญา” หรือองค์ความรู้เฉพาะ ของตนเอง

องค์ความรู้มีอยู่อย่างมากมาย การปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานที่ส่งผลให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าประสงค์ ถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น และเป็นองค์ความรู้ที่มีค่าต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

การสรุปองค์ความรู้มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการความรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะการสรุปองค์ความรู้จะเป็นการต่อยอดความรู้ให้กับตนเองและผู้อื่น หากบุคคลอื่นต้องการความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาบางเรื่อง เราจะใช้ความรู้ที่มีอยู่ช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างไร และเมื่อเราจะเริ่มต้นทำอะไร เรารู้บ้างไม่ว่ามีใครทำเรื่องนี้มาบ้าง อยู่ที่ไหนในชุมชนของเรา เพื่อที่เราจะทำงานให้สำเร็จได้ง่ายขึ้น และไม่ทำผิดซ้ำซ้อน การดำเนินการจัดการองค์ความรู้จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องาน หรือกิจกรรมของกลุ่ม หรือองค์กร
2. การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ
3. การปรับปรุง คัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะต่อการใช้งานของตน
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจกรรมงานของตน
5. การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสกัดขุมความรู้ ออกมาบันทึกไว้
6. การจัดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึก และเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากขึ้น

การจัดการความรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ต้องการ เริ่มจากการกำหนด “เป้าหมายของงาน” นั่นคือการบรรลุผลสัมฤทธิ์ ในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ คือ

1. การตอบสนอง	คือ	การสนองตอบความต้องการของทุกคนที่เกี่ยวข้อง
2. การมีนวัตกรรม	คือ	1) นวัตกรรมในการทำงาน
2) นวัตกรรมทางผลงาน
3. จิตความสามารถ	คือ	การมีสมรรถนะที่เกิดจากการเรียนรู้ของตนเอง
4. ประสิทธิภาพ	คือ	องค์ความรู้ หรือ คลังความรู้

การจัดทำสารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง องค์ความรู้ก็ยังอยู่ในสมองคนในรูปของประสบการณ์จากการทำงานที่ประสบผลสำเร็จนั้น เราต้องมีการถอดองค์ความรู้ซึ่งอาจไหลเวียนองค์ความรู้จากคนสู่คน หรือจากคนมาจัดทำเป็นสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คนเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยการนำความรู้ที่ได้มาจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ของความรู้การชี้แหล่งความรู้ การสร้างเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ การกรองความรู้ การเชื่อมโยงความรู้ การจัดระบบองค์ความรู้ยังหมายรวมถึงการทำให้ความรู้ละเอียดชัดเจนขึ้น องค์ความรู้อาจจัดเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บันทึกความรู้ แฟ้มสะสมงาน เอกสารจากการถอดบทเรียน แผ่นซีดี เว็บไซต์ เว็บบล็อก เป็นต้น

กระบวนการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

กระบวนการจัดการความรู้ด้วยกลุ่มปฏิบัติการ

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ ปัญหาจะมีความซับซ้อนมากขึ้น เราจำเป็นต้องมีความรู้ที่หลากหลาย ความรู้ส่วนหนึ่งอยู่ในรูปของเอกสาร ตำรา หรืออยู่ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เทปวิดีโอ แต่ความรู้ที่มีอยู่มากที่สุดคืออยู่ในสมองคน ในรูปแบบของประสบการณ์ ความจำ การทำงานที่ประสบผลสำเร็จ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้ความรู้ที่หลากหลาย นำความรู้หลายวิชามาเชื่อมโยง บูรณาการให้เกิดการคิด วิเคราะห์ สร้างความรู้ใหม่จากการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ความรู้บางอย่างเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาในระดับกลุ่ม องค์กร หรือชุมชน ดังนั้น จึงต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการความรู้ร่วมกัน

ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการประสบผลสำเร็จ

1. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมของคนในกลุ่ม** คนในกลุ่มต้องมีเจตคติที่ดีในการ แบ่งปัน ความรู้ซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจกัน ให้เกียรติกัน และเคารพความคิดเห็นของคนในกลุ่มทุกคน
2. **ผู้นำกลุ่ม** ต้องมองว่าคนทุกคนมีคุณค่า มีความรู้จากประสบการณ์ ผู้นำกลุ่มต้องเป็นต้นแบบในการแบ่งปันความรู้ กำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ในกลุ่มให้ชัดเจน หาวิธีการให้คนในกลุ่มนำเรื่องที่ตนรู้ออกมาเล่าสู่กันฟัง การให้เกียรติกับทุกคนจะทำให้ทุกคนกล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์
3. **เทคโนโลยี** ความรู้ที่เกิดจากการรวมกลุ่มปฏิบัติการเพื่อถอดองค์ความรู้ ปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ เผยแพร่ความรู้กันอย่างกว้างขวาง จัดเก็บในรูปของเอกสารในเว็บไซต์ วิดีโอ VCD หรือจดหมายข่าว เป็นต้น
4. **การนำไปใช้** การติดตามประเมินผล จะช่วยให้ทราบว่าความรู้ที่ได้จากการรวมกลุ่มปฏิบัติการ มีการนำไปใช้หรือไม่ การติดตามผลอาจใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ หรือ ถอดบทเรียน ผู้เกี่ยวข้อง ประเมินผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ความสัมพันธ์ความเป็นชุมชนที่รวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลให้กลุ่มเจริญเติบโตขึ้นด้วย

ตัวอย่างกลุ่ม หอม ทอง ยัด เยียด

บ้านปางป้อมกลาง ตำบลลอ อำเภอนาหว้า จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่ปลูกกล้วยกันมาก ราคากล้วยตกต่ำ และมีกล้วยชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกว่า “กล้วยส้ม” ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมรับประทาน เนื่องจากเมื่อสุกแล้วจะมีรสออกเปรี้ยว จะนำไปให้ไก่กิน เนื้อกล้วยทั้งที่ยังดิบหรือสุกจะมีสีเหลืองนวล นางอชิรา ปัญญาฟู ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่ม ได้ศึกษาวิธีการทำกล้วยจากกลุ่มสตรีอำเภอนาหว้า และทดลองทำกล้วยจากกล้วยส้ม หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กล้วยหอมทอง” ทดลองหลายครั้งและนำมาขายเป็นส่วนผสม

ของเครื่องปรุง ทำให้สีกกล้วยฉาบสวยเป็นธรรมชาติ มีความกรอบและมีรสชาติที่กลมกล่อมเนื่องจากมีความเปรี้ยวอยู่ในตัว ทำให้ได้สูตรในการทำกล้วยฉาบเฉพาะกลุ่ม จากนั้นสมาชิกกลุ่มสตรีได้รวมตัวกัน 9 คน ลงหุ้นกันคนละ 200 บาท เมื่อปี 2544 จัดตั้งกลุ่มเพื่อผลิตกล้วยฉาบขาย และได้นำกล้วยฉาบไปเสนอ ขายให้คนที่รู้จักและเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งทุกคนมองว่า “รสชาติก็คงเหมือนกล้วยฉาบธรรมดา” แต่เมื่อทดลองชิมแล้วจึงเห็นถึงความแตกต่างระหว่างรสชาติของกล้วยฉาบ จากกล้วยน้ำว้ากับกล้วยฉาบจากกล้วยหอมทอง จึงให้ความสนใจสั่งซื้อมากขึ้น และรู้จักในนาม “กล้วยยัดเย็ด” ซึ่งเป็นที่มาของการนำไปเสนอขายด้วยการขอร้องถึงบังคับให้คนซื้อนั่นเอง

ต่อมาส่วนราชการในอำเภอได้ให้การสนับสนุนมากขึ้น เสนอให้มีการทำป้ายผลิตภัณฑ์ใหม่ และให้เปลี่ยนชื่อเป็น “กล้วยหอมทองเมืองจัน” แต่เมื่อนำไปขายแล้วไม่มีคนรู้จักและไม่แน่ใจในคุณภาพของสินค้า จึงขายได้ไม่ดี ทำให้ต้องกลับมาใช้ชื่อเหมือนเดิมว่า “กล้วยหอมทองยัดเย็ด” จนถึงปัจจุบัน

ในการบริหารจัดการของกลุ่ม ได้มีการแบ่งหน้าที่สมาชิกกลุ่มให้รับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ฝ่ายการตลาด ฝ่ายผลิต ฝ่ายการเงินบัญชี และมีเลขานุการกลุ่ม มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 20 คน มีการลงหุ้นเพิ่มและมีเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกลุ่มได้กู้ยืม กลุ่มได้สร้างงานให้กับคนในชุมชนนั้นคือส่งเสริมให้ปลูกกล้วยขายให้กับกลุ่ม และเมื่อมีกล้วยเข้ามาเป็นจำนวนมาก จะจ้างแรงงานจากคนในชุมชนมาปอกกล้วยเพื่อทอดไว้ และจะฉาบเมื่อมีลูกค้าสั่งสินค้าเข้ามาทำให้ได้กล้วยที่ใหม่และกรอบอยู่ตลอดเวลา

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลุ่มได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันทุกเดือน และมีการนำสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพอื่น ๆ เพื่อนำความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายซึ่งเป็นกลุ่มสตรีอื่น ๆ ในการหาตลาดร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มให้ยั่งยืน และจากการที่กลุ่มได้ไปศึกษาดูงานการผลิตกล้วยฉาบที่จังหวัดสุโขทัย ทำให้กลุ่มได้เครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์กว้างขึ้น ความรู้จากการไปศึกษาดูงานทำให้กลุ่มได้แนวคิดเกี่ยวกับการฟานกล้วยฉาบให้ได้ในปริมาณมาก ๆ ได้เรียนรู้และขยายการผลิตสินค้าชนิดอื่น ๆ เพิ่ม เช่น การทำเผือกฉาบ มันฝรั่งทอด และการพัฒนารสชาติของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้กลุ่มได้รับการพัฒนา มีใบอนุญาตที่เรียกว่า อย. มาเป็นเครื่องกำกับถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์มีการขยายตลาดไปต่างจังหวัด และต่างประเทศ กลุ่มจึงเป็นที่รู้จักและดำรงอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้

จากตัวอย่างการดำเนินการกลุ่มกล้วยหอมยัดเย็ด ได้มีการนำการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มเป็นดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เป้าหมายของการรวมกลุ่มกล้วยหอมยัดเย็ด คือ สร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพ และพัฒนากลุ่มอาชีพให้เข้มแข็ง ยั่งยืน มีรายได้อย่างต่อเนื่อง กลุ่มต้องมีความรู้ในเรื่องวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การตลาด การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย

2. **การสร้างและแสวงหาความรู้** เมื่อกำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนากลุ่มอาชีพแล้ว กลุ่มมีการสำรวจหาแหล่งความรู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการทำกล้วยฉาบ ซึ่งก่อนดำเนินการแสวงหาความรู้ ได้มีการปรึกษาหารือกันในกลุ่ม รวมทั้งส่วนราชการที่ให้การสนับสนุน จากนั้นได้รวบรวมรายชื่อกลุ่มอาชีพที่ทำเรื่องกล้วยในจังหวัดพะเยา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. **การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ** เมื่อมีการแสวงหาความรู้แล้ว ได้มีการจัดทำทำเนียบกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในจังหวัดพะเยา และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

4. **การประมวลและกลั่นกรองความรู้** ความรู้ที่ได้จากกลุ่มต่าง ๆ กลุ่มได้มีการแยกแยะถึงปัญหาและจุดเด่นของการดำเนินการพัฒนา กลุ่มอาชีพในแต่ละกลุ่ม และนำมาจัดทำเวทีเพื่อให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ถึงจุดเด่นจุดด้อยของกลุ่ม เพื่อการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

5. **การเข้าถึงความรู้** กลุ่มได้สร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ในองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนา กลุ่มร่วมกัน ทั้งความรู้ในเรื่องวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การตลาด การบริหารจัดการกลุ่ม

6. **การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้** กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่ตลอด สร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่น ๆ ทั้งกลุ่มที่อยู่ในจังหวัดพะเยา และกลุ่มที่อยู่ในจังหวัดอื่น จากการศึกษาดูงาน และประชุมสัมมนา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการจากการพบเจอกันในการออกร้านในงานต่าง ๆ ที่ส่วนราชการเป็นผู้จัด

7. **การเรียนรู้** สมาชิกในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ยกกระดับความรู้ในเรื่องวัตถุดิบ ทำให้มีวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิตตลอดทั้งปี มีกระบวนการผลิตที่ง่ายไม่ยุ่งยากและเป็นอันตราย ผลิตได้จำนวนมาก ๆ เพียงพอต่อความต้องการ มีการขยายตลาดเพิ่ม มีการรวมหุ้นในกลุ่มเพื่อเป็นเงินทุนของกลุ่มและช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อน

การสรุปองค์ความรู้และการจัดทำสารสนเทศการจัดการความรู้ ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

ในการปฏิบัติงานแต่ละครั้ง กลุ่มจะต้องมีการสรุปองค์ความรู้เพื่อจัดทำเป็นสารสนเทศเผยแพร่ความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่ม และกลุ่มอื่น ๆ ที่สนใจในการเรียนรู้ และเมื่อมีการ ดำเนินการจัดหาหรือสร้างความรู้ใหม่จากการพัฒนาขึ้นมา ต้องมีการกำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ และต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ ซึ่งกลุ่มต้องจัดเก็บองค์ความรู้ไว้ให้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารสนเทศ การวิจัย การพัฒนา โดยต้องคำนึงถึงโครงสร้างและสถานที่หรือฐานของการจัดเก็บ ต้องสามารถค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้อง มีการจำแนกหมวดหมู่ของความรู้ไว้อย่างชัดเจน

การสรุปองค์ความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

การจัดการความรู้กลุ่มปฏิบัติการ เป็นการจัดการความรู้ของกลุ่มที่รวมตัวกัน มีจุดมุ่งหมายของการทำงานร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีกลุ่มปฏิบัติการหรือที่เรียกว่า “ชุมชนนักปฏิบัติ” เกิดขึ้นอย่างมากมาย เช่น กลุ่มฮักเมื่องน่าน กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มเหล่านี้พร้อมที่จะเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้จึงเป็นความรู้และปัญญาที่แตกต่างกันไปตามสภาพและบริบทของชุมชน การสร้างองค์ความรู้หรือชุดความรู้ของกลุ่มได้แล้ว จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีองค์ความรู้ หรือชุดความรู้ไว้เป็นเครื่องมือในการพัฒนางาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างภาคภูมิใจ เป็นการต่อยอดความรู้และการทำงานของตนต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอย่างที่เรียกว่าเกิดการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในการสรุปองค์ความรู้ของกลุ่ม กลุ่มจะต้องมีการถอดองค์ความรู้ที่เกิดจากการ ปฏิบัติ การถอดองค์ความรู้จึงมีลักษณะของการไหลเวียนความรู้จากคนสู่คน และจากคนสู่กระดาน นั่นคือการองค์ความรู้มาบันทึกไว้ในกระดาน หรือคอมพิวเตอร์เพื่อเผยแพร่ให้กับ คนที่สนใจได้ศึกษาและพัฒนาความรู้ต่อไป ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการรวมกลุ่มปฏิบัติการ คือ

1. การสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกัน กลุ่มมีความเป็นกันเอง
2. ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม สมาชิกทุกคนควรไว้วางใจกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน สื่อสารกันอย่างเปิดเผย ไม่มีลับลมคมใน
3. การมอบหมายงานอย่างชัดเจน สมาชิกทุกคนงานเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยอมรับภารกิจหลักของทีมงาน
4. การกำหนดบทบาทให้กับสมาชิกทุกคน สมาชิกแต่ละคนเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตนเอง และเรียนรู้เข้าใจในบทบาทของผู้อื่นในกลุ่ม ทุกบทบาทมีความสำคัญ รวมทั้งบทบาทในการช่วยรักษาความเป็นกลุ่มให้มั่นคง เช่น การประนีประนอม การอำนวยการ ความสะดวก การให้กำลังใจ เป็นต้น
5. วิธีการทำงาน สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณา คือ
 - 1) การสื่อสาร การทำงานเป็นกลุ่มต้องอาศัยบรรยากาศ การสื่อสารที่ชัดเจน เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ทุกคนกล้าเปิดใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันจนเกิดความเข้าใจ และนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ
 - 2) การตัดสินใจ การทำงานเป็นกลุ่มต้องใช้ความรู้ในการตัดสินใจร่วมกัน เมื่อ เปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจแล้ว สมาชิกย่อมเกิดความผูกพันที่จะทำให้อะไรที่ตนเองได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น
 - 3) ภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่มควร ส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้มีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำ เพื่อให้ทุกคนเกิดความรู้สึกว่า ได้รับการยอมรับ จะรู้สึกว่าการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นมีความหมายปรารถนาที่จะทำอีก

4) การกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา หรือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ร่วมกัน

6. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ควรมีการประเมินผลการทำงานเป็นระยะในรูปแบบทั้งไม่เป็นทางการและเป็นทางการ โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ทำให้สมาชิกได้รับทราบความก้าวหน้าของงาน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งพัฒนากระบวนการทำงาน หรือการปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน ซึ่งในที่สุดสมาชิกจะได้ทราบ ว่าผลงานบรรลุเป้าหมาย และมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างการสรุปองค์ความรู้กลุ่มกล้วยหอมยัดเยียด

เงื่อนไข	ข้อดี/จุดเด่น	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา	แหล่งความรู้บุคคล
1. ด้านวัตถุดิบ 1.1 การปลูกกล้วย - เลือกพื้นที่ - เตรียมพื้นที่ - ปลูกหน่อ - บำรุงรักษา 1.2 การกำหนด ราคากล้วย	1. กล้วยหอมทอง เป็นกล้วยพื้นเมือง ที่ไม่มีผู้นิยม รับประทาน และ เกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ในพื้นที่ภาคเหนือ 2. กล้วยมีสี เหลืองนวล และมี ความกรอบ เหมาะ แก่การนำมาทำ กล้วยฉาบ 3. กล้วยมีราคา ไม่แพง เนื่องจาก ไม่ต้องดูแลรักษา มาก	หากมีการสั่งซื้อ ในปริมาณมาก ๆ กล้วยในพื้นที่จะ แก่ไม่ทัน ทำให้ ขาดแคลนกล้วย ในบางครั้ง	1. ส่งเสริมการปลูก โดยรับประกันราคา ซื้อ และประสานกับ สำนักงานเกษตรให้ ความรู้เรื่องการปลูก กล้วย 2. ซื้อสำรวจการปลูก กล้วยในพื้นที่อำเภอ หรือจังหวัดอื่น ๆ และ ทำข้อตกลงเพื่อรับซื้อ กล้วย 3. ออกไปรับซื้อใน พื้นที่ โดยผู้ปลูกไม่ ต้องเสียค่าใช้จ่ายใน การขนส่ง	นางอชิรา ปัญญาฟู นางชีวะ สงวนชื่อ นายเหมือน สมศรี

เงื่อนไข	ข้อดี/จุดเด่น	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา	แหล่งความรู้บุคคล
2. ด้านกระบวนการผลิต 2.1 การปลูกกล้วย 2.2 การทอดกล้วย 2.3 การฉาบกล้วย 2.4 การบรรจุ	1. กล้วยหอม ยัดเยียดมีความหอม กรอบ 2. ปลอดภัยสารเคมี 3. ไม่ใช้สีในการผลิต เพราะกล้วยมีสีเหลืองตามธรรมชาติอยู่แล้ว เมื่อบรรจุใส่บรรจุภัณฑ์จะให้สีที่สวยงาม น่าซื้อ 4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่หลากหลาย จะช่วยเพิ่มมูลค่าของสินค้า 5. บรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม และดึงดูดความสนใจ ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์	1. ขาดความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2. ลอกเลียนแบบจากที่อื่น 3. ขาดบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและหากใช้บรรจุภัณฑ์จะทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น 4. ความชื้นในผลิตภัณฑ์ 5. ขาดบันทึกข้อมูลผลิตภัณฑ์ 6. รูปแบบเดิม ๆ ไม่ทันสมัย 7. ขาดฐานข้อมูลการผลิต 8. ต้นทุนการผลิตสูง	1. ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2. สร้างฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ 3. สร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ 4. เพิ่มเติมเทคนิควิธีการผลิตให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ 5. ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 6. ศึกษาแนวทางการลดปริมาณความชื้นในผลิตภัณฑ์	นางอชิรา ปัญญาฟู นางรัก ดันยม
3. ด้านการตลาด 3.1 การขาย - ขายที่บ้าน - ขายที่กลุ่ม - ขายตามที่ส่วนราชการจัดการ 3.2 การโฆษณา - ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายบุคคล กลุ่ม - เอกสาร	1. การขายในพื้นที่ ชุมชน ช่วยสร้างงาน สร้างเงิน และชาวบ้านยังคงใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างเป็นสุข 2. ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	1. ขาดความรู้ด้านกลยุทธ์ การตลาด และช่องทางการจัดจำหน่าย ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย 2. ผลิตสินค้าไม่ทันกับความต้องการของตลาด ในบางครั้ง เพราะขาดแคลนกล้วย	1. พัฒนาผลิตภัณฑ์กล้วยให้มีรสชาติต่าง ๆ 2. ศึกษาความต้องการของตลาด กลุ่มเป้าหมายที่นิยมรับประทาน 3. ศึกษาแนวทางการขายตลาดทั้งในและต่างประเทศ	นางอชิรา ปัญญาฟู นางน่อง แป้นนอก นางลัดดา เพื่องฟู

สารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ

สารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ หมายถึงการรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางาน พัฒนาคคน หรือพัฒนากลุ่ม ซึ่งอาจจัดทำเป็นเอกสารคลังความรู้ของกลุ่ม หรือเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน

ตัวอย่างของสารสนเทศจากการรวมกลุ่มปฏิบัติการ ได้แก่

1. บันทึกเรื่องเล่า เป็นเอกสารที่รวบรวมเรื่องเล่า ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ อาจแยกเป็นเรื่อง ๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจเฉพาะเรื่องได้ศึกษา
2. บันทึกการถอดบทเรียนหรือการถอดองค์ความรู้ เป็นการทบทวนสรุปผลการทำงานที่จัดทำเป็นเอกสาร อาจจัดทำเป็นบันทึกระหว่างการทำงานและหลังจากทำงานเสร็จแล้ว เพื่อให้เห็นวิธีการแก้ปัญหาในระหว่างการทำงาน และผลสำเร็จจากการทำงาน
3. วิชิตีเรื่องสั้น เป็นการจัดทำฐานข้อมูลความรู้ที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ที่มีการใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์กันอย่างแพร่หลาย การทำวิชิตีเป็นเรื่องสั้น เป็นการเผยแพร่ให้บุคคลได้เรียนรู้และนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานในโอกาสต่อไป
4. คู่มือการปฏิบัติงาน การจัดการความรู้ที่ประสบผลสำเร็จจะทำให้เห็นแนวทางของการทำงานที่ชัดเจน การจัดทำเป็นคู่มือเพื่อการปฏิบัติงาน จะทำให้งานมีมาตรฐานและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปพัฒนางานได้
5. อินเทอร์เน็ต ปัจจุบันมีการใช้อินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลาย และมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านทางอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ต่าง ๆ มีการบันทึกความรู้ทั้งในรูปแบบของ เว็บไซต์ บล็อก เว็บบอร์ด และรูปแบบอื่น ๆ อินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งเก็บข้อมูลจำนวนมากในปัจจุบัน เพราะคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 การจัดการความรู้ด้วยตนเองต้องอาศัยทักษะอะไรบ้าง และผู้เรียนมีวิธีการจัดการความรู้ด้วยตนเองอย่างไร ยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

2. การบันทึกขุมความรู้จากเรื่องเล่า

2.1 ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 วิธีแก้ปัญหา (ขุมความรู้).....

.....

.....

.....

2.3 ผลที่เกิดขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 ความรู้สึกของผู้เล่า / ผู้เล่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากการทำงานนี้

.....

.....

.....

.....

.....

3. แก่นความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 4 ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม 3 - 5 คน ไปถอดองค์ความรู้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน และนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ ตามแบบฟอร์มดังนี้

สรุปองค์ความรู้กลุ่ม.....

ที่อยู่กลุ่ม.....

ชื่อผู้ถอดองค์ความรู้ 1.....

2.....

3.....

เนื้อหาความรู้	ข้อดี/จุดเด่น	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา	แหล่งความรู้บุคคล

แบบทดสอบเรื่องการจัดการความรู้

คำชี้แจง : จงกากบาท X เลือกข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. การจัดการความรู้เรียกสั้น ๆ ว่าอะไร
 - ก. MK
 - ข. KM
 - ค. LO
 - ง. QA
2. เป้าหมายของการจัดการความรู้คืออะไร
 - ก. พัฒนาคน
 - ข. พัฒนางาน
 - ค. พัฒนาองค์กร
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
 - ก. การจัดการความรู้ หากไม่ทำ จะไม่รู้
 - ข. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ
 - ค. การจัดการความรู้ถือเป็นเป้าหมายของการทำงาน
 - ง. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ที่มีในเอกสาร ตำรา มาจัดให้เป็นระบบ
4. ขั้นสูงสุดของการเรียนรู้คืออะไร
 - ก. ปัญญา
 - ข. สารสนเทศ
 - ค. ข้อมูล
 - ง. ความรู้
5. ชุมชนนักปฏิบัติ (Cop) คืออะไร
 - ก. การจัดการความรู้
 - ข. เป้าหมายของการจัดการความรู้
 - ค. วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้
 - ง. แนวปฏิบัติของการจัดการความรู้

6. รูปแบบการจัดการความรู้ตามโมเดลปลาทู ส่วน “ท้องปลา” หมายถึงอะไร
 - ก. การกำหนดเป้าหมาย
 - ข. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ค. การจัดเก็บเป็นคลังความรู้
 - ง. ความรู้ที่ชัดแจ้ง
7. ผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คือใคร
 - ก. คุณเอื้อ
 - ข. คุณอำนวย
 - ค. คุณกิจ
 - ง. คุณลิขิต
8. สารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
 - ก. เอกสาร
 - ข. วีซีดี
 - ค. เว็บไซต์
 - ง. ถูกทุกข้อ
9. การจัดการความรู้ด้วยตนเองกับชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ อย่างไร
 - ก. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ในบุคคลหลาย ๆ คน รวมกันเป็นชุมชน เรียกว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - ข. เกี่ยวข้องกัน เพราะการจัดการความรู้ให้กับตนเองก็เหมือนกับจัดการความรู้ให้ชุมชนด้วย
 - ค. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะจัดการความรู้ด้วยตนเองเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องของชุมชน
 - ง. ไม่เกี่ยวข้องกัน เพราะชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม
10. ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้การรวมกลุ่มปฏิบัติการประสบผลสำเร็จคืออะไร
 - ก. พฤติกรรมของคนในกลุ่ม
 - ข. ผู้นำกลุ่ม
 - ค. การนำไปใช้
 - ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย

- 1) ข 2) ง 3) ก 4) ก 5) ค 6) ข 7) ข 8) ง 9) ก 10) ง

แบบประเมินตนเองหลังเรียน

บทสะท้อนที่ได้จากการเรียนรู้

1. สิ่งที่ท่านประทับใจในการเรียนรู้รายวิชาการจัดการความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ปัญหา/อุปสรรคที่พบในการเรียนรู้รายวิชาการจัดการความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บทที่ 4

คิดเป็น

สาระสำคัญ

บททวนทำความเข้าใจกับความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ และเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ เรื่องของการคิดเป็น กระบวนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็นและปรัชญาคิดเป็น ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะ ของข้อมูลทั้งด้านวิชาการ ตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเทคนิคการเก็บข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการเลือกเก็บข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการคิดตัดสินใจอย่างคนคิดเป็น

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายบททวนความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ กับความเชื่อมโยงสู่กระบวนการคิดเป็นและปรัชญาคิดเป็นได้
2. จำแนก เปรียบเทียบ ตรวจสอบ ลักษณะของข้อมูลด้านวิชาการ ตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อมที่จะนำมาใช้ประกอบการคิดและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อแก้ปัญหาของคนคิดเป็นได้

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ และการเชื่อมโยงสู่กระบวนการคิดเป็นและปรัชญาคิดเป็น
2. ลักษณะและความแตกต่างของข้อมูลด้านวิชาการ ตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเทคนิคการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การคิดเป็นที่จะนำมาใช้ประกอบการคิด การตัดสินใจ แก้ปัญหาของคนคิดเป็น
3. กรณีตัวอย่างเพื่อการฝึกปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้

1. คิดเป็น เป็นวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการคิด การวิเคราะห์ และแสวงหาคำตอบด้วยการใช้กระบวนการที่หลากหลาย เปิดกว้าง เป็นอิสระมากกว่าการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาให้ท่องจำหรือมีคำตอบสำเร็จรูปให้ โดยผู้เรียนไม่ต้องคิด ไม่ต้องวิเคราะห์เหตุและผลเสียก่อน

2. ขอแนะนำว่า กระบวนการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นบางคนเท่านั้นที่เคยเรียนมาจากหลักสูตร กศน. 51 ระดับประถมศึกษาที่เคยเรียนรู้แบบพบกลุ่ม เคยอภิปรายถกแถลงมาก่อน แต่ส่วนใหญ่เรียนมาจากการศึกษาในระบบ จึงควรให้ได้ฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีพบกลุ่มได้ร่วมการอภิปรายถกแถลงเพื่อให้ผู้เรียนและครูช่วยกันแสวงหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนด และช่วยให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยและมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อไป ส่วนผู้ที่เคยเรียนการอภิปรายกลุ่มมาแล้ว ก็ใช้โอกาสนี้ฝึกทักษะให้มั่นใจเพิ่มขึ้น และจะได้ช่วยเพื่อน ๆ ให้ร่วมกิจกรรมได้รวดเร็วมากขึ้น
3. เนื่องจากเป็นวิชาที่ประสงค์จะให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด การวิเคราะห์ เพื่อแสวงหาคำตอบด้วยตนเองมากกว่าท่องจำเพื่อหาความรู้แบบเดิม ครูและผู้เรียนจึงควรจะต้องปฏิบัติตามกระบวนการที่แนะนำ โดยไม่ข้ามขั้นตอนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่องที่ 1 ปฐมบทของการคิดเป็น

“คิดเป็น คืออะไร ใครรู้บ้าง
มีทิศทางมาจากไหน ใครเคยเห็น
จะเรียนรู้อย่างไรให้ “คิดเป็น”
ไม่ลืมนั่นใครตอบได้ขอบใจเลย”

ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่

ทุกวันนี้ นอกจากเด็กและเยาวชนที่คร่ำเคร่งเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนกันมากมายทั่วประเทศ แล้ว ก็ยังมีเยาวชนและผู้ใหญ่อีกจำนวนไม่น้อยที่สนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนต่างก็ใช้เวลาว่างจากการทำงาน หรือวันหยุดไปเรียนรู้เพิ่มเติมทั้งวิชาสามัญ วิชาอาชีพ หรือการฝึกทักษะการเรียนรู้ต่าง ๆ จากสื่อและเทคโนโลยีที่แพร่หลายมากมายที่เรียกว่า การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนเหล่านี้บางคนเป็นเยาวชนที่ยังเรียนไม่จบมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ต้องออกมาทำงานเพราะครอบครัวยากจน มีพี่น้องหลายคน บางคนไม่ได้เรียนหนังสือแต่ทำงานเป็นเจ้าของกิจการใหญ่โต บางคนจบปริญญาแล้วก็ยังมาเรียนอีก บางคนอายุมากแล้วยังสนใจมาฝึกวิชาชีพและวิชาที่สนใจ เช่น ร้องเพลง ดนตรี หมอคู่ พระเครื่อง เป็นต้น และมีจำนวนไม่น้อยที่เรียนรู้ การทำร้านอาหาร การทำร้านขายทอง หรือการทำการเกษตรปลูกส้มโอตามท้องไร่ ไร่แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทำมาหากินมาหลายชั่วอายุคน

กิจกรรมที่ 1

คนทุกคนมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา ท่านเคยรู้บ้างไหมว่า เหตุใดนักศึกษาเหล่านี้จึงคิดมาเรียนหนังสือ เมื่ออายุเลยวัยที่จะเรียนในโรงเรียนแล้ว คำตอบมีหลากหลายแตกต่างกันไป เช่น

- อยากมีโอกาสได้เรียนสูง ๆ ได้เป็นเจ้านายคน
- เรียนจบระดับประถมศึกษาแล้วตั้งแต่เด็ก ๆ อยากเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาบ้าง
- ต้องการนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น มีรายได้ดีกว่าเดิม
- ต้องการพบเพื่อนรุ่นเดียวกัน วัยเดียวกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยกัน
- มีเงินมีทอง มีงานทำเป็นหลักเป็นฐาน มีชื่อเสียงเด่นดังแล้ว อยากมีวุฒิการศึกษาสูง ๆ มาประดับตัวเอง
- มีฐานะดี เป็นเจ้าของกิจการใหญ่โตระดับประเทศและนานาชาติ แต่มีวุฒิทางการศึกษาเพียงแค่ ม. 3 ก็อายเขา
- อยากเรียนปริญญาบ้าง ตั้งใจจะสมัครเป็นนักการเมืองท้องถิ่น แต่วุฒิการศึกษาไม่เพียงพอ จึงต้องมาเรียนให้ได้วุฒิตามที่กฎหมายกำหนด

- มาเรียนให้จบมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อจะได้มีโอกาสประเมินเลื่อนตำแหน่งเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร
- มาเรียนวิชาชีพทำอาหารตามที่เพื่อน ๆ ชวนมา ตั้งใจจะนำความรู้ไปทำอาหารขายในชุมชน เมื่อเรียนสำเร็จ ฯลฯ

คำตอบอาจจะมีอีกมากมายตามเหตุผลของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน หรือบางคนอาจมีเหตุผลเหมือนกับคนอื่นบ้าง แม้แต่ตัวท่านเอง เคยถามตัวเองบ้างไหมว่า มาเรียนที่นี่เพราะอะไร?

คำตอบของท่าน คือ

เพราะ _____

(ลองเติมตามใจท่าน) ถ้าจะถามต่ออีกว่า ทำไมเหตุผลของหลายคนที่กล่าวมาแล้วใน การเรียนที่นี่จึงไม่เหมือนกันทุกคนและอาจจะไม่เหมือนกับเหตุผลของท่าน? หลายคนตอบว่า เพราะเขาไม่ใช่ท่าน ความคิด ความประสงค์ ความต้องการของเขาจึงแตกต่างไปจากของท่าน

ท่านว่าจริงไหม? (ลองคิด แต่ไม่ต้องเขียนตอบ)

ถ้าเรียนจบหลักสูตรและคุณครูประเมินผลการเรียนรู้แล้วปรากฏว่า ท่านมีความรู้จริงผ่านการประเมินจบหลักสูตรตามที่ท่านตั้งความหวังไว้ ท่านจะรู้สึกอย่างไร (โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในกรอบเห็นด้วย)

☐

ดีใจ มีความสุข

☐

เสียใจ ไม่มีความสุข

แต่ถ้าเรียนจบหลักสูตรตามที่ท่านตั้งใจมาเรียนแล้ว ปรากฏว่า ท่านไม่สามารถผ่านการประเมินจบหลักสูตรได้ ความตั้งใจที่จะมาเรียนที่นี่จึงไม่สำเร็จ ท่านจะรู้สึกอย่างไร (โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในกรอบเห็นด้วย)

☐

ดีใจ มีความสุข

☐

เสียใจ ไม่มีความสุข

เชื่อว่า คำตอบของท่านก็คงเหมือนกันทุกคน นั่นก็คือ คนทุกคนมีความแตกต่างกัน มีการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน ความคาดหวัง ความต้องการต่าง ๆ ในชีวิตก็แตกต่างกัน แต่ทุกคนก็ต้องการความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทุกคน ซึ่งถ้าประสบความสำเร็จก็มีความสุข ความเชื่อดังกล่าวนี เป็นความจริงในชีวิต 1 ใน 5 ข้อ ของคน ที่ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ อธิการบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ใช้เป็นพื้นฐานความคิดที่สำคัญในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่หลายโครงการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ความจริงในชีวิตของคน 5 ประการ ที่ต่อมาเรียกกันว่า ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ก็นับว่าเป็นปฐมบท หรือที่มาของคำว่า คิดเป็น

ใบงานที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกัน

ใบงานนี้จะเน้นการอธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ รู้จักการแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง หรือจากกระบวนการอภิปรายกลุ่ม โดยที่ครูไม่บอกหรือมีคำตอบสำเร็จรูปให้ กระบวนการที่ว่านี้อาจเป็นดังนี้

ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 2 - 3 กลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่ม เพื่อเป็นผู้นำอภิปรายและผู้จัดบันทึกผลการอภิปรายของกลุ่ม และนำผลการอภิปรายของกลุ่มเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ ครูนำเสนอกรณีตัวอย่าง พร้อมประเด็นอภิปรายให้ผู้เรียนทุกกลุ่มย่อย อภิปรายถกแถลงเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูติดตาม สังเกตเหตุผลของกลุ่ม หากข้อมูลยังไม่เพียงพอ ครูอาจชี้แนะให้อภิปรายเพิ่มเติม ในส่วนของข้อมูลที่ยังขาดอยู่ได้ เลขานุการกลุ่มซึ่งอาจมีได้ 1 - 2 คน บันทึกผลการพิจารณาหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้เป็นคำตอบสั้น ๆ เพียงให้ได้ใจความ แล้วนำคำตอบนั้น ๆ ไปรายงานในที่ประชุมกลุ่มใหญ่

ในการประชุมกลุ่มใหญ่ ผู้แทนกลุ่มย่อยนำเสนอรายงาน ครูช่วยผู้เรียนที่ทำหน้าที่เลขานุการกลุ่มบันทึกข้อคิดเห็นของกลุ่มย่อยไว้ที่กระดานบรื๊ฟซึ่งเตรียมจัดไว้ก่อนแล้ว เมื่อทุกกลุ่มรายงานแล้ว ครูนำอภิปรายในกลุ่มใหญ่ ถึงคำตอบของกลุ่ม ซึ่งจะหลอมรวมนุสรณาการคำตอบของกลุ่มย่อยออกมาเป็นคำตอบประเด็นอภิปรายของกรณีตัวอย่าง หากมีผู้เรียนไม่มากนัก ครูอาจไม่ต้องแบ่งกลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนทุกคนอภิปรายถกแถลง หรือสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มใหญ่เลย โดยมีประธานหรือหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้นำและให้เลขานุการกลุ่มใหญ่ เป็นผู้บันทึกข้อคิดเห็นของคนในกลุ่ม โดยครูอาจเป็นผู้ช่วยได้ จากนั้นครูนำสรุปคำตอบที่ได้เป็นข้อเขียนที่สมบูรณ์ขึ้น และนำคำตอบนั้นบันทึกในกระดานบรื๊ฟติดไว้ให้เห็นชัดเจน เปรียบเทียบกับตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่างที่ได้เตรียมไว้ก่อนแล้ว ซึ่งอาจใกล้เคียงกับข้อสรุปของกลุ่ม

การเรียนรู้เรื่องความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้เข้าใจได้ดี ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจด้วยการร่วมกิจกรรมการคิด การวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ เป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับอย่างต่อเนื่องตั้งแต่กิจกรรมที่ 1 ที่ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมมาแล้วไปจนจบกิจกรรมที่ 5 และสรุปความคิดเป็นขั้นเป็นตอนตามไปด้วยโดยไม่ต้องกังวลว่า คำตอบหรือความคิดที่ได้จะผิดหรือถูกมากน้อยเพียงใด เพราะจะไม่มีคำตอบใดถูกทั้งหมดและไม่มีคำตอบใดผิดทั้งหมด เมื่อได้ร่วมกิจกรรมครบตามกำหนดทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ผู้เรียนจะสามารถสรุปแนวคิดเรื่องความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษา ผู้ใหญ่ด้วยตนเองได้ ซึ่งก็จะนำไปสู่การทำความเข้าใจเรื่องคิดเป็นต่อไป กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ ขอแนะนำให้ได้เรียนโดยวิธีพบกลุ่ม เพื่อให้ได้มีการอภิปรายถกแถลงต่อยอดความคิด โดยให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ตรงของทุกคนมาเป็นข้อมูลในการสนทนาแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

กิจกรรมที่ 2

ครูและผู้เรียนนั่งสบาย ๆ เป็นกลุ่มเล็กหรือใหญ่แล้วแต่จำนวนผู้เรียน ครูแจกใบงานที่ 2 ที่เป็นกรณีตัวอย่างเรื่อง “แป๊ะฮง” ให้ผู้เรียนทุกคน ครูอธิบายให้ผู้เรียนทราบว่า ครูจะอ่านกรณีตัวอย่างให้ฟัง 2 เที้ยวช้า ๆ ใครที่พออ่านได้บ้างก็อ่านตามไปด้วย ใครที่อ่านยังไม่คล่องก็ฟังครูอ่านและคิดตามไปด้วย เมื่อครูอ่านจบแล้วก็จะพูดคุยกับผู้เรียนในเชิงทบทวนถึงเนื้อหาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “แป๊ะฮง” เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนเข้าใจเนื้อหาของกรณีตัวอย่างตรงกัน จากนั้นครูจึงอ่านประเด็น ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (คำถามที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป แต่เป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น) ที่กำกับมากับกรณีตัวอย่างให้ผู้เรียนฟัง

ใบงานที่ 2 กรณีตัวอย่างเรื่อง แป๊ะสง

แป๊ะสง

ท่านขุนพิชิตพลพ่าย เป็นคนหบดมีชื่อเสียงมากในด้านความเมตตากรุณาท่านเป็นคนที่พร้อมไปด้วยทรัพย์สมบัติ ข้าทาสบริวาร เกียรติยศ ชื่อเสียง และความสุภาพสบายใจ

ตาแป๊ะสง เป็นชาวจีนฮกแต้คนเดียว ขายเต้าฮวย อาศัยอยู่ที่ห้องแถวเล็ก ๆ หลังบ้านขุนพิชิต แป๊ะสงขายเต้าฮวยเสร็จกลับบ้านตอนเย็นตกค่ำหลังจากอาบน้ำอาบท่า กินข้าวเสร็จก็นั่งลีซอ เพลิดเพลินทุกวันไป

วันหนึ่งท่านขุนคิดว่า แป๊ะสงมีความสุขดีแต่ถ้าได้มีเงินมากขึ้นคงจะมีความสุขอย่างสมบูรณ์มากขึ้น ท่านขุนจึงเอาเงินหนึ่งแสนบาทไปให้แป๊ะสง จากนั้นมาเป็นเวลาอาทิตย์หนึ่งเต็ม ๆ ท่านขุนไม่ได้ยินเสียงชอจากบ้านแป๊ะสงอีกเลย ท่านขุนรู้สึกเหมือนขาดอะไรไปอย่างหนึ่ง เย็นวันที่แปด แป๊ะสงก็มาพบท่านขุน พร้อมกับนำเงินที่ยังเหลืออีกหลายหมื่นมาคืน แป๊ะสงบอกท่านขุนว่า

“ผมเอาเงินมาคืนท่านครับ ผมเหนื่อยเหลือเกิน มีเงินมากก็ต้องทำงานมากขึ้น ต้องคอยระวังรักษาเงินทอง เต้าฮวยก็ไม่ได้ขาย ต้องไปลงทุนทางอื่น เพื่อให้รวยมากขึ้นอีก ลงทุนแล้วก็กลัวขาดทุน เหนื่อยเหลือเกิน ผมไม่อยากได้เงินแสนแล้วครับ”

คืนนั้นท่านขุนก็หายใจโล่งอก เมื่อได้ยินเสียงชอจากบ้านแป๊ะสง แทรกเข้ามากับสายลม

ประเด็น ในเรื่องของความสุขของคนในเรื่องนี้ ท่านได้แนวคิดอะไรบ้าง

ใบงานที่ 3 กรณีตัวอย่างเรื่อง “รัชญวดี”

รัชญวดี

รัชญวดีได้รับการบรรจุเป็นครูในโรงเรียนมัธยมที่ต่างจังหวัด พอเป็นครูได้ 1 ปี ก็มีอันต้องย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โรงเรียนที่รัชญวดีย้ายเข้ามาทำการสอนเป็นโรงเรียนมัธยมเช่นเดียวกัน แต่มีการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 3 - 4 และ 5 ในตอนเย็นอีกด้วย มาเมื่อเทอมที่แล้ว รัชญวดีได้รับการชักชวนจากอาจารย์ใหญ่ให้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ ในตอนเย็น รัชญวดีเห็นว่าตัวเองไม่มีภาระอะไรก็เลยตกลงโดยไม่ต้องคิดถึงเรื่องอื่น ช้ายังจะมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

แต่รัชญวดีจะคิดผิดหรือเปล่าไม่ทราบ เริ่มต้นจากเสียงกระแนะกระแหนจากครูเก่า บางคนว่ามาอยู่ยังไม่ทันไรก็ได้สอนภาคค่ำ ส่วนครูเก่าที่สอนภาคค่ำ ก็เลือกสอนเฉพาะชั่วโมงต้น ๆ โดยอ้างว่า เขามีภารกิจที่บ้าน รัชญวดียังสาว ยังโสดไม่มีภาระอะไรต้องสอนชั่วโมงท้าย ๆ ทำให้รัชญวดีต้องกลับบ้านดึกทุกวัน ถึงบ้านก็เหนื่อย อาบน้ำแล้วหลับเป็นตายทุกวัน

การสอนของครูภาคค่ำ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยคำนึงถึงผู้เรียน เขาจะรีบสอนให้หมดไปชั่วโมงหนึ่ง ๆ เท่านั้น เทคนิคการสอนที่ได้รับการอบรมมา เขาไม่นำพา ทำงานแบบขอไปที เช้าสามเย็นสาม รัชญวดีเห็นแล้วก็คิดว่า คงจะร่วมสังฆกรรมไม่ได้ จึงพยายามทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและเวลา ทำทุก ๆ วิธีทางเพื่อหวังจะให้ครูเหล่านั้นได้อะไรมากกว่าของตนบ้าง แต่ก็ไม่ได้ผลทุกอย่างเหมือนเดิม รัชญวดีแทบหมดกำลังใจไม่มีความสุขเลย คิดจะย้ายหนีไปอยู่ที่อื่นมาจุกคิดว่าที่ไหน ๆ คงเหมือน ๆ กัน คนเราจะให้เหมือนกันหมดทุกคนไปไม่ได้

ประเด็น ถ้าท่านเป็นรัชญวดี ทำอย่างไรจึงจะอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างมีความสุข

แนวทางการทำกิจกรรม

1. ครูนำผู้เรียนทำกิจกรรมตามที่เสนอไว้ในใบงานที่ 3
2. กลุ่มเลือกข้อคิดหรือคำตอบที่คิดว่าดีที่สุดไว้ 1 คำตอบ
3. คำตอบที่กลุ่มคิดว่าดีที่สุดที่สุดที่เลือกบันทึกไว้คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

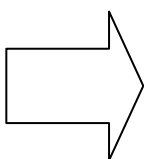
.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง
เรื่อง “ธัญญวดี” จากความเห็นของ
ผู้เรียนหลายกลุ่มที่เคยเสนอไว้
ดังปรากฏในกรอบด้านขวามือ
ตัวอย่างข้อสรุปนี้อาจใกล้เคียง
กับข้อสรุปของกลุ่มของท่านก็ได้

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
“ธัญญวดี”

การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างเป็น
สุขนั้น ต้องรู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับ
สถานการณ์ สิ่งแวดล้อมหรือปรับสถานการณ์
สิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเองหรือปรับทั้งสอง
ทางให้เข้าหากันได้อย่างผสมกลมกลืนอย่าง
น่าพอใจก็จะเกิดความสุขได้

ใบงานที่ 4 กรณีตัวอย่างเรื่อง “วัน”

วัน

หมู่บ้านคอนทรายมูลที่เคยสงบเงียบมาแต่กาลก่อน กลับคึกคักด้วยผู้คนที่อพยพเข้าไปอยู่เพิ่มกันมากขึ้น ๆ ทุกวัน ทั้งนี้เป็นเพราะการค้นพบพลอยในหมู่บ้าน มีการต่อไฟฟ้า ทำให้สว่างไสว ถนนลาดยางอย่างดี รถราวิ่งดุจวักไขว้ไปหมด สิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็เกิดขึ้น เช่น เมื่อวานเจ้าลูกลูกผู้ใหญ่จ้าง ถูกรถจากกรุงเทพฯ ทับตายขณะวิ่งไล่ยิงนก เมื่อเดือนก่อน น.ส.เหรียญเงิน เทพีสงกรานต์ปีนี้ ถูกไฟฟ้าดูดขณะรีดผ้าอยู่ ซ่องผู้หญิงเกิดขึ้นเป็นดอกเห็ด เพื่อต้อนรับผู้คนที่มาทำธุรกิจ ที่ร้ายก็คือเป็นที่เหยี่ยวของผู้ชายในหมู่บ้านนี้ไปด้วย ทำให้พัวเมียติดกันแทบไม่เว้นแต่ละวัน

ครูสิงห์แก่งดูเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ได้แต่ปลงอนิจจัง “เออ ไอ้พวกนี้เคยสอนจ้จี้จ้จ้มา ตั้งแต่หัวเท่ากำปั้น เคี้ยวนี้คู้มนั้ขัดหูขัดตากันไปหมด จะสอนมันอย่างเดิมคงจะไปไม่รอดแล้ว เราจะทำอย่างไรดี”

ประเด็น

1. ทำไมจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นในหมู่บ้านคอนทรายมูล
2. ถ้าท่านเป็นคนในหมู่บ้านทรายมูล ท่านจะแก้ปัญหอย่างไร
3. ท่านคิดว่า การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนเช่นนี้ ควรเป็นอย่างไร

แนวทางการทำกิจกรรม

1. ครูนำผู้เรียนทำกิจกรรมตามที่เสนอไว้ในใบงานที่ 4
2. กลุ่มเลือกข้อคิดหรือคำตอบที่ดีที่สุดไว้ 1 คำตอบ
3. คำตอบที่กลุ่มเลือกบันทึกไว้คือ

.....

.....

.....

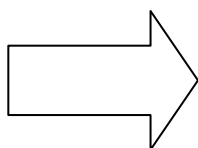
.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง
เรื่อง “วุ่น” จากความเห็นของ
ผู้เรียนหลายกลุ่มหลายคน
ที่เคยเสนอไว้ดังที่ปรากฏ
ในกรอบด้านขวามือ
ตัวอย่างข้อสรุปนี้อาจใกล้เคียง
กับข้อสรุปของกลุ่มของท่านก็ได้

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง

“วุ่น”

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีวิ่งเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วและรุนแรงตลอดเวลา จนคนในชุมชนตั้งรับไม่ทัน ปรับตัวไม่ได้จึงเกิดปัญหาที่หลากหลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา อาชีพ ความมั่นคง และความปลอดภัยของคนในชุมชน การจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันจะใช้วิธีสอนโดยการบอกการอธิบายของครูให้ผู้เรียนจำได้เท่านั้นคงไม่เพียงพอแต่ต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักการแก้ปัญหาที่ต้องได้ข้อมูลที่หลากหลายมาประกอบการคิดแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความเชื่อ ความจำเป็นของตนเอง และความต้องการของชุมชนด้วย

ใบงานที่ 5 กรณีตัวอย่างเรื่อง “ผู้ไหม”

“ผู้ไหม”

ผมตกใจสะดุ้งตื่นขึ้นเมื่อเกิดเสียงเอะอะ พอลืมตาขึ้นมา เห็นทุกคนยืนกันเกือบหมดรถ “ทุกคนนั่งลงอยู่นิ่ง ๆ อย่าเคลื่อนไหวไม่งั้นยิ่งตายหมด” เสียงหวาดถันออกมาจากปากของเจ้าของหน้าเหี้ยม คอสีนที่ขึ้นอยู่หน้ารถ กำลังใช้ปืนจ่ออยู่ที่คอของคนขับ

ผมรู้ทันทีว่ารถทัวร์ที่ผมโดยสารคันนี้ถูกล่่นงานโดยเจ้าพวกวายร้ายแน่ หันไปดูด้านหลัง เห็นไอ้วายร้ายอีกคนหนึ่งถือปืนจ่ออยู่ ผมใช้มืออันสั้นเทาล้วงลงไปใ้กระเป๋ากางเกง คลำ .38 เท้าไฟของผผซึ่งซื่อออกมาจากร้านเมื่อบ่ายนี้เอง นึกในใจว่า “โธ่เพ็งซื่อเอามายังไม่ทันยิงเลย เพิ่งใส่ลูกเต็มเท่านั้นเองก็จะถูกคนอื่นเอาไปเสียแล้ว”

เสียงเจ้าตาพองหน้ารถตะโกนบ่บอกคนขับรถ “หยุดรถเดี๋ยวนี้ มึงอยากตายโหงหรือไง” ผมนึกในใจว่า เดี่ยวพอรถหยุดมันคงต้องให้เราลงจากรถแล้วกวาดกันเกลี้ยงตัว แต่ผมต้องแปลกใจแทนที่รถจะหยุดมันกลับยิ่งเร็วขึ้นทุกที ทุกที ยิ่งไปกว่านั้นรถกลับส่ายไปมาเสียด้วย ไอ้พวกมหาโจรเซไปเซมา แต่เจ้าตาพองยังไม่ลดละ แม้จะเซออกไปมันก็กลับวิ่งไปขึ้นประชิดคนขับอีก พร้อมตะโกนอยู่ตลอดเวลา “หยุดไว้ หยุด ไอ้นี้ กูลงไปได้ละมึง จะเหยียบให้คาสันทีเดียว”

รถคงตะบึงไปต่อ คนขับบ้าเลือดเสียแล้ว ผมไม่แน่ใจว่าเขาคิดอย่างไร ขณะนั้นผมกวาดสายตาเห็นผู้ชายที่นั่งถัดไปทางม้านั่งทางด้านซ้าย เป็นตำรวจสจ่ากำลังจ้องเขม็งไปที่ไอ้วายร้ายและถัดไปอีกเป็นชายผมสั้นเกรียนอีก 2 คน ใส่กางเกงสีกากี และสีจี๊ม้า ผมเข้าใจว่าคงจะเป็นตำรวจหรือทหารแน่ กำลังเอามือล้วงกระเป๋ากางเกงอยู่ทั้งสองคน

บรรยากาศตอนนั้นช่างเครียดจริง ๆ ไหนจะกลัวปล้น ถูกยิง ไหนจะกลัวรถคว่ำ ทุกคนเกร็งไปหมด ทุกสิ่งทุกอย่างถึงจุดวิกฤตแล้ว

ประเด็น

1. ถ้าคุณอยู่ในเหตุการณ์อย่างผผ คุณจะตัดสินใจอย่างไร
2. ก่อนที่คุณจะตัดสินใจ คุณคิดถึงอะไรบ้าง

แนวทางการทำกิจกรรม

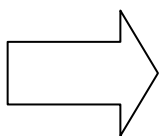
ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 2 - 3 กลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่มเพื่อเป็นผู้นำและผู้จัดบันทึกผลการอภิปรายของกลุ่มตามลำดับ และนำผลการอภิปรายที่บันทึกไว้ไปเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ จากนั้น ให้ผู้เรียนทุกกลุ่มอภิปรายถกแถลงเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูติดตามสังเกต การใช้เหตุผลของแต่ละกลุ่ม หากข้อมูลยังไม่เพียงพอ ครูอาจชี้แนะให้อภิปรายเพิ่มเติมได้ เลขานุการกลุ่มบันทึกผลการพิจารณาหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนด และนำคำตอบนั้นไปรายงานในที่ประชุมกลุ่มใหญ่ (หากมีผู้เรียนไม่มาก ครูอาจให้มีการสนทนาหรืออภิปรายถกแถลงกันในกลุ่มใหญ่เลยโดยไม่ต้องแบ่งกลุ่มย่อยก็ได้)

ในการประชุมกลุ่มใหญ่ ครูเตรียมกระดานบรู๊ฟแบ่งเป็น 3 ช่อง ให้หัวข้อแต่ละช่องว่า ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลด้านตนเอง และข้อมูลด้านสังคมสิ่งแวดล้อมนำมาคิดไว้ล่วงหน้า เมื่อแต่ละกลุ่มรายงานถึงเหตุผลของกลุ่มว่าสู้หรือไม่ สู้ เพราะเหตุผลอะไร ข้อมูลที่นำมาเสนอจะถูกบันทึกลงในช่องที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น ๆ เช่น ถ้ายกเหตุผลว่าสู้ หรือไม่สู้ เพราะสังเกตจากปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมของผู้คนรอบข้างในรถ ก็อาจจะบันทึกเหตุผลนั้นลงในช่องที่ 3 เรียกข้อมูลด้านสังคมสิ่งแวดล้อม หากเหตุที่เสนอเป็นเรื่องความมั่นใจหรือความเข้มแข็งทางจิตใจของตนเองก็บันทึกเหตุผลลงในช่องที่ 2 ข้อมูลด้านตนเอง หรือถ้าเหตุผลที่เสนอเป็นเรื่องของความรู้เรื่องการยิงปืน ชนิดของปืน ก็บันทึกเหตุผลลงในช่องที่ 1 ข้อมูลทางวิชาการ เป็นต้น เมื่อทุกกลุ่มรายงานและข้อมูลถูกบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มแล้ว ครูนำกระดานบรู๊ฟที่บันทึกข้อมูลทั้ง 3 ด้านขึ้นมาให้ผู้เรียนพิจารณาแล้วจะถามผู้เรียนว่า พอใจกับการคิด การตัดสินใจหรือยัง ถ้ายังไม่พอใจให้ทุกคนเพิ่มเติมตามที่ต้องการ จากนั้น ครูสรุปให้ผู้เรียนเข้าใจว่า การคิดการแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้แก้ปัญหามีการนำข้อมูลมาประกอบการคิดอย่างน้อย 3 ประการ เสมอ คือ ข้อมูลวิชาการ ข้อมูลตนเอง และข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม อาจมีคนคิดถึงข้อมูลด้านอื่น ๆ อีกก็ได้ แต่จะมีข้อมูลหลักยืนยัน 3 ประการเสมอ การคิดแก้ปัญหานั้นจึงจะรอบคอบและพอใจ ถ้ายังไม่พอใจก็ต้องกลับไปคิดถึงปัญหาและข้อมูลที่นำมาคิดแก้ไข พยายามคิดหาข้อมูลเพิ่มเติมแต่ละด้านให้มากขึ้น จนพอเพียงที่จะใช้แก้ปัญหานั้นพอใจก็ถือว่า การคิดการแก้ปัญหานั้นเสร็จสิ้นด้วยดี

ตัวอย่าง แบบฟอร์มในการเตรียมบันทึกข้อมูลจากการคิดการสรุปของผู้เรียน หลังจากอภิปรายถกแถลงกรณีตัวอย่างเรื่อง “ผู้ไหม” แล้วให้นำมาบันทึกลงตารางในกระดานรูปข้างล่างนี้

1	2	3
ข้อมูลทางวิชาการ	ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง	ข้อมูลทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

ตัวอย่างข้อสรุปของกรณีตัวอย่างเรื่อง “ผู้ไหม” จากความเห็นของผู้เรียนหลายกลุ่มหลายคนที่เคยเสนอไว้ ดังที่ปรากฏในกรอบด้านขวามือ ตัวอย่างนี้ข้อสรุปนี้อาจจะใกล้เคียงกับข้อสรุปของกลุ่มของท่านก็ได้

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ผู้ไหม”

ปัญหาในสังคมปัจจุบันซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การเรียนรู้โดยการฟัง การจำจากการสอนการอธิบายของครูอย่างเดี๋ยวกังไม่พอที่จะแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ท้นต่อเหตุการณ์การสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดเอง โดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของสังคมสิ่งแวดล้อม มาประกอบในการคิด การตัดสินใจอย่างพอเพียงก็จะทำให้การคิด การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหานั้นมีความมั่นใจและถูกต้องมากขึ้น

เมื่อผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรม ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ ครบทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ครูนำกระดาษรูปที่สรุปกรณีตัวอย่างทั้ง 5 แผ่นติดผนังไว้ เชิญทุกคนเข้าร่วมประชุมกลุ่มใหญ่แล้วให้ผู้เรียนบางคนอาสาสมัครสรุปความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้เพื่อนฟัง จากนั้นครูสรุปสุดท้ายด้วยบทสรุปตัวอย่างดังนี้

ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ เชื่อว่าคนทุกคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ความต้องการก็ไม่เหมือนกันแต่ทุกคนก็มีจุดมุ่งหมายปลายทางของคนที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งถ้าบรรลุถึงสิ่งนั้นได้เขาจะมีความสุข ดังนั้น ความสุขเหล่านี้จึงเป็นเรื่องต่างจิตต่างใจที่กำหนดตามสภาวะของตน อย่างไรก็ตามการจะมีความสุขอยู่ได้ในสังคม จำเป็นต้องรู้จักปรับตัวเอง และสังคมให้ผสมกลมกลืนกันจนเกิดความพอดีแก่เอกัตภาพ และบางครั้งหากเป็นการตัดสินใจที่ได้กระทำดีที่สุดตามกำลังของตัวเองแล้ว ก็จะมี ความพอใจกับการตัดสินใจนั้น อีกประการหนึ่งในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่จะปรับตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความพอดีนั้น จำเป็นต้องรู้จักการคิด การแก้ปัญหา การเรียนการสอนที่จะให้คนรู้จักแก้ปัญหาได้นั้น การสอนโดยการบอกอย่างเดียวยังไม่ได้ประโยชน์มากนัก การสอนให้รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์จึงเป็นวิธีที่ควรนำมาใช้ กระบวนการคิด การแก้ปัญหามีหลากหลายวิธีแตกต่างกันไป แต่กระบวนการคิด การแก้ปัญหาก็ต้องใช้ข้อมูลประกอบการคิด การวิเคราะห์อย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อนำผลการคิดนี้ไปปฏิบัติแล้วพอใจ มีความสุข ก็จะเรียกการคิดเช่นนั้นว่า **คิดเป็น**

บทสรุป

เราได้เรียนรู้ถึงความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ โดยการทำกิจกรรมร่วมกันทั้ง 5 กิจกรรม ดังบทสรุปที่ได้ร่วมกันเสนอไว้แล้ว ความเชื่อพื้นฐานที่สรุปไว้ก็คือ ความเชื่อพื้นฐานที่เป็นความจริงในชีวิตของคนทั้ง กชน. นำมาเป็นหลักให้คนทำงาน กชน. ตลอดจนผู้เรียนได้ตระหนักและเข้าใจแล้วนำไปใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อการคิด การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับคนอื่น การบริหารจัดการในฐานะเป็นนายเป็นผู้นำหรือผู้ตาม ในฐานะผู้สอน ผู้เรียน ในฐานะเป็นสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในชุมชน และสังคม เพื่อให้รู้จักตัวเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักสภาวะสิ่งแวดล้อม การคิดการตัดสินใจต่าง ๆ ที่คำนึงถึงข้อมูลที่เพียงพออย่างน้อยประกอบด้วยข้อมูล 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม ด้วยความใจกว้าง มีอิสระ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่เอาแต่ใจตนเอง จะได้มีสติ รอบคอบ ละเอียดยึดถ่วง ไม่ผิดพลาดจนเกินไป เราถือว่าความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ ดังกล่าวนี้นี้ คือ พื้นฐานเบื้องต้นของการนำไปสู่การคิดเป็น หรือเรียกตามภาษานักวิชาการว่า **ปฐมบทของกระบวนการคิดเป็น**

เรื่องที่ 2 คิดเป็นและกระบวนการคิดเป็น

ในเรื่องที่ 1 เราได้เรียนรู้เรื่องของความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่มาแล้วว่า เป็นพื้นฐานหรือปฐมบทของคิดเป็น เป็นความจริงหรือสัจธรรมในชีวิตที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตให้มีความสุขได้ ดังนั้น คิดเป็นจึงควรจะเป็นเรื่องที่อยู่ในแวดวงของความจริงที่อยู่ในวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์และสามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนรู้และการมีชีวิตร่วมกับเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างสุจริต เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องคิดเป็นอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น ขอให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมที่กำหนดให้ต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1

ให้ผู้เรียนไปหาความหมายของคำว่า คิดเป็นในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งโดยการอ่านหนังสือ สนทนา ธรรม ฟังวิทยุคุยกับเพื่อน ฯลฯ แล้วบันทึกการคิดดังกล่าวลงในหน้าว่างของแบบเรียนนี้อย่างสั้น ๆ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะไม่ถูกต้อง

1. คิดเป็น คือ
.....
2. คิดเป็น คือ
.....
3. คิดเป็น คือ
.....
4. คิดเป็น คือ
.....

กิจกรรมที่ 2

ขอให้ผู้เรียนลองให้ความเห็นของผู้เรียนเองบ้างว่า คิดเป็นคืออะไร โดยไม่ต้องกังวลว่าจะไม่ถูกต้อง

คิดเป็น คือ
.....
.....
.....
.....

ขอให้ผู้เรียนนำบันทึกความเข้าใจที่ได้ศึกษาเรื่อง คิดเป็น ในกิจกรรมที่ 1 และ 2 ไปปรึกษาครูว่าท่านมีความเข้าใจเรื่องคิดเป็นมากน้อยเพียงใด ครูประเมินความเข้าใจของผู้เรียนแต่ละคนด้วยเครื่องหมาย ✓

☐

เข้าใจดีมาก

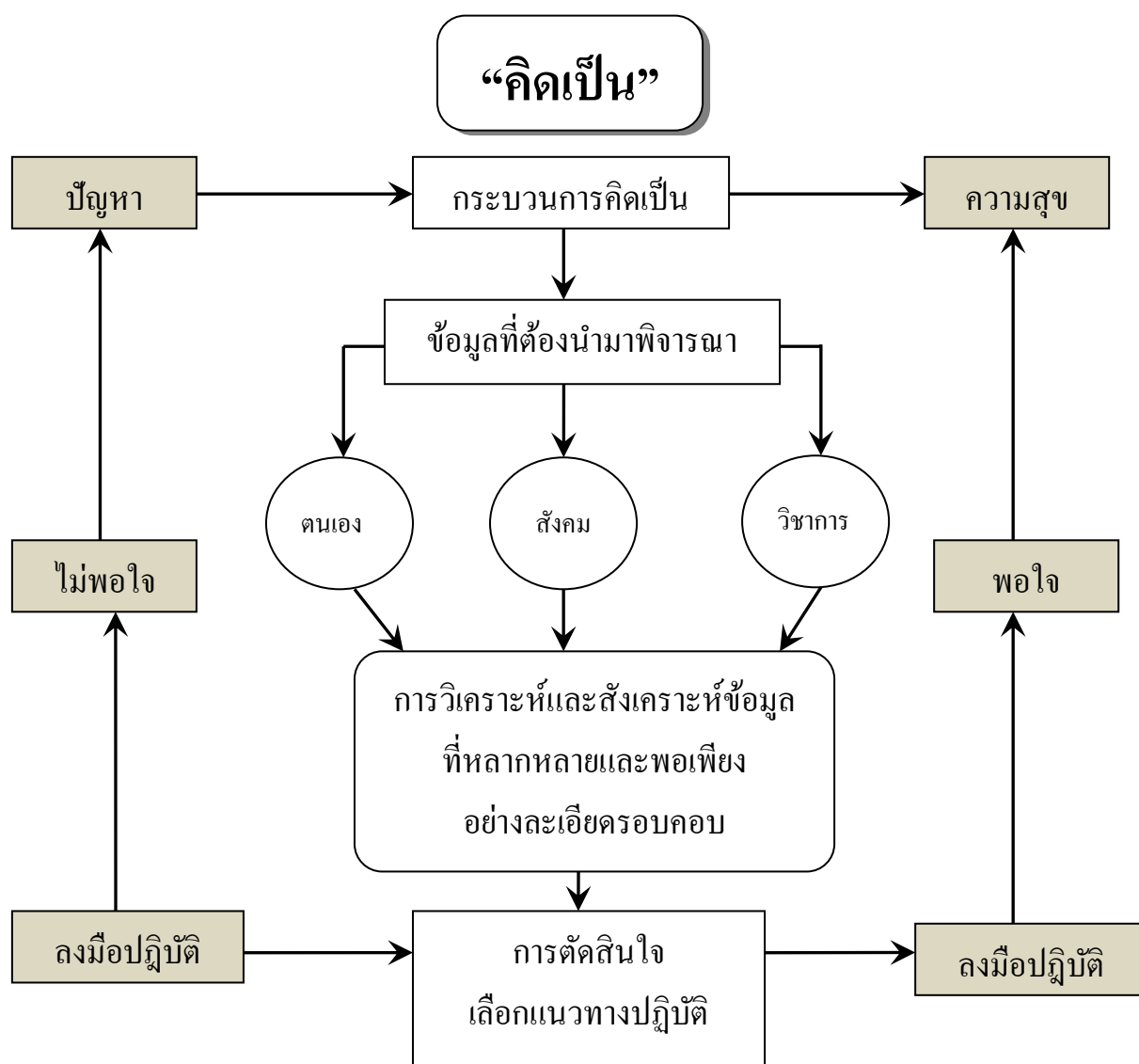
☐

เข้าใจดีพอควร

ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรื่องของคิดเป็นและกระบวนการคิดเป็นต่อไปนี้อย่างช้า ๆ ไม่ต้องรีบร้อน แล้วให้คะแนนความเข้าใจของตัวเองด้วยเครื่องหมาย ✓ ลงในกรอบการประเมินหลังจากการทำความเข้าใจเสร็จแล้ว

2.1 แนวคิดและทิศทางของคิดเป็น

“คิดเป็น” เป็นคำไทยสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ใช้เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และซับซ้อน ได้อย่างปกติสุข “คิดเป็น” มาจากความเชื่อพื้นฐานเบื้องต้นที่ว่าคนมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา แต่ทุกคนมีความต้องการสูงสุดเหมือนกันคือความสุขในชีวิต คนจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับตัวและสังคม สิ่งแวดล้อมให้เข้าหากันอย่างผสมกลมกลืนจนเกิดความพอดี นำไปสู่ความพอใจและมีความสุข อย่างไรก็ตามสังคมสิ่งแวดล้อมไม่ได้หยุดนิ่ง แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงอยู่ตลอดเวลาก่อให้เกิดปัญหา เกิดความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจขึ้นได้เสมอ กระบวนการปรับตัวตนเองกับสังคมสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนจึงต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและทันการ คนที่จะทำได้เช่นนี้ต้องรู้จักคิด รู้จักใช้สติปัญญา รู้จักตัวเองและธรรมชาติสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี สามารถแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายและพอเพียง อย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเลือกแนวทางการตัดสินใจที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา หรือสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่อย่างรอบคอบ จนมีความพอใจแล้วก็พร้อมจะรับผิดชอบการตัดสินใจนั้นอย่างสมเหตุสมผล เกิดความพอใจความสมดุลในชีวิตอย่างสันติสุข เรียกได้ว่า “คนคิดเป็น” กระบวนการ คิดเป็น อาจสรุปได้ดังนี้

ท่านอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ เคยกล่าวไว้ว่า “คิดเป็น” เป็นคำเฉพาะที่หมายรวมทุกอย่างไว้ในตัวแล้ว เป็นคำที่บูรณาการเอาการคิด การกระทำ การแก้ปัญหา ความเหมาะสม ความพอดี ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี คุณธรรมจริยธรรม มารวมไว้ในคำว่า “คิดเป็น” หมดแล้ว นั่นคือ ต้องคิดเป็น คิดชอบ ทำเป็น ทำชอบ แก้ปัญหาได้อย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ ไม่ใช่เพียงแค่คิดอย่างเดียว เพราะเรื่องดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ต้องนำมาประกอบการคิด การวิเคราะห์อย่างพอเพียงอยู่แล้ว

กระบวนการเรียนรู้ตามทิศทางของ “คิดเป็น” นี้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้สอนเป็นผู้จัดโอกาส จัดกระบวนการ จัดระบบข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งการกระตุ้นให้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ ได้ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลาย ลึกซึ้งและพอเพียง นอกจากนั้น “คิดเป็น” ยังครอบคลุมไปถึงการหล่อหลอมจิตวิญญาณของคนทำงาน กศน. ที่ปลูกฝังกันมาจากพี่สู่น้องนับสิบ ๆ ปี เป็นต้นว่า การเคารพคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำตัวเป็นสามัญเรียบง่าย ไม่มีมุม ไม่มีเหลี่ยม

ไม่มีอัตรา ให้เกียรติผู้อื่นด้วยความจริงใจ มองในดีมีเสีย ในเสียมีดี ในขามีคำ ในคำมีขาว ไม่มีอะไรที่ขาวไปทั้งหมด และไม่มีอะไรที่ดำไปทั้งหมด ทั้งนี้ต้องมองในส่วนดีของผู้อื่นไว้เสมอ

จากแผนภูมิดังกล่าวนี จะเห็นว่า คิดเป็นหรือกระบวนการคิดเป็นนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการคิด การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ไม่ใช่การเรียนรู้จากหนังสือหรือลอกเลียนจากตำราหรือรับฟังการสอนการบอกเล่าของครูแต่เพียงอย่างเดียว
2. ข้อมูลที่นำมาประกอบการคิด การวิเคราะห์ต่าง ๆ ต้องหลากหลาย เพียงพอ ครอบคลุมอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม
3. ผู้เรียนเป็นคนสำคัญในการเรียนรู้ ครูเป็นผู้จัดโอกาสและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้
4. เรียนรู้จากวิถีชีวิต จากธรรมชาติและภูมิปัญญา จากประสบการณ์และการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. กระบวนการเรียนรู้เป็นระบบเปิดกว้าง รับฟังความคิดของผู้อื่นและยอมรับความเป็นมนุษย์ที่ศรัทธาในความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นเทคนิคกระบวนการที่นำมาใช้ในการเรียนรู้จึงมักจะเป็นวิธีการสานเสวนา การอภิปรายถกแถลง กลุ่มสัมพันธ์หรือกลุ่มสนทนา
6. กระบวนการคิดเป็นนั้น เมื่อมีการตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติแล้วจะเกิดความพอใจ มีความสุข แต่ถ้าลงมือปฏิบัติแล้วยังไม่พอใจก็จะมีสติ ไม่ทรมานทรมาย ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ แต่จะกลับย้อนไปหาสาเหตุแห่งความไม่สำเร็จ ไม่พึงพอใจกับการตัดสินใจดังกล่าว แล้วแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้วทบทวนการตัดสินใจใหม่จนกว่าจะพอใจกับการแก้ปัญหานั้น

2.2 คิดเป็นและการเชื่อมโยงสู่ปรัชญาคิดเป็น

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2543 ให้นิยามคำว่า ปรัชญา ไว้ว่า วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และหลักแห่งความจริง

คิดเป็น คือ ลักษณะอันพึงประสงค์ที่ช่วยให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างสันติสุข เพราะคนคิดเป็นเชื่อมั่นในหลักแห่งความเป็นจริงของมนุษย์ที่ยอมรับในความแตกต่างของบุคคล รู้จักปรับตัวเองและสังคมให้ผสมกลมกลืนจนเกิดความพอดีและพอเพียง และเชื่อมั่นในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่ใช้ข้อมูลประกอบการคิด การวิเคราะห์อย่างน้อย 3 ประการ จนเกิดความพอใจกับการตัดสินใจนั้นก็จะเป็นการแก้ปัญหาที่ประสบความสุข ถ้ายังไม่พอใจก็จะกลับไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่เพียงพอ และทันเหตุการณ์จนกว่าจะพอใจกับการตัดสินใจของตนเอง คนที่จะทำได้

เช่นนี้ต้องรู้จักคิด รู้จักใช้สติปัญญา รู้จักตัวเอง รู้จักธรรมชาติ สังคมสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี มีความรอบรู้ที่จะแสวงหาข้อมูลมาประกอบการคิด การวิเคราะห์ของตนเองได้

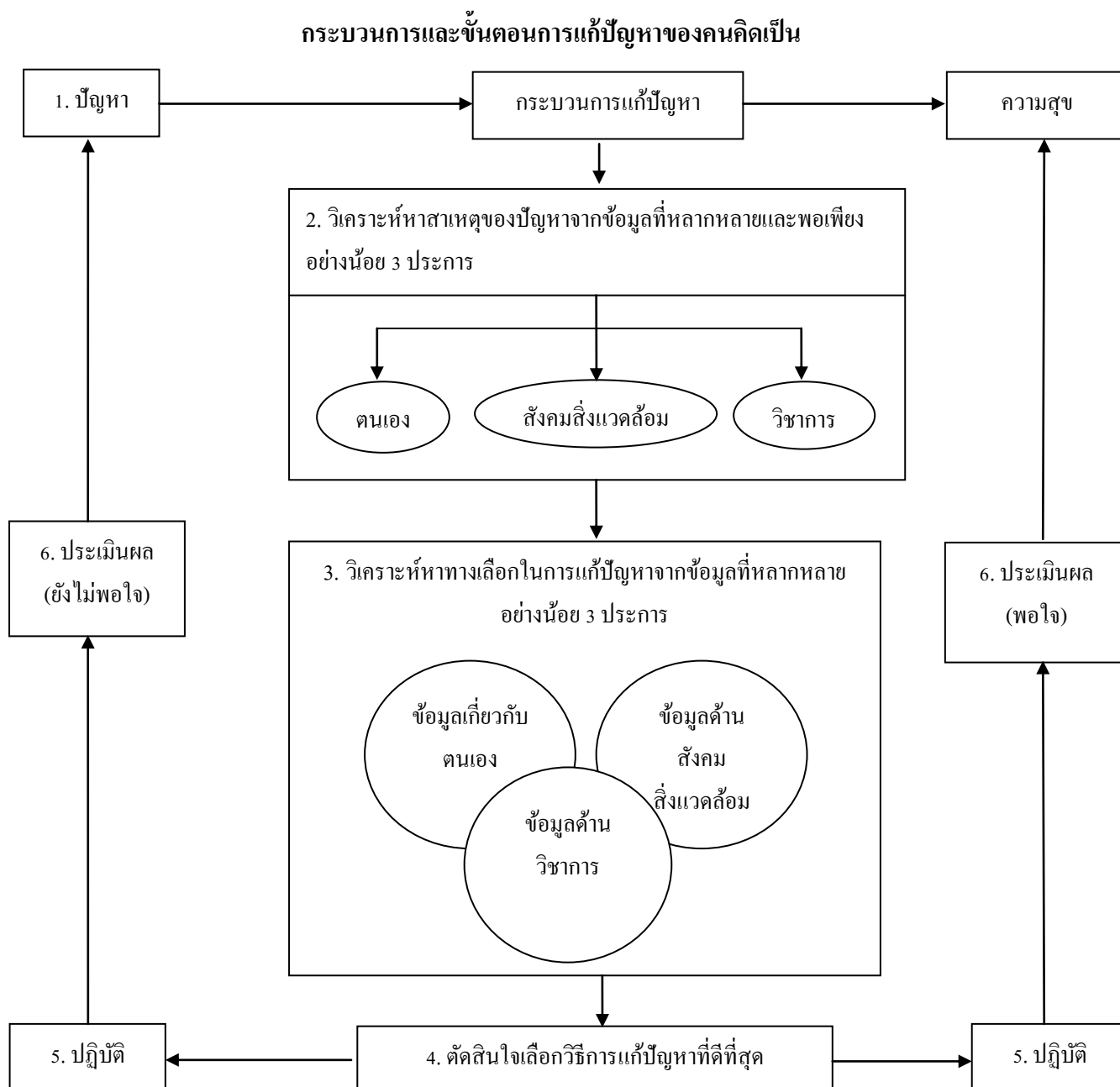
คิดเป็น นอกจากจะเป็นความเชื่อในหลักความเป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าวแล้ว คิดเป็นยังเป็นหลักการและแนวคิดสำคัญในการจัดดำเนินโครงการต่าง ๆ ทางการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียนตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นธรรมชาติ ความเรียบง่ายที่หลากหลาย มีข้อมูลให้พิจารณาทั้งด้านบวกและด้านลบ มีประเด็นให้คิด วิเคราะห์ แสวงหาเหตุผลในการหาคำตอบที่เหมาะสมให้กับตนเองและชุมชน

คิดเป็น นอกจากจะเป็นหลักในการดำเนินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ยังเป็นหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทำงานการศึกษานอกโรงเรียนและบุคคลทั่วไป เป็นต้นว่า การเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำตัวเป็นคนเรียบง่าย ไม่มีอคติอคติเห็นียวนไม่รับฟังความคิดของผู้อื่น รวมทั้งการมีทักษะการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

จากการที่คิดเป็น เป็นทั้งความเชื่อในหลักความเป็นจริงของมนุษย์ เป็นทั้งหลักการ แนวคิด และทิศทางการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของ กศน. และเป็นพื้นฐานที่สำคัญในวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้มีทักษะการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในอนาคต คิดเป็นจึงเป็นที่ยอมรับและกำหนดให้เป็น “ปรัชญาคิดเป็น” หรือปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับความเป็น กศน. เป็นอย่างยิ่ง

2.3 กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น

คนคิดเป็นเชื่อว่าทุกข์หรือปัญหาเป็นความจริงตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ก็สามารถแก้ไขได้ ถ้ารู้จักแสวงหาข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมทางสังคมในวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมประเพณี วิถีคุณธรรมจริยธรรม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องตนเอง รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ซึ่งครอบคลุมถึงการพึ่งพาตนเองและความพอเพียง พอประมาณ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประกอบการคิดและการตัดสินใจแก้ปัญหา คนคิดเป็นจะเผชิญกับทุกข์หรือปัญหาอย่างรู้เท่าทัน มีสติไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบในการเลือกวิธีการแก้ปัญหาและตัดสินใจแก้ปัญหาตามวิธีการที่เลือกแล้วว่าดีที่สุด ก็จะมี ความพอใจและเต็มใจรับผิดชอบกับผลการตัดสินใจ เช่นนั้น อย่างไรก็ตาม สังคมในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกข์ก็เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป หรือเปลี่ยนโฉมหน้าไปตามกาลสมัย กระบวนทัศน์ในการดับทุกข์ก็ต้องพัฒนารูปแบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย กระบวนการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาที่จะหมุนเวียนมาจนกว่าจะพอใจอีกเป็นเช่นนี้อยู่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ขั้นตอนการแก้ปัญหาคือ

1. คนคิดเป็นเชื่อว่า ทุกข์หรือปัญหาใด ๆ ย่อมมีอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์ เมื่อใดที่ตนเองและสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมไม่สามารถปรับเข้าหากันจนเกิดความพอดี ก็จะเกิดความทุกข์ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ทุกข์หรือปัญหาอาจเป็นของบุคคลหรือชุมชนและสังคม เมื่อเกิดทุกข์หรือปัญหาก็จะมีกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความสุขที่พึงปรารถนา

2. ค้นหาสาเหตุของปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาคิดเป็นจะเริ่มที่การรู้จักปัญหา รู้จักสาเหตุของปัญหาเหล่านั้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ประการ ว่า ปัญหาหรือทุกข์นั้น เกิดจากการไม่ผสมกลมกลืนระหว่างตนเองกับภาวะแวดล้อมหรือข้อมูลทางวิชาการตรงไหน อย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุสำคัญบ้าง เช่น

- สาเหตุสำคัญมาจากตนเอง จากพื้นฐานของชีวิตตนเองและครอบครัว ความไม่สมดุลของงานอาชีพที่พึงปรารถนา ความขัดข้องที่เกิดจากโรคภัยของตนเอง ความโลภ โกรธ หลง ในใจของตนเอง ความคับข้องใจในการรักษาคุณธรรม จริยธรรมของตนเอง ฯลฯ
- สาเหตุสำคัญมาจากสังคม ชุมชนและสภาวะแวดล้อม ความไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรมไม่พึงปรารถนาของเพื่อนบ้าน การขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ชุมชนมีการทะเลาะเบาะแว้ง ขาดความสามัคคี ฯลฯ
- สาเหตุสำคัญมาจากการขาดแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันของวิชาการและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ขาดภูมิปัญญาที่จะช่วยเติมข้อมูลทางปัญญาในการบริหารจัดการ ฯลฯ

3. ขั้นวิเคราะห์เสนอทางเลือกของปัญหา เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนการกำหนดทางเลือกต่าง ๆ ที่น่าจะเป็นในการแก้ทุกข์ หรือแก้ปัญหที่เกิดขึ้น การกำหนดทางเลือกต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหานี้ เป็นการกระทำโดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงทั้งในด้านวิชาการ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญในการตัดสินใจด้วย

4. ขั้นการเลือกวิธีแก้ปัญหาคิดเป็น ขั้นตอนนี้เป็นการตัดสินใจ เลือกแนวทางการแก้ปัญหที่เหมาะสมที่สุดตามข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในกลุ่มทางเลือกที่ได้เลือกไว้

5. การนำทางเลือกการแก้ปัญหามาปฏิบัติ เมื่อได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาก็มาถึงขั้นนำทางเลือกนั้นไปปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาคิดเป็น

6. การประเมินผลการแก้ปัญหาคิดเป็น เมื่อมีการปฏิบัติการแก้ปัญหาก็จะต้องมีการประเมินผลการทำงาน ถ้าผลที่เกิดขึ้นเป็นที่พอใจก็จะนำไปสู่ความสุข แก้ปัญหาคิดเป็นได้สำเร็จ แต่ถ้าปฏิบัติการแก้ปัญหาคิดเป็นยังไม่พอใจ ยังไม่บรรลุตามที่คิดไว้ก็จะนำไปสู่การพิจารณาปัญหาคิดเป็นใหม่ เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาคิดเป็น การศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมอีกจนกว่าจะพอใจและพบกับความสุขกับการแก้ปัญหาคิดเป็นจึงจะถือว่าจบกระบวนการแก้ปัญหาคิดเป็น

2.4 ฝึกทักษะการคิดเป็น

คิดเป็น เป็นเรื่องของการสร้างสมประสบการณ์ที่จะทำความเข้าใจกับความจริงของชีวิต คิดเป็นนอกจากจะเป็นการทำความเข้าใจกับหลักการและแนวคิดแล้ว กระบวนการเรียนรู้จะเน้นหนักไปที่การฝึกปฏิบัติจากกรณีตัวอย่าง และจากการปฏิบัติจริงในวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งการได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์จากการสานเสวนาหรืออภิปรายถกแถลงกับเพื่อนในกลุ่มด้วย คนมีทักษะสูงก็

จะสามารถมองเห็นทางเลือกและช่องทางในการแก้ปัญหาได้รวดเร็วและคล่องแคล่วมากขึ้น ฉะนั้น การฝึกปฏิบัติบ่อยครั้ง และด้วยวิธีที่หลากหลายก็จะช่วยให้การแก้ปัญหาไม่ผิดพลาดมากนัก ในตอนสุดท้ายนี้เป็นการเสนอกิจกรรมตัวอย่างให้ครูและนักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนทักษะ “คิดเป็น” ให้เข้มแข็ง เจียบคม จับใจ จนเกิดสภาพคล่องเป็นธรรมชาติ และใช้เวลาในการคิด การตัดสินใจที่รวดเร็วขึ้นด้วย

ใบงานที่ 1 กรณีตัวอย่าง “ผู้ไหม้”

ผมตกใจสะดุ้งตื่นขึ้นเมื่อเกิดเสียงเอะอะ พอลืมตาขึ้นมา เห็นทุกคนยืนกันเกือบหมด “ทุกคนนั่งลงอยู่นิ่ง ๆ อย่าเคลื่อนไหวไม่งั้นยิ่งตายหมด” เสียงตวาดลั่นออกมาจากปากของเจ้าชายหน้าเหลี่ยม คอเสื้อที่ยืนอยู่หน้ารถ กำลังใช้ปืนจ่ออยู่ที่คอของคนขับ

ผมรู้ทันทีว่ารถทัวร์ที่ผมโดยสารคันนี้ถูกล่่นงานโดยเจ้าพวกวายร้ายแน่ หันไปดูด้านหลัง เห็นไอ้วายร้ายอีกคนหนึ่งถือปืนจ่ออยู่ ผมใช้มืออันสั้นเทาล้วงลงไปใ้กระเป๋ากางเกง คลำ .38 แฮ่ไฟของผม ซึ่งซื้อมาจากร้านเมื่อบ่ายนี้เอง นึกในใจว่า “โธ่เพิ่งซื้อเอามายังไม่ทันยิงเลย เพิ่งได้ลูกเต็มเท่านั้นเองก็จะถูกคนอื่นเอาไปเสียแล้ว”

เสียงเจ้าตาพองหน้ารถตะโกนบอกคนขับรถ “หยุดรถเดี๋ยวนี้ มึงอยากตายโหงหรือไง” ผมนึกในใจว่า เดี่ยวพอรถหยุดมันคงต้องให้เราลงจากรถแล้วกวาดกันเกลี้ยงตัว แต่ผมต้องแปลกใจแทนที่รถจะหยุดมันกลับยิ่งเร็วขึ้นทุกที ทุกที ยิ่งไปกว่านั้นรถกลับส่ายไปมาเสียด้วย ไอ้พวกมหาโจรเซไปเซมา แต่เจ้าตาพองยังไม่ลดละ แม้จะเชออกไปมันก็กลับวิ่งไปขึ้นประชิดคนขับอีก พร้อมตะโกนอยู่ตลอดเวลา “หยุดไว้วัย หยุด ไอ้นี้ ถูกลงไปได้ละมึง จะเหยียบให้คาเส้นทีเดียว”

รถคงตะบึงไปต่อ คนขับบ้าเลือดเสียแล้ว ผมไม่แน่ใจว่าเขาคิดอย่างไร ขณะนั้นผมกวาดสายตาเห็นผู้ชายที่นั่งถัดไปทางม้านั่งด้านซ้าย เป็นตำรวจสจ่ากำลังจ้องเขม็งไปที่ไอ้วายร้ายและถัดไปอีกเป็นชายผมสั้นเกรียนอีก 2 คน ใส่กางเกงสีกาเกี และสีจี้ม้า ผมเข้าใจว่าคงจะเป็นตำรวจหรือทหารแน่ กำลังเอามือล้วงกระเป๋ากางเกงอยู่ทั้งสองคน

บรรยากาศตอนนั้นช่างเครียดจริง ๆ ไหนจะกลัวปล้น ถูกรัง ไหนจะกลัวรถคว่ำ ทุกคนเกร็งไปหมด ทุกสิ่งทุกอย่างถึงจุดวิกฤตแล้ว

ประเด็น : ท่านจะสู้หรือจะยอม เพราะอะไร

ให้ครูกับนักเรียนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “ผู้ไหม้” แล้วร่วมกันถกแถลงอภิปรายถึงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาวิกฤติตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูและนักเรียนร่วมกันบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกหรือฝึกปฏิบัติการจำแนกข้อมูลทั้ง 3 ด้านที่จะนำมาใช้ประกอบการคิด การตัดสินใจ

แบบบันทึกการจำแนกข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

ข้อมูลทางวิชาการ	ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง	ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม

ใบงานที่ 2 กรณีตัวอย่าง “เหตุเกิดที่โนนหมากมุ่น”

ผมสิบตรีมัน มีเขียน ประจำอยู่ ร.พัน 11 ขณะนี้ปฏิบัติภารกิจอยู่ที่อรัญประเทศ ค็นนั้นผมกับเพื่อน อยู่หมวดลาดตระเวน เราจะต้องแบ่งกันออกลาดตระเวนเป็นหมู่ ๆ ในขณะที่เราอยู่ในบังเกอร์ บางคนก็นั่ง บางคนก็เอนนอน ... คุยกันอย่างกระซิบกระซาบ เสียงป็นดังอยู่เป็นจังหวะไม่ไกลนั้ก เราจะต้องออกลาดตระเวนตรวจดูว่า พวกข้าศึกที่ชายแดนจะรุกล้ำเข้ามาหรือไม่ เราไม่เคยนึกดอกครับว่า ทหารญวนกับเขมรเสรีที่กำลังต่อสู้กันนั้น จะรุกล้ำเข้ามาในเขตของเราแม้เขากำลังรบติดพันกันอยู่

พอได้เวลาหมู่ของเราต้องออกไปลาดตระเวน เดือนก็มีด ค็นนาที่เราเหยียบย่ำมานั้น เราเห็นเป็นเส้นดำ ๆ ยืดยาว... ข้างหน้าคือหมู่บ้านโนนหมากมุ่น

เราเดินอย่างแน่ใจว่า จะไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะเราไม่ได้อยู่ที่เส้นกันเขตแดน ทันใดนั้นเองเสียงป็นดังขึ้น จากข้างซ้าย จากข้างขวา ดูเหมือนจะมาทั้งสามด้าน อะไรกันนี้ เกิดอะไรขึ้นที่บ้านโนนหมากมุ่น... เราจะทำอะไร ผมคิดว่าเสียงป็นมาจากปืนหลายกระบอกจำนวนมากว่าปืนเราหลายเท่าันัก ผมกระโดดลงในปลักควายข้างทาง ลูกน้องของผมก็กระโดดตาม ทุกคนคิดถึงตัวเองก่อน หลบกระสุนเอาตัวรอด มือผมกุมปืนไว้ ผมจะทำอย่างไร สั่งสู้รี อาจจะตายหมด ถอยรี ไม่ได้ ไม่ได้ เราจะถอยไม่รอด มันมืดจนไม่รู้ว่เราตกอยู่ในสถานการณ์อย่างไร เพื่อนผมละ ผมเป็นหัวหน้าหมู่ต้องรับผิดชอบลูกน้องของผมด้วย เราทุกคนมีปืนคนละกระบอก มีกระสุนจำกัด จะสู้ หรือจะถอย ค่ายทหารอยู่ไม่ห่าง ไกลนั้กช่วยผมทีเถอะครับ ผมต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ลาดตระเวน ผมต้องรับผิดชอบชีวิตลูกน้องผมทุกคน ผมจะทำอย่างไร โปรดช่วยผมตัดสินใจว่า ผมจะสั่งสู้หรือสั่งถอย เพราะอะไร

ให้ครูกับผู้เรียนศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง “เหตุเกิดที่โนนหมากมุ่น” แล้วครูกับผู้เรียนร่วมกันอภิปรายถึงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาวิกฤติตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูและผู้เรียนร่วมกันบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกเพื่อฝึกปฏิบัติการจำแนกข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ที่จะนำมาใช้ประกอบการคิด การตัดสินใจ แก้ปัญหา

ใบงานที่ 3 กรณีตัวอย่างเรื่อง สัมกับหนุ่ม

นักศึกษา กศน. เป็นคนอยู่ในวัยรุ่นวัยทำงานประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เป็นคนในวัยที่จะต้องพบกับปัญหาที่ต้องแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ยิ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้า และหลังไหลเข้ามาอย่างไม่มีความหยุดยั้ง มีทั้งเรื่องดี เจริญก้าวหน้า สะดวกสบาย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ในเวลาเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเดือดร้อนไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ครอบครัวแตกแยกไม่มีความสุข การศึกษาเล่าเรียนที่ลอกเรียนจากต่างประเทศทั้งวิชาการและวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยไม่มีการปรับให้สอดคล้องกับความเป็นไทย ทำให้ยิ่งเรียน ยิ่งมีปัญหาชีวิตและสังคม สัมเป็นนักศึกษา กศน. ทำงานเป็นพนักงานต้อนรับของห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งรู้จักกับหนุ่มโดยใช้วิธีแชตทางอินเทอร์เน็ต หนุ่มทำงานเป็นพนักงานขายในบริษัท หนุ่มเป็นคนรูปหล่อ เจ้าชู้มีหญิงสาวมาสนใจหลายคน แต่หนุ่มก็มีท่าทีชอบสัมเป็นพิเศษกว่าคนอื่น คอยมารับส่ง สร้างความสนิทสนมกับสัมเป็นพิเศษ แต่ก็ยังไม่เลิกจากสาว ๆ คนอื่น มีไมตรีให้เห็นอยู่เสมอ ทั้งหนุ่มและสัมคบหากันมาหลายปีเป็นที่รู้เห็นของเพื่อน ๆ ทั้งหนุ่มและสัม ในระยะหลัง ๆ นี้ มีชายหนุ่มจากที่ทำงานของสัมมีฐานะการงานดีมาชอบสัมอีกคน ถึงสัมจะไม่ชอบเท่าหนุ่ม แต่พอใจในความรักเดียวใจเดียวของเขามาก เขาไม่ใช่คนรูปงามแต่เป็นคนนิสัยดี รู้จักเก็บหอมรอบริบ เป็นที่รักและไว้วางใจของเพื่อน ๆ ทุกคน วันหนึ่งหนุ่มมาขอสัมแต่งงาน สัมมีความรู้สึกลังเลว่าจะยอมรับหนุ่มหรือไม่

ถ้าท่านเป็นสั้ม ท่านจะตัดสินใจอย่างไร จะยอมรับแต่งงานกับหนุ่มหรือไม่ เพราะอะไร ให้ท่านระบุข้อมูลทั้ง 3 ประการที่หลากหลายและพอเพียงประกอบการตัดสินใจของท่านลงในแบบฟอร์มที่กำหนดแยกแยะให้เห็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ และหากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมให้ระบุให้ชัดเจนด้วย

ข้อมูลทางวิชาการ	ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง	ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม

3. ข้อมูลที่จำแนกทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านตนเอง และด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลด้านวิชาการ	ข้อมูลด้านตนเอง	ข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ทางเลือกที่เสนอเพื่อการพิจารณาคัดสินใจ

1)

.....

.....

2)

.....

.....

3)

.....

.....

5. ทางเลือกที่ตัดสินใจแล้วลงมือปฏิบัติ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 3 ข้อมูลประกอบการคิดเป็น

ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงการคิดเป็นและกระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหของคนที่คิดเป็นมาแล้ว จะเห็นว่า กระบวนการสำคัญที่เป็นเครื่องมือในการคิดเป็น คือ การใช้ข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงอย่างน้อย 3 ด้านมาประกอบการคิด การวิเคราะห์ และการตัดสินใจ ซึ่งได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการ และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม

3.1 ลักษณะของข้อมูลประกอบการคิดเป็น

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง

คนทุกคนมีความแตกต่างกันทั้งลักษณะภายนอก พฤติกรรมที่แสดงออกและความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายใน รวมทั้งจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง บางคนรู้จักตัวเองดี เพราะรู้จักสำรวจตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกให้อยู่กับความเป็นจริง เป็นตัวของตัวเอง แต่บางคนก็ ไม่รู้จักตัวเองตามที่ตัวเองเป็นอยู่ หลงตัวเองบ้าง ไม่มั่นใจตัวเองบ้าง หลงเชื่อคนอื่นบ้าง ไม่ได้รับการดูแลที่ถูกต้องในครอบครัวบ้าง รวมทั้งขาดการฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ เป็นต้น การรู้จักตนเองที่ดีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการตัดสินใจแก้ปัญหที่ถูกต้อง เหมาะสม รวดเร็ว และประสบความสำเร็จ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองอาจพิจารณาได้หลายมุมมอง เช่น ความรู้ ความสามารถ ความถนัดต่าง ๆ เช่น พุดเก่ง มีอารมณ์ขัน มีกลวิธีในการแนะนำ เผยแพร่ บอกเล่า โน้มน้าวให้คนอื่นเชื่อฟัง หรือการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ การเป็นนักแสดง การมีความรู้ความสามารถเฉพาะตัวในบางเรื่อง เช่น เป็นนักกีฬา มีศิลปะในการป้องกันตัว เป็นศิลปินแขนงหนึ่งแขนงใดเป็นพิเศษ ฯลฯ บุคลิกภาพและนิสัยใจคอ เช่น ใจง่ายขี้อาย ขี้อวด ขี้อ่อนขี้อาย ชอบโอ้อวดหรือเก็บตัว พุดตรง จริงใจ เปิดเผย หรือก้าวร้าว โผงผาง หนักแน่น หรือหุนหันง่าย โมโหง่าย ชอบพูดจากระแนะกระแหน ใส่ร้าย ข่มขู่ ใจคอโหดร้าย อิจฉาริษยา อาฆาต หรือเมตตากรุณา โอมอ้อมอวรี ฯลฯ ญาติพี่น้องและครอบครัว มีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว บุตรภรรยา หรือผู้อาศัย อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ หรืออยู่กันตามลำพัง พ่อ แม่ ลูก หรืออยู่คนเดียวในบ้านเช่า หรือหอพัก ครอบครัวอบอุ่นหรือแตกแยก ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีการพบปะ สังสรรค์ ปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นหรือต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการพึ่งพาอาศัย ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลฐานะความเป็นอยู่ ร่ำรวย ยากจน พออยู่พอกิน เป็นหนี้เป็นสิน มีความมั่นคงในชีวิต หาเช้ากินค่ำขึ้นอยู่กับโชคชะตา มีความรับผิดชอบตนเองและครอบครัว ขยันหมั่นเพียร เก็บหอมรอมริบ สุรุษสุร่าย ใช้จ่ายเกินตัวเกินกำลัง เป็นต้น การรู้จักตนเอง การมีข้อมูลเกี่ยวกับตนเองหลาย ๆ ด้าน เป็นสิ่งสำคัญที่จะใช้ประกอบการคิด การวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างคนที่คิดเป็นมาก ถ้าเรารู้จักตัวเองดี หลายแง่หลายมุม ทั้งจุดอ่อน จุดแข็ง ก็จะมีข้อมูลไปประกอบการคิดและการวิเคราะห์มากและหลากหลาย ทำให้การตัดสินใจของเราผิดพลาดน้อย และแก้ปัญหาก็สำเร็จเป็นส่วนใหญ่

ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการ

ข้อมูลทางวิชาการ คือ ข้อมูลที่เป็นความจริงที่มีการพิสูจน์แล้ว หรือค้นพบจากการทดลองแล้ว เก็บหรือบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นทฤษฎีหรือหลักวิชาแล้วนำมาใช้แก้ปัญหา ใช้อ้างอิงให้เหมาะสม เหตุการณ์และความจำเป็นของสถานการณ์ ข้อมูลทางวิชาการมี 2 ประเภท คือ

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลที่ผู้ใช้เป็นผู้คิดค้น เก็บรวบรวมเอง เช่น ข้อมูลจากการทดลองหรือจากการศึกษาค้นคว้ามาเป็นระยะเวลานานของภูมิปัญญาต่าง ๆ

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลที่ผู้ใช้นำมาจากผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำการศึกษารวบรวม บันทึกไว้ในอดีต เช่น ข้อมูลที่รวบรวมมาจากเอกสารรายงานการวิจัย ข้อมูลที่อ้างมาจากผู้ที่รับฟังมาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

ข้อมูลที่เป็นความรู้ทางวิชาการพื้นฐานที่คนในสังคมจะต้องใช้ในชีวิตประจำวันมีอยู่มากมาย เช่น การใช้ภาษา คณิตศาสตร์พื้นฐาน วิทยาศาสตร์ที่เป็นทฤษฎีการค้นพบทุกศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ในเรื่องการลงทุน รายรับรายจ่าย การตลาด กฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับปวงชน ข้อมูลทางการแพทย์ อาหารและยา และข้อมูลทางการเกษตร เป็นต้น

ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากคนมีวิถีชีวิตดำรงอยู่กันเป็นชุมชนและสังคม คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมากบ้าง น้อยบ้างขึ้นอยู่กับเกาะเกี่ยวที่มีอยู่ในอดีตที่แตกต่างกัน และขึ้นอยู่กับธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่ยึดถือกันมาแต่ดั้งเดิม การดำเนินการใด ๆ ในชุมชนจะกระทบกับคนในชุมชนด้วยเสมอ จะหนักหรือเบาขึ้นอยู่กับบริบทของความผูกพันที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ การคิดการตัดสินใจใด ๆ ที่จะไม่กระทบกระเทือนวิถีชุมชน หรือให้มีการกระทบกระเทือนน้อยที่สุด จึงควรจะต้องนำเอาข้อมูลของชุมชน และสังคมมาประกอบการคิดการตัดสินใจอยู่เสมอ ข้อมูลทางสังคม สิ่งแวดล้อมที่ควรนำมาพิจารณาประกอบการคิด การตัดสินใจ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม การประกอบอาชีพ วัฒนธรรม จารีตประเพณี การปกครองท้องถิ่น สุขภาพอนามัย การศึกษาและแหล่งเรียนรู้ สภาพการบริโภครักษาธรรมชาติ สภาพความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มัสยิด ประเพณี รากเหง้าความเป็นมาของชุมชน เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนที่คนภาคภูมิใจ รวมทั้งกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ ความเอื้ออาทร ความเป็นเครือญาติ ความเข้มแข็งของชุมชน ฯลฯ เป็นต้น

3.2 เทคนิคการเก็บข้อมูลประกอบการคิดเป็น

การเก็บและรวบรวมข้อมูลประกอบการคิด การตัดสินใจอย่างคนคิดเป็นนั้น มักจะใช้ความเรียบง่ายไม่ซับซ้อนในทางวิชาการมากนัก เพราะผู้เรียนซึ่งเป็นผู้เก็บข้อมูลจะเป็นคนในชุมชนอยู่กับชุมชน มีวิถีชีวิตที่คุ้นเคยกับวิถีชุมชนนั้น ๆ อยู่แล้ว การเก็บข้อมูลอาจใช้กระบวนการ ตามดู (สังเกต)

หูฟัง (สนใจ สดับรับฟัง) ปากถาม (กระตุ้น ชวนคุย) สมองค์คิด จำ (เชื่อมโยง เหตุผล) และมือจด (สรุป บันทึก) เพื่อจับประเด็นและรวบรวมข้อมูล ซึ่งอาจมีวิธีการเชิงวิชาการพอสังเขป ดังนี้

1. การสังเกต ได้แก่ การค้นหาข้อมูลด้วยตนเองโดยตรง เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทีมงาน หรือไปสังเกตด้วยตนเอง
2. การสัมภาษณ์ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ โดยถามจากครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน
3. การตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การสร้างรายการคำถามให้ผู้คนในชุมชนตอบตามที่ผู้ถามต้องการ อาจใช้บริการทางโทรศัพท์ หรือทางไปรษณีย์
4. การศึกษาจากเอกสารหรือแหล่งข้อมูล เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง ข้อมูลสารสนเทศทางอีเมลล์ เว็บไซต์
5. การทดสอบ/ทดลอง และการสำรวจ จากกลุ่มคน ร้านค้า หรือสถานที่ ๆ เป็นแหล่งข้อมูลโดยตรง

3.3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การแยกแยะข้อมูลหรือส่วนประกอบของข้อมูลออกเป็นส่วนย่อย ๆ ศึกษารายละเอียดของข้อมูลแต่ละเรื่องเพื่อตรวจสอบข้อมูลให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะข้อมูลการคิดเป็นทั้ง 3 ประการว่า แต่ละด้านมีข้อมูลอะไรบ้าง เป็นการหาคำตอบว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ฯลฯ การวิเคราะห์ข้อมูลจะมีการศึกษาและตรวจสอบข้อมูลรอบด้านทั้งด้านบวกและด้านลบ ดูความหลากหลายและพอเพียงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ เทียบตรง เชื่อถือได้ สมเหตุสมผล การวิเคราะห์ข้อมูลมีประโยชน์ตรงที่ทำให้เราสามารถเข้าใจเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่แท้จริง ช่วยให้มีการแสวงหาข้อมูลหลากหลาย โดยไม่เชื่อคำบอกเล่าหรือคำกล่าวอ้างของใครง่าย ๆ เป็นการมองข้อมูลหลากหลายมิติเกิดมุมมองเชิงลึกและกว้าง เพียงพอ ครบถ้วน

การสังเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ถูกต้อง ใกล้เคียง กลุ่มเดียวกันมารวบรวม จัดกลุ่ม จัดระบบเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ในเชิงบูรณาการโดยเฉพาะนำข้อมูลการคิดเป็นทั้ง 3 ด้าน คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม ที่วิเคราะห์ความแม่นยำ เทียบตรง หลากหลายและพอเพียงทั้งด้านบวกและลบไว้แล้วมาจัดกลุ่มทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เป็นข้อมูลเชิงบูรณาการ ข้อมูลทั้ง 3 ด้านหลาย ๆ ทางเลือก โดยแต่ละทางเลือกจะมีข้อมูลทั้ง 3 ด้านมาสังเคราะห์รวมเข้าไว้ด้วย เพื่อให้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับและพอใจที่สุดนำมาแก้ปัญหาต่อไป

เรื่องที่ 4 กรณีตัวอย่างเพื่อฝึกทักษะ

กิจกรรมฝึกทักษะที่ 1 กรณีตัวอย่างเรื่อง “ชาวบ้านบางระจัน”

ในราวปี พ.ศ. 2310 พม่าเข้าศึกได้ยกทัพมาโจมตีกรุงศรีอยุธยาที่อยู่ในสภาพอ่อนแอขาดความสมานฉันท์สามัคคี แต่มีชาวบ้านบางระจันกลุ่มหนึ่งมีผู้นำสำคัญ เช่น ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายแท่น นายดอก นายทองเหม็น และนายจันหนวดเขี้ยว ผู้มีฝีมือทางการรบ โดยมีพระอาจารย์ธรรมโชติ พระสงฆ์ผู้แก่กล้าทางคาถาอาคมเป็นศูนย์รวมขวัญกำลังใจได้รวมกำลังกันเข้าโจมตีพม่าเข้าศึกจนได้รับชัยชนะถึง 7 ครั้ง ทั้ง ๆ ที่มีกำลังน้อยกว่ามากต่อมากจนพม่าไม่กล้าออกจากค่ายมารบด้วย แต่ใช้วิธียิงปืนใหญ่มาทำลายค่ายของชาวบ้านบางระจันจนเสียหาย ผู้คนล้มตายไปมาก ชาวบ้านบางระจันส่งคนไปขอปืนใหญ่จากกรุงศรีอยุธยาที่ไม่ได้รับการอนุญาตเพราะกลัวพม่าจะแย่งชิงระหว่างทาง ชาวบ้านบางระจันจึงรวบรวมโลหะที่มีอยู่หล่อปืนใหญ่เอง แต่ความที่ขาดวิชาการความรู้ การหล่อปืนใหญ่จึงไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดชาวบ้านบางระจันซึ่งถนัดในการรบแบบใช้กำลังฝีมือก็ไม่สามารถเอาชนะพม่าเข้าศึกได้ ต้องถูกโจมตีแตกพ่ายไป

ประเด็น

1. ถ้าท่านเป็นคนไทยในสมัยนั้น ท่านคิดจะไปช่วยชาวบ้านบางระจันต่อสู้กับข้าศึกหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. หากท่านจะใช้กระบวนการ “คิดเป็น” ในการตัดสินใจครั้งนี้ ท่านจะใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างไรบ้าง
 - 1) ข้อมูลตนเอง (ตัวท่านและชาวบ้านบางระจัน)
 - 2) ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม
 - 3) ข้อมูลทางวิชาการ

กิจกรรมฝึกทักษะที่ 2 กรณีตัวอย่าง เรื่อง ข่าวน่าสนใจ

ให้ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสนทนถึงข่าวสารที่ได้รับการกล่าวขวัญและวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อในปัจจุบัน แล้วเลือกข่าวที่น่าสนใจมา 1 ข่าว ที่บุคคลในข่าวได้ตัดสินใจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งไปตามที่ปรากฏในข่าวนั้น สมมติว่าผู้เรียนเป็นบุคคลในข่าวนั้น ผู้เรียนจะตัดสินใจเหมือนบุคคลในข่าวหรือไม่ เพราะอะไร ให้แสดงวิธีการแยกแยะข้อมูลทั้ง 3 ด้านประกอบการคิดการตัดสินใจให้ชัดเจนด้วย

สาระของข่าว.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การตัดสินใจของท่าน

.....

.....

.....

.....

เพราะข้อมูลที่ศึกษา มีดังนี้

ข้อมูลทางวิชาการ.....

.....

.....

ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม.....

.....

.....

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง

.....

.....

.....

.....

ฝึกทักษะที่ 3 กรณีตัวอย่างเรื่อง “เหตุเกิดที่บ้านโนนหมากมูน”

ผมสืบทอดมัน มีเขียน ประจำอยู่ ร.พัน 11 ขณะนี้ปฏิบัติการอยู่ที่รัฐประเทศ คินันนั้นผมกับเพื่อน อยู่หมวดลาดตระเวน เราจะต้องแบ่งกันออกลาดตระเวนเป็นหมู่ ๆ ในขณะที่เราอยู่ในบังเกอร์ บางคน ก็นั่ง บางคนก็เอนนอน ... คุยกันอย่างกระซิบกระซาบ เสียงปืนดังอยู่เป็นจังหวะไม่ไกลนัก เราจะต้อง ออกลาดตระเวนตรวจดูว่า พวกข้าศึกที่ชายแดนจะรุกล้ำเข้ามาหรือไม่ เราไม่เคยนึกออกครับว่า ทหาร ญวนกับเขมรเสรีที่กำลังต่อสู้กันนั้น จะรุกล้ำเข้ามาในเขตของเราแม้เขากำลังรบติดพันกันอยู่

พอได้เวลาหมู่ของเราต้องออกไปลาดตระเวน เดือนก็มีคั คั่นนาที่เราเหยียบย่ำมานั้น เราเห็นเป็น เส้นดำ ๆ ยืดยาว... ข้างหน้าคือหมู่บ้านโนนหมากมูน

เราเดินอย่างแน่ใจว่าจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะเราไม่ได้อยู่ที่เส้นกันเขตแดน ทันใดนั้นเองเสียงปืนดังขึ้น จากข้างซ้าย จากข้างขวา ดูเหมือนจะมาทั้งสามด้าน อะไรกันนี้ เกิดอะไรขึ้นที่บ้านโนนหมากมูน... เราจะทำ อย่างไร ผมคิดว่าเสียงปืนมาจากปืนหลายกระบอกจำนวนมากว่าปืนเราหลายเท่านี้ ผมกระโดดลงใน ปลักควายข้างทาง ลูกน้องของผมก็กระโดดตาม ทุกคนคิดถึงตัวเองก่อน หลบกระสุนเอา ตัวรอด มือผมกุม ปืนไว้ ผมจะทำอะไร สั่งสู้รี อาจจะตายหมด ถอยรี ไม่ได้ ไม่ได้ เราจะถอยไม่รอด มันมีคนไม่รู้ที่เรา ตกอยู่ในสถานการณ์อย่างไร เพื่อนผมละ ผมเป็นหัวหน้าหมู่ต้องรับผิดชอบลูกน้องของผมด้วย เราทุกคนมี ปืนคนละกระบอก มีกระสุนจำกัด จะสู้ หรือจะถอย ค่ายทหารอยู่ไม่ห่างไกลนักช่วยผมทีเถอะครับ ผมต้อง รับผิดชอบต่อหน้าที่ลาดตระเวน ผมต้องรับผิดชอบต่อชีวิตลูกน้องผมทุกคน ผมจะอย่างไร โปรดช่วยผม ตัดสินใจว่า ผมจะสั่งสู้หรือสั่งถอย

ประเด็น

1. ส.ต.มัน มีเขียน จะต้องตัดสินใจอย่างไร เพราะอะไร
2. ถ้าท่านเป็น ส.ต.มัน มีเขียน ต้องตัดสินใจ ท่านต้องใช้ข้อมูลอะไรบ้าง

วิธีดำเนินการ

1. วิทยากรเล่าเหตุการณ์บ้านโนนหมากมูน
2. แบ่งกลุ่มสมาชิกออกเป็น 5 - 6 กลุ่ม เพื่อร่วมกันคิดและร่วมอภิปรายถกแถลงตามประเด็นใน เหตุการณ์ที่เกิดที่บ้านโนนหมากมูน ประมาณ 10 นาที
3. ให้ทุกกลุ่มได้นำเสนอผลการคิด วิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนด
4. สรุปประเด็นในกลุ่มใหญ่

กิจกรรมฝึกทักษะที่ 4 กรณีตัวอย่างเรื่อง “เรื่องของตนเอง”

ให้ผู้เรียนทุกคนคิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเคยเกิดขึ้นกับตนเองมา 1 เรื่อง และแสดงวิธีการแก้ปัญหานั้นอย่างคนคิดเป็น โดยการแสวงหาข้อมูลทั้ง 3 ด้าน อย่างพอเพียงมาประกอบการพิจารณาในการแก้ปัญหานั้นให้ชัดเจน และบันทึกกระบวนการดังกล่าวไว้ด้วย

1. ลักษณะของปัญหาที่นำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น คืออะไร
2. กระบวนการแสวงหาข้อมูลทั้ง 3 ประการ อย่างหลากหลายและพอเพียงเพื่อหาสาเหตุของปัญหาเป็นอย่างไร ให้เสนอรายละเอียดของข้อมูลตามสมควร
3. กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหานั้นอย่างไร มีทางเลือกกี่ทาง
4. ท่านตัดสินใจเลือกทางเลือกข้อไหน เพราะเหตุใด
5. ท่านจะนำทางเลือกไปปฏิบัติอย่างไร
6. ท่านพอใจและมีความสุขกับการแก้ปัญหานั้นหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรมท้ายเล่ม

1. ให้ครูและผู้เรียนทั้งกลุ่มช่วยกันเขียนบันทึกหรือบันทึกลงแผ่นซีดีรอมสรุปกระบวนการเรียนรู้วิชา “คิดเป็น” ของกลุ่มผู้เรียนกลุ่มนี้ และให้แสดงความคิดเห็นสั้น ๆ ต่อผลที่ได้จากการศึกษารายวิชานี้
2. ให้ผู้เรียนแต่ละคนอธิบายสั้น ๆ ถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นจากการเรียนรายวิชาคิดเป็น
3. ครูและผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมงานของผู้เรียนแต่ละคนในรายวิชาคิดเป็น เพื่อเป็นการประเมินผลการเรียนรายบุคคล

บทที่ 5

การวิจัยอย่างง่าย

สาระสำคัญ

การแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริงอย่างมีระบบเพื่อให้ได้รับคำตอบหรือความรู้ใหม่ที่เชื่อถือได้สามารถทำได้โดยกระบวนการวิจัย

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อจบบทนี้ ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมายและประโยชน์ของการวิจัยอย่างง่ายได้
2. ระบุขั้นตอนการวิจัยอย่างง่ายได้
3. ฝึกทักษะสถิติง่าย ๆ เพื่อการวิจัยได้
4. ระบุเครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้
5. ฝึกทักษะในการเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย ๆ ได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมายและประโยชน์ของการวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 2 ขั้นตอนการวิจัยอย่างง่าย

เรื่องที่ 3 สถิติง่าย ๆ เพื่อการวิจัย

เรื่องที่ 4 เครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

เรื่องที่ 5 การเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย

สื่อการเรียนรู้

1. บทเรียนวิจัยออนไลน์ (<http://www.elearning.nrct.net/>). ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
2. เข้าไปค้นข้อมูล โดยพิมพ์หัวข้อเรื่องวิจัยที่ต้องการศึกษาใน <http://www.google.co.th/>
3. วารสาร เอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ

เรื่องที่ 1 ความหมายและประโยชน์ของการวิจัยอย่างง่าย

การวิจัยคืออะไร

การวิจัย หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ภายในขอบเขตที่กำหนด โดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงเป็นที่ยอมรับ การวิจัยจึงเป็นเครื่องมือในการค้นหาคำถามหรือข้อค้นพบในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานหรือการเรียนรู้ ได้อย่างเป็นระบบ น่าเชื่อถือ มีความชัดเจน ตรวจสอบได้

การวิจัยอย่างง่ายคืออะไร

การวิจัยอย่างง่าย เป็นกระบวนการในการค้นหาคำถามหรือข้อค้นพบในการแก้ปัญหา หรือแนวทางพัฒนางานที่มีกระบวนการไม่ซับซ้อนใช้เวลาไม่มาก สามารถทำควบคู่ไปกับการใช้ชีวิตประจำวันได้ เน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และสะท้อนความเป็นเหตุเป็นผล

ประโยชน์ของการวิจัยอย่างง่าย

- 1.ปลูกฝังให้เป็นคนมีพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ หรือข้อค้นพบในการแก้ปัญหา อย่างมีระบบ
- 2.ฝึกให้เป็นคนที่คิดอย่างมีระบบและเป็นเหตุเป็นผล
3. การวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ
4. การวิจัยทำให้เกิดสิ่งประดิษฐ์ และแนวคิดใหม่ ๆ
5. การวิจัยช่วยตอบคำถามที่อยากรู้ ทำให้เข้าใจปัญหา และช่วยในการแก้ไขปัญหา
6. การวิจัยช่วยในการวางแผนและการตัดสินใจ
7. การวิจัยช่วยให้ทราบผลและข้อบกพร่องจากการเรียน/การทำงาน

กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนวงกลมคำตอบที่ถูกต่อไป

1. ข้อใดเป็นความหมายของการวิจัยอย่างง่าย
 - ก. การวางแผนงานอย่างเป็นระบบ
 - ข. การคาดเดาคำตอบอย่างมีระบบ
 - ค. การศึกษาค้นคว้าเรื่องที่สนใจที่ไม่ซับซ้อนมากนัก
2. ข้อใดเป็นประโยชน์ของการวิจัยต่อตัวผู้วิจัยเอง
 - ก. ฝึกการทำงานอย่างมีระบบ
 - ข. เกิดการทำงานและนวัตกรรม
 - ค. เกิดนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ
3. ข้อใดเป็นประโยชน์ของการวิจัยต่อหน่วยงาน
 - ก. เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ
 - ข. เกิดสิ่งประดิษฐ์และแนวคิดใหม่ ๆ
 - ค. ถูกทั้ง ก และ ข

กิจกรรมที่ 2 ให้ผู้เรียนระดมพลังสมองหัวข้อ “นักวิจัยต้องมีคุณสมบัติอย่างไร” ตามความเข้าใจของผู้เรียน

เรื่องที่ 2 ขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่าย

ขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่าย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดคำถามวิจัย/ปัญหาวิจัย การทำวิจัย เริ่มต้นจากผู้วิจัยอยากรู้อะไร มีปัญหาข้อสงสัยที่ต้องการคำตอบอะไร

ขั้นตอนที่ 2 การเขียนโครงการวิจัย

ซึ่งต้องเขียนก่อนการทำการวิจัยจริง โดยเขียนให้ครอบคลุมหัวข้อดังนี้

1. ชื่อโครงการวิจัย (จะทำวิจัยเรื่องอะไร)
2. ความเป็นมาและความสำคัญ (ทำไมจึงทำเรื่องนี้)
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (อยากรู้อะไรบ้างจากการวิจัย)

4. วิธีดำเนินการวิจัย (มีแนวทางขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยอย่างไร)
5. ปฏิทินปฏิบัติงาน (ระยะเวลาการวิจัยและแผนการดำเนินงาน)
6. ประโยชน์ของการวิจัยหรือผลที่คาดว่าจะได้รับ (การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างไร)

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินงานตามแผนในโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การเขียนรายงานการวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

1. ชื่อเรื่อง
2. ชื่อผู้วิจัย
3. ความเป็นมาของการวิจัย
4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. วิธีดำเนินการวิจัย
6. ผลการวิจัย
7. ข้อเสนอแนะ
8. เอกสารอ้างอิง (ถ้ามี)

ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยเพื่อให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผลวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป

โดยสรุปกระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่าย เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ขั้นตอน

1

กำหนดคำถามวิจัย / ปัญหาวิจัย

2

เขียนโครงการวิจัย

3

ดำเนินการตามแผนในโครงการวิจัย

4

เขียนรายงานการวิจัย

5

เผยแพร่ผลงานวิจัย

กิจกรรมที่ 3 ให้ผู้เรียนวงกลมคำตอบที่ถูกดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการทำวิจัยอย่างง่ายมีกี่ขั้นตอน
 - ก. 3 ขั้นตอน
 - ข. 4 ขั้นตอน
 - ค. 5 ขั้นตอน
2. ขั้นตอนแรกของการวิจัย คืออะไร
 - ก. คำถาม / ปัญหาการวิจัย
 - ข. วัตถุประสงค์การวิจัย
 - ค. เขียนรายงานการวิจัย
3. ขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัย คืออะไร
 - ก. การเขียนโครงการวิจัย
 - ข. การเผยแพร่ผลงานวิจัย
 - ค. การเขียนรายงานการวิจัย
4. เหตุผลที่อยากทำการวิจัย ต้องเขียนในหัวข้อใดของโครงการวิจัย
 - ก. ชื่อโครงการวิจัย
 - ข. ความเป็นมาและความสำคัญ
 - ค. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. อยากรู้อะไรบ้างจากการทำวิจัย ต้องเขียนในหัวข้อใดของโครงการวิจัย
 - ก. ชื่อโครงการวิจัย
 - ข. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 - ค. ประโยชน์ของการวิจัยหรือผลที่คาดว่าจะได้รับ

เรื่องที่ 3 สถิติง่าย ๆ เพื่อการวิจัย

1. ความถี่ (Frequency)

ความถี่ (Frequency) คือ การแจกแจงจำนวนของสิ่งที่เราต้องการศึกษาว่ามีจำนวนเท่าใด เช่น จำนวนผู้เรียนในห้องเรียน จำนวนสิ่งของ จำนวนคนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 1 ครู ทราย. ศูนย์ฯ กศน. อำเภอ มีทั้งหมด 40 คน เราต้องการทราบว่าครู ทราย. ศูนย์ฯ กศน. อำเภอ เป็นเพศหญิงกี่คน และเพศชายกี่คน เราสามารถแจกแจงจำนวนได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การแจกแจงจำนวน ครู ทราย. ศูนย์ฯ กศน. อำเภอ แยกตามเพศ

เพศ	การแจกแจง	ความถี่ (คน)
ชาย	☞ ☞ ☞	15
หญิง	☞ ☞ ☞ ☞ ☞	25
รวม	40	40

ตัวอย่างที่ 2 ผู้เรียนในระดับ ม.ต้น ของกลุ่มมีทั้งหมด 60 คน ต้องการทราบว่าผู้เรียนมีอาชีพรับราชการ ค้าขาย เกษตรกรรม รับจ้าง และอื่น ๆ กี่คน เราสามารถแจกแจงจำนวนได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การแจกแจงจำนวนผู้เรียน ม.ต้น แยกตามอาชีพ

เพศ	การแจกแจง	ความถี่ (คน)
รับราชการ	☞ III	8
ค้าขาย	☞ ☞ IIII	14
เกษตรกรรม	☞ ☞ ☞ ☞ II	22
รับจ้าง	☞ ☞ II	12
อื่น ๆ	IIII	4
รวม	60	60

กิจกรรมที่ 4 ให้ผู้เรียนสำรวจจำนวนคนในครัวเรือนของเพื่อนในห้องแต่ละคน และทำการแจกแจงจำนวน เมื่อได้จำนวนแล้วใส่ในช่องว่างตามช่วงที่กำหนดให้

จำนวนคนในครัวเรือน

จำนวน 1 - 3 คน	จำนวน.....คน
จำนวน 4 - 6 คน	จำนวน.....คน
จำนวน 7 - 9 คน	จำนวน.....คน
มากกว่า 10 คนขึ้นไป	จำนวน.....คน

2. ร้อยละ (Percentage)

ร้อยละ (Percentage) เป็นสถิติที่ใช้กันมากในงานวิจัย เพราะคำนวณและทำความเข้าใจได้ง่าย นิยมเรียกว่า เปอร์เซนต์ ใช้สัญลักษณ์ % การใช้สูตรในการคำนวณค่าร้อยละมีดังนี้

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{ตัวเลขที่ต้องการเปรียบเทียบ}}{\text{จำนวนเต็ม}} \times 100$$

ตัวอย่างที่ 1 จากการสำรวจนักศึกษาในสถานศึกษาแห่งหนึ่ง มีจำนวนทั้งสิ้น 30 คน เป็นนักศึกษาชายจำนวน 18 คน เป็นนักศึกษาหญิง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละได้ดังนี้

$$\text{นักศึกษาชาย} \frac{18}{30} \times 100 = 60.00 \%$$

$$\text{นักศึกษาหญิง} \frac{12}{30} \times 100 = 40.00 \%$$

การคำนวณค่าร้อยละ เมื่อรวมกลุ่มหรือตัวเลขเปรียบเทียบแล้ว จะได้ 100 % เสมอ ยกเว้นถ้ามีจุดทศนิยมและมีการปัดเศษที่น้อยกว่า 0.50 ให้ปัดลง เช่น 7.01 - 7.49 ปรับเป็น 7.00 ถ้าตั้งแต่ .50 ขึ้นไปให้ปรับขึ้น เช่น 7.50 – 7.59 ปรับเป็น 8

3. ค่าเฉลี่ย (Mean)

ค่าเฉลี่ย (Mean) เป็นการนำค่าของข้อมูลทั้งหมดรวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนข้อมูลที่มีอยู่ การใช้สูตรในการคำนวณค่าเฉลี่ยได้ดังนี้

$$\text{ค่าเฉลี่ย} = \frac{\text{ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด}}{\text{จำนวนข้อมูลที่มีอยู่}}$$

ตัวอย่างที่ 1 ถ้าเราอยากทราบว่าเพื่อนในห้องของเราจำนวน 30 คน ซึ่งมีอายุ 17 18 18 18 19 19 20 21 22 23 23 23 23 24 25 25 26 26 26 26 26 27 27 27 28 29 30 30 31 และ 32 เรียงตามลำดับ มีอายุเฉลี่ยเท่าใด เราสามารถคำนวณได้ดังนี้

$$\begin{aligned} & \frac{17 + 18 + 18 + 18 + 19 + 19 + 20 + 21 + 22 + 23 + \dots + 32}{30} \\ &= \frac{729}{30} \\ &= 24.30 \end{aligned}$$

ก็จะได้คำตอบว่า ค่าเฉลี่ยของเพื่อนในห้องทั้ง 30 คน เท่ากับ 24.30 ปี

กิจกรรมที่ 5 ให้ผู้เรียนสำรวจคะแนนปลายภาควิชาภาษาไทยของเพื่อนในห้อง และหาค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้

เรื่องที่ 4 เครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือการวิจัย เป็นสิ่งสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งที่ต้องการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีหลายประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัยที่นิยมนำมาใช้รวบรวมข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงอธิบาย เป็นต้น แบบสอบถามมีทั้งแบบสอบถามปลายปิด และแบบสอบถามปลายเปิด

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยทุกประเภท ทุกสาขา แต่ที่นิยมคือใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลในลักษณะเผชิญหน้ากันระหว่างผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ซักถามและผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลหรือตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์ เช่นครูสัมภาษณ์นักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน คณะกรรมการสัมภาษณ์นักศึกษาที่สอบเข้าเรียนในสถานศึกษาได้

แบบสังเกต

แบบสังเกตเป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ใช้ได้กับงานวิจัยทุกประเภท โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยเชิงทดลอง เช่น ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาในการใช้ห้องสมุด ผู้สังเกตจะบันทึกพฤติกรรมของนักศึกษาตามความเป็นจริง

กิจกรรมที่ 6 ให้ผู้เรียนทุกคนไปศึกษาตัวอย่าง แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตเพิ่มเติมจากเอกสาร หรือจาก Website ที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพบกลุ่ม

เรื่องที่ 5 การเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย

โครงการวิจัย คือ แผนการดำเนินวิจัยที่เขียนขึ้นก่อนการทำวิจัยจริง มีความสำคัญคือเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยสำหรับผู้วิจัยเองและผู้เกี่ยวข้อง

การเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย อาจไม่จำเป็นต้องเขียนให้ครบทุกหัวข้อตามหลักการโดยทั่วไป (ซึ่งมีประมาณ 14 หัวข้อ) แต่เขียนให้ครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่อโครงการวิจัย (จะทำวิจัยเรื่องอะไร)
2. ความเป็นมาและความสำคัญ (ทำไมจึงทำเรื่องนี้)
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (อยากรู้อะไรบ้างจากการวิจัย)
4. วิธีดำเนินการวิจัย (มีแนวทางขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยอย่างไร)
5. ปฏิทินปฏิบัติงาน (ระยะเวลาการวิจัยและแผนการดำเนินงานวิจัย)
6. ประโยชน์ของการวิจัยหรือผลที่คาดว่าจะได้รับ (การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างไร)

รายละเอียดและคำอธิบายการเขียนแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. **ชื่อโครงการวิจัย** ชื่อโครงการวิจัยควรกระชับรัดกุม สื่อความหมายได้ชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจงในสิ่งที่ศึกษา
2. **ความเป็นมาและความสำคัญ** เขียนอธิบายให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่ศึกษาเขียนให้ตรงประเด็น กระชับเป็นเหตุเป็นผล มีอ้างอิงเอกสารที่ศึกษา (ถ้ามี)
3. **วัตถุประสงค์ของการวิจัย** เขียนให้สอดคล้องกับชื่อโครงการวิจัย ครอบคลุมเรื่องที่ศึกษาเขียนให้ชัดเจน อาจมีข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้

4. **วิธีดำเนินการวิจัย** ระบุถึงวิธีการดำเนินการวิจัยให้ครอบคลุมหัวข้อ ดังต่อไปนี้
 - 4.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง สิ่งที่ศึกษาคืออะไร มีจำนวนเท่าไร
 - 4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ระบุวิธีการเก็บการบันทึกข้อมูล ระยะเวลา หรือช่วงเวลา สถานที่
 - 4.3 เครื่องมือวิจัย ระบุชนิด เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เช่นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ
 - 4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ระบุวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้
5. **ปฏิทินปฏิบัติงาน** เขียนขั้นตอนการดำเนินการวิจัยโดยละเอียด และระยะเวลาการดำเนินการ แต่ละขั้นตอน
6. **ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ** เขียนเป็นข้อๆ ถึงประโยชน์ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำวิจัย

กิจกรรมที่ 7 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน แต่ละกลุ่มไปศึกษาการเขียนโครงการวิจัยที่สนใจ แล้วสรุปให้ครอบคลุมหัวข้อการเขียนโครงการวิจัยอย่างง่าย 6 หัวข้อข้างต้น

เจดยกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1

1. ค
2. ก
3. ค

กิจกรรมที่ 2

นักวิจัยควรมีคุณสมบัติ เช่น รู้จักสังเกต แสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ จัดบันทึก วิเคราะห์สรุปผล และเผยแพร่ผลงาน เป็นต้น

กิจกรรมที่ 3

1. ค
2. ก
3. ข
4. ข
5. ข

กิจกรรมที่ 4

การเจนนับจำนวนคนในครัวเรือน เป็นไปตามข้อมูลการสำรวจ

กิจกรรมที่ 5

ค่าเฉลี่ยเป็นไปตามข้อมูลที่สำรวจจะแนบปลายภาค ตรวจสอบความถูกต้องของการคิดค่าเฉลี่ยของผู้เรียน

กิจกรรมที่ 6

สังเกต สอบถาม ข้อมูลที่ผู้เรียนนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม

กิจกรรมที่ 7

เป็นไปตามรายละเอียดและคำอธิบายการเขียนแต่ละหัวข้อว่าเขียนได้กระชับถูกต้องหรือไม่อย่างไร

บทที่ 6

ทักษะการเรียนรู้และศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

ในปัจจุบันโลกมีการแข่งขันกันมากขึ้น โดยเฉพาะการประกอบอาชีพต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญการ ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในอาชีพของตนเอง จะต้องมีการค้นคว้า หาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การที่จะจัดการอาชีพให้ได้ผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยหลายด้าน การเรียนรู้ปัจจัยด้านศักยภาพหลักของพื้นที่ เป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่ต้องเรียนรู้

เรื่องที่ 1 ความหมายความสำคัญของศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

การใช้ทักษะการเรียนรู้ในการเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพหลักของพื้นที่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งจำเป็น เพราะในสภาพการปัจจุบันที่ผ่านมามาประเทศไทยจะสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่มีงานทำแล้วในระดับหนึ่ง แต่ด้วยพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรงของสังคมโลกดังกล่าวดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ให้เข้าสู่สังคมแห่งการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความอยู่รอดของประเทศ ปัจจุบันขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาศักยภาพของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเทศไทยจึงต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก จากรายงานของสถาบันเพื่อการพัฒนาการจัดการ(IMD) การจัดอันดับของ IMD ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยถูกจัดอันดับสมรรถนะหรือความสามารถในการแข่งขันอยู่กลางๆ ก่อนไปทางท้าย โดยเปรียบเทียบแล้วอยู่ต่ำกว่า ประเทศสิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลีใต้ ส่องกง และ มาเลเซีย มาตลอด การจัดลำดับประเทศไทย โดย IMD ใน 2 ปีล่าสุด (พ.ศ. 2552-2553) ไทยอยู่อันดับที่ 26 จากอันดับที่ 58 สมรรถนะที่ต่ำหรือเป็นจุดอ่อนของประเทศไทยด้านหนึ่งคือ สมรรถนะด้านการศึกษา ซึ่งอยู่ในอันดับที่ประมาณ 40 กว่าจาก 58 ประเทศ ตัวอย่างสำคัญที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด คือ ในปี 2015 จะมีการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศ ASEAN จะเริ่มต้นขึ้น เกิดความเคลื่อนไหวอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือ หากประเทศไทยไม่เตรียมพร้อม และไม่สามารถแข่งขันในเวทีระดับภูมิภาคได้ จะทำให้เสียเปรียบประเทศเพื่อนบ้าน การยกระดับคุณภาพการศึกษา จึงต้องยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้วย และไม่เพียงแต่ในภูมิภาคอาเซียนเท่านั้น หากแต่จะต้องเป็นทุกภูมิภาคของโลก เพราะทุกภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่เจริญแล้ว หรือกำลังพัฒนาก็ตาม ล้วนมีโอกาสที่ซ่อนอยู่ทั้งสิ้น หากการศึกษาสร้างคนที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ สามารถมองเห็นโอกาสที่ซ่อนอยู่ จะทำให้ประเทศยืนอยู่บนเวทีโลกได้อย่างมั่นคง และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ และค้นหาศักยภาพภายในออกมา ก่อน และควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจการเป็นไปของโลก จึงต้อง “ดูเรา ดูโลก” คือ เข้าใจตัวเอง และเข้าใจว่าโลกหมุนไปทางใด เพื่อวิ่งไปโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง มีความรู้เท่าทันทุนนิยม และรู้ข้อจำกัดของเรา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้กับประชาชน ในการตั้งรับเขตการค้าเสรี ทั้งสินค้าและแรงงานที่จะไหลเข้ามา ภายใต้เขตเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียว โดยการสนับสนุนให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ผ่านกลไกการสร้างงานวิจัยด้านสังคม ให้เท่าเทียมกับงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาในการพัฒนา 5 ศักยภาพของพื้นที่ใน 5 กลุ่มอาชีพใหม่ ให้สามารถแข่งขันใน 5 ภูมิภาคหลักของโลก เพื่อพัฒนาใน 5 ศักยภาพของพื้นที่คือ 1. ศักยภาพของธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ 2. ศักยภาพของพื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ 3. ศักยภาพของภูมิประเทศและทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่ 4. ศักยภาพของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี องค์กรความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ 5. ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ คำนึงถึงการพัฒนาลำดับตาม 5 กลุ่มอาชีพ คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการอำนวยความสะดวกและอาชีพเฉพาะทาง”

ศักยภาพ (Potential) หมายถึง ความสามารถในตัวคนแต่ละคนเป็นพลังภายใน พลังที่ซ่อนไว้ หรือพลังแฝงที่ยังไม่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏ หรือออกมาบ้างแต่ไม่หมด

การวิเคราะห์ คือ การแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมถึงสืบค้นความสัมพันธ์ส่วนย่อยเหล่านั้น

ศักยภาพหลักของพื้นที่ หมายถึง ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ ศักยภาพของพื้นที่ตามหลักภูมิอากาศ ศักยภาพของภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่ ศักยภาพของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ และศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่

เรื่องที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ

1. ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ (สิ่งแวดล้อม) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น ดังนั้น การแยกแยะเพื่อนำเอาศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพต้องพิจารณาว่าทรัพยากรทางธรรมชาติที่จะต้องนำมาใช้ในการประกอบอาชีพในพื้นที่มีหรือไม่มีเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่มี ผู้ประกอบการต้องพิจารณาใหม่ว่าจะประกอบอาชีพที่ตัดสินใจเลือกไว้หรือไม่ เช่น การผลิตน้ำแร่ธรรมชาติ แต่ในพื้นที่ไม่มีตาน้ำไหลผ่านและไม่สามารถขุดน้ำบาดาลได้ ซึ่งผู้ประกอบการจะต้อง

พิจารณาว่ายังจะประกอบอาชีพนี้อีกหรือไม่ และถ้าต้องการประกอบอาชีพนี้จริงๆเนื่องจากตลาดมีความต้องการมากก็ต้องพิจารณาว่าการลงทุนหาแร่ธาตุที่จะมาใช้ในการผลิตคุ้มหรือไม่

2. ศักยภาพของพื้นที่ตามหลักภูมิอากาศ หมายถึง ลักษณะของลมฟ้าอากาศที่มีอยู่ประจำท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของอุณหภูมิประจำเดือน และปริมาณน้ำฝนในช่วงระยะเวลาต่างๆของปี เช่นภาคเหนือของประเทศไทยมีอากาศหนาวเย็นหรือเป็นแบบสะวันนา (Aw) คือ อากาศร้อนชื้นสลับกับฤดูแล้งเกษตรกรรม กิจกรรมที่ทำรายได้ต่อประชากรในภาคเหนือ ได้แก่ การทำสวนทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ภาคใต้เป็นภาคที่มีฝนตกตลอดทั้งปี ทำให้เหมาะแก่การปลูกพืชเมืองร้อนที่ต้องการความชุ่มชื้นสูง เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ดังนั้นการประกอบอาชีพอะไรก็ตามจำเป็นต้องพิจารณาสภาพภูมิอากาศด้วย

3. ศักยภาพของภูมิประเทศและทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่ หมายถึง ลักษณะของพื้นที่และทำเลที่ตั้งในแต่ละจังหวัด ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เป็นภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ที่ราบชายฝั่ง สิ่งที่เราต้องศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ เช่น ความกว้าง ความยาว ความลาดชัน และความสูงของพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งในการประกอบอาชีพใดๆก็ตามไม่ว่าจะเป็นการผลิต การจำหน่าย หรือการให้บริการก็ตามจำเป็นต้องพิจารณาถึงทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม

4. ศักยภาพของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ จากการที่ประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละภาค จึงมีความแตกต่างกันในการดำรงชีวิตของประชากรทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และการประกอบอาชีพระบบการเกษตรกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม (Agricultural society) กล่าวคือ ประชากรร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับระบบการเกษตรกรรม และระบบการเกษตรกรรมนี้เอง ได้เป็นที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีขอฝน ประเพณีลงแขก และการละเล่นเด่นกำรำเคียว เป็นต้น

5. ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ หมายถึง เป็นการนำศักยภาพของแต่ละบุคคลในแต่ละพื้นที่มาใช้ ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างให้แต่ละบุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์การ ตลอดจนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง เพื่อนร่วมงานและองค์การ เมื่อพิจารณาถึงทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะภูมิปัญญาไทย แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่นการรู้จักนำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือ ใส่วางเป็นหางเสือ ทำให้เรือสามารถแล่นได้เร็วขึ้น เรียกว่า เรือหางยาว การรู้จักทำการเกษตรแบบผสมผสาน สามารถพลิกฟื้นคืนธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์แทนสภาพเดิมที่ถูกทำลายไป การรู้จักออมเงิน สะสมทุนให้สมาชิกกู้ยืม ปลดปล่อยหนี้สิน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิก จนชุมชนมีความมั่นคง เข้มแข็ง สามารถช่วยตนเองได้หลายร้อยหมู่บ้านทั่วประเทศ เช่นกลุ่มออมทรัพย์คีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราชจัดในรูปกองทุนหมุนเวียนของชุมชน

จะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์ศักยภาพมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาอาชีพให้เข้มแข็งมาก หากได้วิเคราะห์แยกแยะศักยภาพของตนเองอย่างรอบด้าน ปัจจัยภายในตัวคนผู้ประกอบการ ปัจจัยภายนอกของผู้ประกอบการ โอกาสและอุปสรรคในการประกอบธุรกิจการค้า ยิ่งวิเคราะห์ได้มากและถูกต้องแม่นยำมาก จะทำให้ผู้ประกอบการรู้จักตนเอง อาชีพของตนเองได้ดียิ่งขึ้นเหมือนคำกล่าว รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะทั้งร้อยครั้ง

เรื่องที่ 3 ตัวอย่างอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพหลักของพื้นที่

1. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านเกษตรกรรม

กลุ่มการผลิต เช่น การผลิตไม้ดอกเพื่อการค้า การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตไก่อินทรีย์

กลุ่มแปรรูป เช่น การแปรรูปปลานิลเค็มเคียว การแปรรูปทำไส้กรอกจากปลา

กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การเกษตรแบบยั่งยืน การเกษตรผสมผสานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกอบรมเกษตรกรทางเลือก ภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง

ตัวอย่างอาชีพ การปลูกพืชผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ

ปัจจุบันการเพาะปลูกของประเทศไทยประสบปัญหาหลายประการที่สำคัญ ประการแรก คือ พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ประการที่สองเกษตรกรประสบปัญหาแมลงศัตรูรบกวนและหนทางที่เกษตรกรเลือกใช้แก้ปัญหาส่วนใหญ่ก็คือสารเคมีฆ่าแมลง ซึ่งเป็นอันตรายต่อเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค และเกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม ทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ก็คือ “แนวทางเกษตรธรรมชาติแบบยั่งยืน” ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะทำให้ดินเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นดินที่มีชีวิต มีศักยภาพในการผลิตและให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยจากสารพิษต่าง ๆ ทางเกษตร ดังนั้น ผู้เรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) หลักเกษตรธรรมชาติ การปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพ ดินและอินทรีย์วัตถุในดิน ชุมแปลงสาธิต - ทดลองเกษตรธรรมชาติ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ การทำสมุนไพรรักษาป้องกันและกำจัดศัตรูพืช มาตรฐานเกษตรธรรมชาติ ศฟก. ฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพและน้ำสกัดชีวภาพ ฝึกปฏิบัติการเพาะกล้าและฝึกปฏิบัติงานในแปลงเกษตร มาตรฐานเกษตรธรรมชาติ MOA มาตรฐานเกษตรธรรมชาติ ศฟก. การจัดดอกไม้ การแปรรูปผลผลิตการเกษตร การวางแผนการปลูกพืชผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติในอนาคต การติดตามผลและให้คำแนะนำ

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านเกษตรกรรม

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ ทรัพยากรธรรมชาติ ในแต่ละพื้นที่	- ดินมีความสมบูรณ์ - ไม่มีแมลงศัตรูรบกวน - มีแหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการทำการเกษตร
2	การวิเคราะห์ พื้นที่ตามลักษณะ ภูมิอากาศ	ฤดูกาล ภูมิอากาศเหมาะสมต่อการปลูกพืชผัก เช่น ไม้ยืนต้นในพื้นที่ น้ำท่วม มีอากาศเย็นไม่ร้อนจัด
3	การวิเคราะห์ ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้ง ของแต่ละพื้นที่	- เป็นฐานการผลิตทางการเกษตร - มีแหล่งชลประทาน - ไม่มีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มีผลความเสียหายรุนแรง - มีพื้นที่พอเพียงและเหมาะสม - มีการคมนาคมที่สะดวก
4	การวิเคราะห์ ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	- มีวิถีชีวิตเกษตรกรรม - ประชาชนสนใจในวิถีธรรมชาติ
5	การวิเคราะห์ ทรัพยากรมนุษย์ ในแต่ละพื้นที่	- มีภูมิปัญญา/ผู้รู้ เกี่ยวกับเกษตรธรรมชาติ - มีการแสวงหาสนับสนุนเกษตรธรรมชาติจากสังคมสูง

2. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านอุตสาหกรรม

ภาคการผลิต ได้แก่

กลุ่มไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ช่างไฟฟ้าอุตสาหกรรม ช่างเชื่อมโลหะด้วยไฟฟ้าและแก๊ส ช่างเชื่อมเหล็กคัต ประตู่ หน้าต่าง ช่างเดินสายไฟฟ้าภายในอาคาร ช่างเดินสายและติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้า

กลุ่มเสื้อผ้า สิ่งทอ เช่น การทำซิลค์สกรีน การทำผ้ามัดย้อมและมัดเพนท์ การทำผ้าด้วยกี่กระตุก การทำผ้าบาติก

กลุ่มเครื่องยนต์ เช่น การซ่อมรถจักรยานยนต์และเครื่องยนต์ ช่างเครื่องยนต์ชุมชน ช่างเคาะตัวถังรถยนต์

กลุ่มศิลปประดิษฐ์และอัญมณี เช่น การแกะสลักวัสดุอ่อนเบื้องต้น การขึ้นรูป
กระดาษดินไม้ด้วยแป้นหมุน การทำของชำร่วยด้วยเซรามิก การออกแบบเครื่องโลหะและรูปภัณฑ์
อัญมณี

ตัวอย่างอาชีพ การเป็นตัวแทนจำหน่ายที่พักและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มประเทศภูมิภาคอาเซียนโดยใช้คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต

สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของประชาคมโลกที่มีการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และกลุ่มประเทศอาเซียนได้มีนโยบายให้เกิดประชาคมอาเซียนขึ้น ซึ่งหมายถึงคนในภูมิภาคดังกล่าว จะติดต่อไปมาหาสู่กันมากขึ้น และในการนี้การเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนก็จะมีมากขึ้นจากความ สนใจใคร่รู้ใคร่เห็นเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาติเพื่อนบ้าน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการ ที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทั่วโลก โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมประเภท อื่นๆ คือการสร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมหาศาล เมื่อเทียบกับรายได้จาก สินค้าอื่น ๆ การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร คมนาคม และขนส่ง มีการขยายตัวตามไปด้วยและการท่องเที่ยวยังถูกใช้ เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น และยังมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ ต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยอยู่ในรูปของสินค้าและบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนั้น การรวบรวมนำเสนอข้อมูลการให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยการเป็นตัวกลางระหว่างสถาน ประกอบการ/ผู้ประกอบการกับผู้ให้บริการ จึงเป็นอาชีพที่น่าสนใจและมีโอกาสก้าวหน้าสูง ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับธุรกิจที่พักและการให้บริการการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน การใช้คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ตสำหรับการเป็นตัวแทนจำหน่าย ระหว่างเจ้าของ/ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับผู้ให้บริการผ่านทางอินเทอร์เน็ต การเจรจาต่อรองในฐานะตัวแทนจำหน่าย การประเมินผลและพัฒนาธุรกิจของตน

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านอุตสาหกรรม

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	แหล่งท่องเที่ยวที่มีบรรยากาศที่เหมาะสม
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	มีทำเลที่ตั้งในชุมชน สังคม ที่มีการคมนาคมสะดวก
4	การวิเคราะห์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	- ทูตทางสังคมและวัฒนธรรม การบริโภคของตลาดโลกมีแนวโน้มกระแสด้านนิยมนสินค้าตะวันออกมากขึ้น - มีศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และเป็นเอกลักษณ์
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	แรงงานมีทักษะฝีมือและระบบประกันสังคม และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

3. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านพาณิชย์กรรม

การค้าและเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต (E-Commerce) การสร้างร้านค้าทางอินเทอร์เน็ต กลุ่มผู้ประกอบการ เช่น การประกอบการธุรกิจชุมชน ร้านค้าปลีกกลุ่มแม่บ้าน และวิสาหกิจชุมชน

ตัวอย่างอาชีพ โฮมสเตย์

อาชีพโฮมสเตย์ เป็นการประกอบอาชีพโดยนำต้นทุนทางสังคม คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาบริหารจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่าจิตใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบโฮมสเตย์ ในการจัดการศึกษาวิชาอาชีพโฮมสเตย์ ยึดหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต โดยให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เน้นการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ควบคู่กับสร้างองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพโฮมสเตย์ ภายใต้ยุทธศาสตร์การใช้ต้นทุนทาง

ธรรมชาติ ทนทรัพยากรบุคคล ทนภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ ทนทางวัฒนธรรม ทนงบประมาณของ รัฐ และทนทางความรู้มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการศึกษาอาชีพโสมสเคย์ เป็นการจัดการ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนได้มีความรู้ และสามารถพัฒนาตนเองและกลุ่มไป สู่การบริหารจัดการที่มีมาตรฐาน เป็นไปตามหลักการของโสมสเคย์ นำไปสู่การเชื่อมโยงองค์ความรู้ ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากฝึกประสบการณ์โดยการจัดทำโครงการประกอบอาชีพโสมสเคย์ ดังนั้น ผู้เรียน จึงควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยว ของประเทศไทย ความรู้พื้นฐาน และมาตรฐานการจัดการโสมสเคย์ การจัดกิจกรรมนำเที่ยว การต้อนรับ นักท่องเที่ยว การบริการ มัคคุเทศก์ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโสมสเคย์ การประกอบอาหาร การ ปฐมพยาบาลเบื้องต้น ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวและ การบริหารจัดการ

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านพาณิชยกรรม

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติใน แต่ละพื้นที่	- มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจ ชวนให้ผู้คนมาเที่ยว และ พักค้างคืน - มีโปรแกรมที่น่าสนใจในการศึกษาธรรมชาติ และพักผ่อนที่ดี - ไม่ถูกรบกวนจากแมลงและสัตว์อื่น ๆ
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	- ใกล้แหล่งน้ำ ทะเล มีทิวทัศน์ที่สวยงาม - ภูมิอากาศไม่แปรปรวนบ่อย ๆ
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้ง ของแต่ละพื้นที่	- มีทำเลที่ตั้งพอดีไม่ใกล้ไกลเกินไป - มีการคมนาคมสะดวกในการเดินทาง - ข้อมูลแต่ละพื้นที่ที่เราเลือกอยู่ใกล้จุดท่องเที่ยวหรือไม่ สะดวกใน การเดินทางด้วยความปลอดภัยเพียงใด มีคู่แข่งที่สำคัญหรือไม่
4	การวิเคราะห์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นธรรมชาติ อยู่ในพื้นที่มี การประชาสัมพันธ์ที่ดีจากองค์กรท่องเที่ยว
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ ในแต่ละพื้นที่	- มีผู้ประกอบการ และแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ - มีความร่วมมือจากชุมชนในด้านการเป็นมิตรกับแขกที่มาใช้ บริการ

4. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านความคิดสร้างสรรค์

คอมพิวเตอร์และธุรกิจ ได้แก่

Software

กลุ่มออกแบบ เช่น โปรแกรม AUTO CAD เพื่องานออกแบบก่อสร้าง ออกแบบชิ้นส่วนอุตสาหกรรม เขียนแบบเครื่องกลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Solid Work

กลุ่มงานในสำนักงาน เช่น Office and Multimedia การจัดทำระบบข้อมูลทางการเงิน และบัญชีด้วยโปรแกรม Excel และโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูปเพื่อใช้ในการทำงานทางธุรกิจ

การใช้คอมพิวเตอร์ในสำนักงานด้วยโปรแกรม Microsoft Office

การพัฒนาโปรแกรมด้วย MS Access โดยใช้ระบบงานบุคคล

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับการประกอบธุรกิจบนอินเทอร์เน็ต

Hardware

ช่างคอมพิวเตอร์ เช่น ช่อม ประกอบ ติดตั้งระบบบำรุงรักษาคอมพิวเตอร์และเครือข่าย

ตัวอย่างอาชีพ ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เพื่อธุรกิจ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มากขึ้น สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ว่าการเติบโต อย่างรวดเร็ว นั่นคือธุรกิจอุตสาหกรรมด้าน Animation การสร้างความบันเทิง และงานสร้างสรรค์การออกแบบโดยการใช้คอมพิวเตอร์ หลักสูตรทางด้าน Animation จึงน่าจะตอบสนองความต้องการของกลุ่มธุรกิจ Animation หลักสูตร Animation เพื่อธุรกิจ เป็นหลักสูตรอาชีพที่สร้างสรรค์สามารถนำไปประกอบอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น ผู้เรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์ เทคนิคการคิดเชิงสร้างสรรค์ การกำจัดสิ่งกีดกั้นความคิดเชิงสร้างสรรค์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ Animation เพื่อธุรกิจ การออกแบบ Animation เพื่อธุรกิจ Animation Workshop ประโยชน์และโทษของการใช้คอมพิวเตอร์ จรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ กฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทำธุรกิจ Animation

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านความคิดสร้างสรรค์

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	ข้อมูลของทรัพยากรธรรมชาติ ที่พอเพียง และสะดวกในการเข้าถึง
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	- อุณหภูมิ ความชื้น ความกดอากาศ ลม และปริมาณน้ำฝน รวมไปถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นในทางอุตุนิยมวิทยา ที่ตั้งตามแนวละติจูด ความใกล้ไกลจากทะเล - มีข้อมูลของภูมิอากาศ
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	มีข้อมูลภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งต่าง ๆ
4	การวิเคราะห์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	มีข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ที่ผสมผสานของหลายพื้นที่
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	มีแรงงานที่มีทักษะฝีมือ ความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. กลุ่มอาชีพใหม่ด้านการจัดการและการบริการ

กลุ่มท่องเที่ยว ได้แก่ การอบรมมัคคุเทศก์ พนักงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม พนักงานผสมเครื่องดื่ม การทำอาหารว่างนานาชาติ การฝึกอบรมภาษา และธุรกิจโฮมสเตย์

กลุ่มสุขภาพ ได้แก่ การนวดแผนไทย นวดลูกประคบ สปา การดูแลเด็กและผู้สูงอายุ

กลุ่มการซ่อมแซม และบำรุงรักษา การซ่อมเครื่องปรับอากาศรถยนต์ การซ่อมเครื่องยนต์ดีเซล การซ่อมเครื่องยนต์เบนซิน การซ่อมเครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร การซ่อมจักรอุตสาหกรรม

คมนาคมและการขนส่ง จำนวน 1 หลักสูตร

วิชาชีพด้าน Logistics หรือการขนส่งสินค้าทางอากาศและทางเรือ

การก่อสร้าง

กลุ่มช่างต่าง ๆ เช่น การปูกระเบื้อง ช่างไม้ก่อสร้าง ช่างสีอาคาร

กลุ่มการผลิตวัสดุก่อสร้าง เช่น การทำบล็อคอนกรีต การผลิตซีเมนต์

ตัวอย่างอาชีพ การพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง

ในปัจจุบันนี้ ผ้าพื้นเมืองของไทยในภาคต่างๆ กำลังได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนา รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันกันอย่างกว้างขวางมาก ดังนั้น จึงเกิดมีการผลิตผ้าพื้นเมืองในลักษณะอุตสาหกรรมโรงงาน โดยมีบริษัทจ้างช่างทอ ทำหน้าที่ทอผ้าด้วยมือตามลวดลายที่กำหนดให้ โรงงานหรือบริษัทจัดเส้นไหมหรือเส้นด้ายที่ย้อมสีเสร็จแล้วมาให้ทอ เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพ บางแห่งจะมีคนกลางรับซื้อผ้าจากช่างทออิสระซึ่งเป็นผู้ปั่นด้าย ย้อมสี และทอตามลวดลายที่ต้องการเองที่บ้าน แต่คนกลางเป็นผู้กำหนดราคาตามคุณภาพและลวดลายของผ้าที่ตลาดต้องการในบางจังหวัดมีกลุ่มแม่บ้านช่างทอผ้าที่รวมตัวกันทอผ้าเป็นอาชีพเสริม และนำออกขายในลักษณะสหกรณ์ เช่น กลุ่มทอผ้าของศิลปาชีพ อย่างไรก็ตามในสภาพที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นการทอเพื่อขายเป็นหลักการทอผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองหลายแห่งยังทอลวดลายสัญลักษณ์ดั้งเดิม โดยเฉพาะในชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่กระจายตัวกันอยู่ในภาคต่างๆ ของประเทศไทย ศิลปะการทอผ้าของกลุ่มชนเหล่านี้จึงนับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มอยู่จนถึงทุกวันนี้ หากจะแบ่งผ้าพื้นเมืองของกลุ่มชนเหล่านี้ตามภาคต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นในภูมิภาคต่างๆ และมีการปรับปรุงพัฒนาสีเส้น คุณภาพ และลวดลาย ให้เข้ากับรสนิยมของตลาด ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพกลุ่มอาชีพ/ธุรกิจของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง และวิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มอาชีพ/ธุรกิจ

การวิเคราะห์ 5 ศักยภาพของพื้นที่ ในกลุ่มอาชีพใหม่ด้านบริหารจัดการและการบริการ

ที่	ศักยภาพ	รายละเอียดที่ควรพิจารณาในประเด็น
1	การวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่	มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบ
2	การวิเคราะห์พื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ	มีภูมิอากาศที่เหมาะสม
3	การวิเคราะห์ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งของแต่ละพื้นที่	- เป็นศูนย์กลางหัตถอุตสาหกรรม - มีถนนที่เอื้อต่อการบริการด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน สามารถติดต่อค้าขายประเทศเพื่อนบ้าน มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การค้าชายแดน
4	การวิเคราะห์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่	มีแหล่งอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ทูทางสังคมและวัฒนธรรม
5	การวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	มีภูมิปัญญา และฝีมือแรงงาน

กิจกรรม

1. ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มและวิเคราะห์ศักยภาพหลักของพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพว่าในพื้นที่มีศักยภาพด้านใดบ้าง
2. ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างอธิบายและหาเหตุเกี่ยวกับศักยภาพภายในและศักยภาพภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

บรรณานุกรม

- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. “คิดเป็นคือคิดพอเพียง”. วารสาร กศน., มีนาคม 2550, หน้า 9 – 11.
- ชุมพล หนูสง และคณะ 2544. **ปรัชญาคิดเป็น** (หนังสือรวบรวมคำบรรยายและบทสัมภาษณ์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ในโอกาสต่าง ๆ) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. “คิดเป็น : เพื่อนเรียนรู้ผู้นาค”. วารสาร กศน. มีนาคม 2550, หน้า 12 – 16.
- “_____”, 2546. **ไต้ร่มไทร** (หนังสือเกษียณอายุราชการ ทองอยู่ แก้วไทรชะ). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- สนอง โลหิตพิเศษ, 2544. **ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, 2552. **คัมภีร์ กศน.** เอกสารหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- อุ้นดา นพคุณ, 2528. **แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน เรื่อง คิดเป็น**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- กุลชนิษฐ์ ราชนบุญขวัญ. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องกระบวนการวิจัย**. ในการประชุมสัมมนางานวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพ กศน. ปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 29-30 มิถุนายน 2552)
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : บริษัทยูเออนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย จำกัด, 2547
- พนิต เข้มทอง. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องมโนทัศน์การวิจัยในชั้นเรียน**. ในการประชุมสัมมนางานวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพ กศน. ปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 29-30 มิถุนายน 2552)
- พิสนุ ฟองศรี. **วิจัยชั้นเรียน หลักการและเทคนิคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ด้านสุขภาพการพิมพ์, 2551.
- ไมตรี บุญทศ. **คู่มือการทำวิจัยในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : สุริยวิสาสน์, 2549.
- ศิริรัตน์ วีระชาตินานุกุล. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถิติและการวิจัย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2545
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. **วิจัยแผ่นเดียว : เส้นทางสู่คุณภาพการอาชีวศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา, 2547.
- สมเจตน์ ไวยาการณ. **หลักและการวิจัย**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายวัชรินทร์ จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4. ดร.ทองอยู่ แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. นางรักษณา คันทวุฒโท	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1. บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง
ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้
ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
3. บทที่ 3 การจัดการความรู้
ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
4. บทที่ 4 คิดเป็น
ดร.ทองอยู่ แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย
นางศิริพรรณ สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ

ผู้บรรณาธิการ และพัฒนาปรับปรุง

1. บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง
ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้
นายธวัชชัย ใจชาญสุขกิจ	รักษการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักงาน กศน. จังหวัดเพชรบุรี
นางสาวสุพัตรา ไทวรภา	สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
3. บทที่ 3 การจัดการความรู้
นางอัจฉรา ใจชาญสุขกิจ	สำนักงาน กศน.จังหวัดสมุทรสงคราม
นางณัฐพร เชื้อมหาวัน	สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร

4. บทที่ 4 คิดเป็น	ดร.ทองอยู่ แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษาสำนักงาน กศน.
5. บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย	นางศิริพรรณ สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ
	นางพิชญภา ปิติวรา	ข้าราชการบำนาญ

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์ มั่นมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวศรีัญญา กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวเพชรินทร์ เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางปิยวดี คะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นางสาวเพชรินทร์ เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาวกรวรรณ กวีวงษ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวชาลิณี ธรรมธิยา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวอริศรา บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะผู้พัฒนาและปรับปรุง ครั้งที่ 2

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2. ดร. ชัยยศ	อัมสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4. นางวาทนี	จันทร์โอกุล	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
5. นางชลีพร	ผาตินินนาท	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเผยแพร่ทางการศึกษา
6. นางอัญชลี	ธรรมวิสิกุล	หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
7. นางศุภธินี	งามเขตต์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พัฒนาและปรับปรุง ครั้งที่ 2

1. ดร.ทองอยู่	แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษากลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. ดร.รุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการเรียนการสอน
3. นายสมชาย	จิตร์ดนอส์ว	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวชาลิณี	ธรรมธิชา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะผู้ปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ปี พ.ศ. 2560

ที่ปรึกษา

1. นายสุรพงษ์	จำจด	เลขาธิการ กศน.
2. นายประเสริฐ	หอมดี	ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ปฏิบัติหน้าที่รองเลขาธิการ กศน.
3. นางตรีนุช	สุขสุเดช	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้ปรับปรุงข้อมูล

นางสาวกรรณิการ์	อินทราย	กศน.เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร
-----------------	---------	------------------------------

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
2. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
3. นางสาวเบญจวรรณ	อำไพศรี	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
4. นางเขวรัตน์	ปิ่นมณีวงศ์	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
5. นางสาวสุลาง	เพชรสว่าง	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
6. นางสาวทิพวรรณ	วงศ์เรือน	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
7. นางสาวนภาพร	อมรเดชาวัฒน์	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
8. นางสาวชมพูนท	สังข์พิชัย	กลุ่มพัฒนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย

ออกแบบปก : ศุภโชค ศรีรัตนศิลป์